ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1940

ΤΟ ΗΡΩΪΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΤΗ ΔΗΜΩΔΗ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

('Ο γνωστὸς ποιητὴς κι' ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας Σωτήρης Σκίπης πρόκειται νὰ κυκλοφορήσει σὲ λίγες μέρες δυὸ καινούργια βιβλία του· ἕνα μὲ ταξιωτικὲς ἐντυπώσεις καὶ διάφορες λυρικὲς πρόζες πὸ τὴν Προβηγκία κι' ἄλλο μὲ ἄρθρα καὶ μελέτες ὁρω ἀπὸ κάθε λογῆς ποιητικὰ θέματα. 'Από τὸ ὐτὸ βιβλίο δημοσιέψαμε σὲ περασμένο φύλλο ς ἕνα ὡραῖο καὶ χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα. Παρακάτω παραθέτουμε ἕνα ἄλλο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὑπερο βιβλίο, ποὺ φέρνει τὸν τίτλο «Ποιητικὰ ματα»):

Μερικοὶ νεώτεροι φιλόλογοι, ὅπως ὁ Καλ 'Ωμονιέ, ἰσχυρίζονται πὼς δὲν ὑπάρ-ουν δημοτικὰ τραγούδια τοῦ δεῖνα ἢ τοῦ ίδε λαοῦ, ἀλλὰ πὼς ὑπάρχουν ἁπλῶς δη-ιτικὰ τραγούδια. Μπορεῖτε, λέγει, νὰ κά-τε ὅσες θέλετε ἀναζητήσεις, μὰ δὲ θὰ ρεῖτε παρὰ τὰ ἴδια θέματα, ποὺ ἂν καλοε-τάσετε εἶναι ἐλάχιστα. Εἴκοσι ὡς τριάν-τὸ πολύ πολύ. 'Η ἐπιστημονικὴ αὐτὴ ωρία εἶναι τοῦ Βικαίρ. 'Αλλὰ ὁ 'Ωμονιὲ ; ἔδωσε μεγαλείτερη ἔκταση. Δὲν ὑπάρ-ον, λέγει ἐπ'σης, παραμύθια ἑνὸς τόπου, λὰ παραμύθια ὅλου τοῦ κόσμου. Κάθε ραμύθι ἐδημιουργήθηκε κάποτε, κάπου, ὁ κάποιον. Ὅμως ποῦ, πότε, κι' ἀπὸ ὸν δὲ θὰ τὸ μάθει ποτὲ κανείς. Τὸ μόνο αιο εἶναι πὼς τὰ παραμύθια αὐτὰ δια-ονται ἀπὸ στόμα σὲ στόμα κι' ἀπὸ χώρα χώρα.

Τὸ ἀτμόπλοιο Ζάρρα, ποὺ ἔκαμε τὴ ιμὴ τῆς Αὐστραλίας, ὁ 'Ωμονιὲ ἄκουσε Αὐστραλὸ νὰ διηγεῖται ἕνα παραμύθι τὸ νόμιζε γαλλικό. Μεταξὺ τῶν δύο ἀ-ατῶν τοῦ Αὐστραλοῦ εἶταν κι' ἕνας Ἄγ-ς τοῦ Σίδνεϋ, ὁ ὁποῖος τὴν ἄλλη μέρα γότουν τὸ ἴδιο παραμύθι, λιγάκι τροπο-μένο, σὲ ἄλλους ἀκροατές. μεταξὺ τῶν ίων βρισκόταν ἕνας Ἰσπανός, ἕνας Κορ-κνὸς κι ἕνας Αἰθίοπας. Ὅλοι αὐτοὶ ἐπι-έφοντας στὴν πατρίδα τους θὰ διηγή-αν στοὺς συμπατριῶτες τους τὸ ὡραῖο αμύθι, χωρὶς νὰ λάθουν τὸν κόπο βέ-κ νὰ ποῦν ἀπὸ ποιον καὶ ποῦ τὸ ἄκου-Κι' ὅ,τι γίνεται γιὰ τὰ παραμύθια καὶ στόρίες γενικὰ γίνεται καὶ γιὰ τὰ τρα-ια. Κι εἴν' ἀλήθεια πὼς μερικὰ ἀπ' τὰ ιτικά μας τραγούδια τὰ συναντοῦμε σὲ ἄλλες γλῶσσες, ὅπως λ. χ. τὸ Γιο-τῆς Ἄρτας στὴ σερβική. Τώρα ἂν τὰ κμύθια καὶ τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶναι σμένα ἀπὸ ἀνθρώπους ἀγράμματους λαοῦ ἢ ἀπὸ λογίους γραμματισμένους, μονιὲ ἰσχυρίζεται πὼς δὲ θὰ τὸ μάθου-οτέ. Ποιὸς δὲ νόμιζε λ. χ. πὼς εἶταν δη-ό, τὸ τραγούδι ποὺ μαθαίναμε παιδιὰ σκολειό:

ρῶ λέω δὲ μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλέψω, μπορῶ, δὲ δύναμαι ἐμάλλιασε ἡ καρδιά μου, ρω τὸ ντουφέκι μου νὰ πάω νὰ γινω κλέφτης, τοικήσω στὰ βουνὰ καὶ στὶς φηλὲς ραχοῦλες.

ς τὴν ἡμέρα ποὺ πληροφορηθήκαμε εἶταν φτιασμένο ἀπὸ τὸν Παῦλο Λάμ-πατέρα τοῦ ἱστορικοῦ Σπυριδώνος ρου.

Ἀ' αὐτὰ ὅμως δὲν πείθουν πὼς ἡ θεω-οῦ Βικαίρ καὶ τοῦ 'Ωμονιὲ εἶναι σω-Πάντως μιὰ τέτοια θεωρία, ἂν τὴ δε-παν ἀσυζήτητα, θὰ μᾶς ὁδηγοῦσε σὲ ματικὴ ἀδιέξοδο. Νομίζω βέβαια κι ὡς τὰ τραγούδια ὅλων τῶν λαῶν πα-ίζουν ἀναγκαστικὰ κάποιες ὁμοιότη-ταξύ των, ὅταν εἶναι μάλιστα ἐμπνευ-ἀπὸ ἴδια ἢ ἀνάλογα περιστατικά.

κι ἂν ἀκόμα δεχτοῦμε πὼς ἕνας δανείζεται τὴν ἰδέα ἑνὸς τραγουδιοῦ τὸ ἕναν ἄλλο, αὐτὸ δὲν ἔχει καὶ τόσο η σημασία. Ἡ ἐπανάληψη ἑνὸς θέμα-ίζει τὸ μικρότερο ρόλο στὴν δημιουρ-κὶ τὴν ἀξία ἑνὸς τραγουδιοῦ. Τὸ πᾶν ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι ἐκφρα-κι ἡ ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία ποθετημένο.

ρχαῖοι μας ποιητὲς ἔπαιρναν τὰ ἴδια ἀπ' τὴ μυθολογία καὶ τὰ ἔφτιαναν τα καὶ τραγωδίες. Δὲ θὰ πεῖ μ' αὐτὸ ἕνας ἔκλεβε τὸν ἄλλο. Κάθε ἄλλο. ῶσαν ἁπλῶς ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πηγή. γιατὶ μ' ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις μερι-ωτέρων ἐπιστημόνων, τὰ δημοτικὰ ίδια κάθε λαοῦ ἀνήκουν ἀποκλει-σ' αὐτόν. Εἶναι κτήματα ἀδιαφιλονί-οῦ πνεύματός του. Γιατὶ σ' αὐτὰ ἔβα-ψυχή του καὶ τὰ ἐσφράγισε μὲ τὸν κυ. Γιατὶ τὰ ἐπλούτισε μὲ τὴ φαντα-καὶ τὰ ὁμόρφηνε μὲ τὰ δικά του Γιατὶ τὰ ἐπλαισίωσε μέσα στὸ δικό αίσιο. Γιατὶ σ' αὐτὰ ἐξέχυσε τοὺς ς του καὶ τὶς ἐλπίδες του καὶ γιατὶ μ' αὐτὰ διαιώνισε μεγάλα γεγονότα τῆς Ἱστορίας του κι ἐθεοποίησε τοὺς ἥρωές του.

*

Κι ἀλήθεια, ξαναδιαβάζοντας τελευταῖα τ' Ακριτικά μας τραγούδια, πόσες φορὲς δὲν εἶπα πὼς ὁ λαός μας μένει ὁ ἴδιος μέσα στοὺς αἰῶνες; Γιατὶ πόσες εἰκόνες καὶ πόσες παραστάσεις τῶν 'Ακριτικῶν Τραγουδιῶν δὲ μοῦ ἔφεραν στὴ μνήμη μου εἰκόνες καὶ παραστάσεις τῶν Ἐπῶν τοῦ Ὁμήρου; Στοὺς ἥρωές των: Τὸ Διγενῆ Ακρίτα, τὸν Πορφύρη, τὸν Ἀνδρόνικο, τὸν Κωνσταντῖνο, τὸ Θεοφύλαχτο καὶ τοὺς ἄλλους, πόσες φορὲς ξεγελάστηκα, νομίζοντας πὼς βλέπω καθρεφτισμένους τοὺς ἴδιους τοὺς ἥρωες τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, τὸ Θησέα καὶ τὸν Ἡρακλῆ ἢ τοὺς ἴδιους τοὺς ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ Πολέμου, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Πάτροκλο, τὸν Αἴαντα καὶ τὸν Ὀδυσσέα; Ἔτσι οἱ Ἀκριτικοὶ Ἥρωες συνεχίζουν τοὺς Ἡμιθέους καὶ τοὺς Ἥρωες τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας, διαιωνίζοντας τὸ ἡρωϊκό της πνεῦμα τὸ ἀναλλοίωτο μεσα στὸ κύλισμα τῶν ἐτῶν.

Σᾶς φέρνω γιὰ παράδειγμα δυὸ τραγούδια. Ἕνα κομμάτι τοῦ ψηφίου Φ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ ΚΙ' ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΝΑΠΟΛ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ

XII

Αὐτὸς ποὺ θ' ἀποφάσιζε, στὰ χρόνια μας, νὰ κατατοπισθεῖ καὶ νὰ σκεφθεῖ — σήμερα ποὺ ὅλα τὰ ἐρίσματα, διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ ἀπάνω στὰ ὁποῖα στηριζόταν πίστεις, θρησκεῖες, αἱρέσεις, θεωρίες, φιλοσοφικές, ἐπιστημονικὲς παλιὲς ἀλήθειες, κανόνες —ἔχουν ἐκ βάθρων ὅλα καταπέσει καὶ δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ σωθοῦν — εἶναι ἀναγκασμένος, ὁπωσδήποτε, ν' ἀρχίσει νὰ βαδίζει ἐξ ἀρχῆς, νὰ βαδίζει, πάλι, στὸ σκοτάδι ψηλαφώντας, μ' ἁπλωμένα χέρια, μὲ τὴν ἐλπίδα κάπου νὰ πιαστεῖ! Σὲ κάθε βῆμα, δὲ μπορεῖ νὰ ξέρει τί εἶναι πιθανὸν νὰ συναντήσουν τὰ δίχως στάση, πάντα, δάχτυλά του! Μπορεῖ νὰ πέσει μέσα σὲ παγίδες, νὰ ἐμπλακεῖ σὲ κύκλους ἀτελεύτητους, νὰ κατρακυλήσει σὲ γκρεμνούς... Ὅλα τοῦ εἶναι φοβερὰ καὶ ξένα! Ἡ πορεία του αὐτή, μὲσ' στὶς ἐνέδρες, μὲσ' στὴν ἀξεδιάλυτη σιγή, καὶ μὲσ' στοὺς λαβυρίνθους τοῦ Ἀγνώστου, εἶν' ἐνδεχόμενο νὰ τοῦ ἐπιφυλάσσει τὶς πιὸ βαθύτατα εὐχάριστες ἐκπλήξεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς φριχτότερους κινδύνους! Μπορεῖ, ὅμως, ἐπίσης — γιατὶ ὄχι; — νὰ βρεῖ καὶ κάπου, κάποια πέτρα νὰ καθίσει, κι' ἀμφίρροπος, κι' ἀποκαρδιωμένος — ἢ καὶ προσωρινὰ ἀναπαυμένος — νὰ περιμείνει, ἐκεῖ-δά, τὸ τέλος τῆς ζωῆς του...

XIII

Ἐκεῖνο ποὺ κλονίζει, ποὺ πτοεῖ καὶ συντρίβει τὸ βαθύτερό μας «εἶναι», δὲν εἶναι καθὼς πίστευα ὡς τώρα ἡ ἰδέα τῆς ἐκμηδενίσεως — ἑνὸς ὁλοσχεροῦς ἀφανισμοῦ τοῦ ὄντος μας, τὴν ὥρα ποὺ πεθαίνει — ἢ ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας, — μιᾶς ἐπιβιώσεως ἀτέρμονος, ποὺ νὰ παίρνει τὴ μορφὴ αἰωνιότητας, (ἐννοιῶν τόσο πολὺ συμβατικῶν ἀπ' τὸ νὰ εἶναι, ἀκριβῶς, τόσο ἀπόλυτες ὥστε νὰ ξεπερνοῦν τὴ νόησή μας, καὶ ν' ἀπομένουν λέξεις δίχως νόημα, ἢ μὲ νόημα ἀσύλληπτο, κι' ἀπρόσιτο στὴν ἀνθρώπινή μας φαντασία): ἐκεῖνο ποὺ μοῦ δίνει πραγματικὴ ἀπόγνωση σὰν ἀνθρώπου κεπτομένου κι' εὐαισθήτου, εἶναι ἡ τεραστώδης ὑποψία τῆς ἀπουσίας κάθε ἰχνους Πνεύματος, Λογικῆς Προθέσεως, Στοργῆς, Καλωσύνης, ἢ Δικαιοσύνης μέσ' στὴν Οὐσία, τὴ Σύσταση, τὴ Σύνθεση, καὶ τὴ μηχανική, θαρεῖς πορεία τῆς ἀσκοπης, κτηνώδους, ἀνερμάτιστης, ἀλλόκοτης αὐτῆς Δημιουργίας! Ἀλλὰ τότε, πάλι, πῶς ὁ ἄνθρωπος, ἢ μιὰ μερὶς τουλάχιστον, ἀνθρώπων, μπορεῖ καὶ τὰ κατέχει ὅλ' αὐτά, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἐντελῶς στὴ Φύση — αὐτὸς, ποὺ εἶναι μέρος τοῦ Συνόλου, πλάσμα, καὶ δημιούργημα, κι' ἀπόρροια ἐκείνης, καὶ τῶν τυφλῶν της, ἀκριβῶς, δυνάμεων καὶ νόμων;!.. Ἄλυτα κι' ἀτελεύτητα μυστήρια, ἐρωτηματικὰ ἀγωνιώδη, αἰνίγματα πολύπλοκα καὶ συναρπαστικά, ποὺ δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ τὰ νιώσει ἡ φτωχή μας τωρινὴ διάνοια, ἐνόσω ζεῖ καὶ δρᾶ, καὶ λειτουργεῖ, προσπαθώντας νὰ χαράξει κάποιο δρόμο μέσα σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀντιφάσεις καὶ τὶς ἐναλλασσόμενες ἀλληλοδιαψεύσεις, που τὶς παρέχουν διαρκῶς τὰ πράματα τὰ ἴδια! Ὥσπου στὸ τέλος, ἀποκαμωμένη, καὶ μπερδεμένη ἀπὸ τὶς ἀντινομίες ποὺ τὴν πολιορκοῦν σὲ κάθε βῆμα, ἀφίνεται, προσωρινά, στὴν τύχη, κρατώντας, πάλι, μυστικα, κάποια κρυφὴν ἐλπίδα...

XIV

Δὲν ξέρω ποιὰ φωνὴ μυστηριῶδης μὲ εἰδοποιεῖ, κάθε στιγμὴ καὶ μ' ἕναν τρόπο κατηγορηματικό, ποὺ δὲ χωρεῖ ἐνδοιασμούς, ἢ ἀντιρρήσεις, ὅτι ὁ θάνατος πρέπει νὰ εἶναι κάτι τὸ τόσο, κατ' οὐσίαν, ἀφισταμένο, ὄχι μόνον ἀπ' τ' ἁπλοϊκὰ τὰ παιδαριώδη καὶ τ' αὐθαίρετα προγνωστικὰ τῶν διαφόρων πίστεων, ἀλλὰ κι' ἀπ' αὐτὲς τὶς λογικές, τὶς θετικὲς καὶ βασικὲς προβλέψεις τῆς φιλοσοφημένης ἐπιστήμης — κάτι τὸ τόσο ριζικὰ διαφορετικὸ ἀπ' ὅλα ὅσα εἶναι δυνατόν, ὑπὸ τὶς τωρινές μας τὶς συνθῆκες, νὰ φανταστοῦμε καὶ νὰ προεικάσουμε — κάτι τὸ τόσο ἀπροσδόκητο, κι' ἀπρόσιτο στὴ σημερινὴ ἀντίληψή μας — κάτι τὸ τόσο φυσικὰ ἁρμονισμένο μὲ τὴν οὐσία τῆς Δημιουργίας, ὥστε ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ σημερινὴ ἀντίληψή μας, ὅπως ὑπάρχει καὶ κινεῖται τώρα, εἶχε τὴν τύχη νὰ διασωθεῖ καὶ νὰ διαπεραιωθεῖ ἀνέπαφη καὶ νὰ λειτουργεῖ τὸ ἴδιο τότε θὰ ἔμενε κατάπληκτη ἀπ' τὴν ἁπλότητά του, καὶ θ' ἀποροῦσε πῶς, τόσον καιρό, εἶχε τὴν ἀπροσμέτρητη ἀφέλεια νὰ κάνει τόσο κοῦφες ὑποθέσεις, καὶ νὰ μὴ βρίσκεται σὲ θέση νὰ προβλέψει τὴ μοναδικὴ ἐκείνη λύση, τὴν πιὸ ἁπλὴ καὶ συνεπῆ, ἀπ' ὅλες, ποὺ ἐπεφυλάσσετο, μιὰ μέρα νὰ δοθεῖ στὸ πιὸ βαθὺ καὶ συνταρακτικὸ ἀπ' ὅλα μας τ' ἀνθρώπινα προβλήματα!

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

Ὁ κ. Καρθαῖος στὶς γλωσσικὲς παρατηρήσεις του ὑποστηρίζει συχνὰ ἀπόψεις ὀρθὲς καὶ κάνει χρήσιμη ἐργασία. Νομίζω ὡστόσο ὅτι καμμιὰ φορὰ παραμελεῖ τὶς ἀποχρώσεις τῶν ζητημάτων καὶ τὰ ἁπλουστεύει μὲ τρόπο ἐπικίνδυνο.

Μεταχειρίζουμαι συνήθως στὰ βιβλία μου τὸ «πρὶν» ὡς ἑξῆς: «Πρὶν λίγο καιρό, πρὶν τὸν πόλεμο» κ.τ.λ. Ὁ κ. Καρθαῖος (δὲν ξέρω ἂν ἔχει ὑπ' ὄψη του τὰ δικά μου γραψίματα ἢ ἄλλα) καταδικάζει αὐτὴ τὴ χρήση τοῦ «πρὶν» σὰν ἕνα γλωσσικὸ σφάλμα ἀσυγχώρετο, ποὺ ὀφείλεται σὲ ἐπίδραση τῆς καθαρεύουσας, στρέβλωση τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος, ἐπιπολαιότητα κ.τ.λ.

Δὲ θέλω νὰ νομίσει κανεὶς ὅτι δίνω στὸ «πρὶν» καμμιὰ κοσμοϊστορικὴ σημασία. Τὸ ἀναφέρω ἐδῶ σὰν ἕνα ἁπλὸ παράδειγμα γιὰ νὰ τονίσω ὅτι τὰ θέματα αὐτὰ εἶναι πιὸ περίπλοκα καὶ πιὸ λεπτὰ ἀπὸ ὅ,τι νομίζουν συνήθως πολλοὶ μελετητές.

Πρῶτα-πρῶτα ἡ ἔκφραση «πρὶν τὸν πόλεμο, πρὶν δεκα χρόνια» κ.ο.κ. εἶναι λαϊκή, γνήσια καὶ αὐθόρμητη. Εἶναι κωνσταντινουπολίτικη, αὐτὸ μπορῶ νὰ τὸ διαβεβαιώσω μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά. Νομίζω μάλιστα πὼς εἶναι γενικὰ βορειοελλαδίτικη.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν καθόλου γιὰ κακὴ ἐπίδραση καὶ στρέβλωση. Πρόκειται γιὰ μιὰ ποικιλία γλώσσας ποὺ σὲ ὁρισμένα μέρη λέει «πρὶν τὸν πόλεμο» καὶ σὲ ἄλλα «πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο». Ὥστε καὶ οἱ δύο τρόποι εἶναι νόμιμοι. Μάς μένει ὡστόσο τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάσουμε μήπως ὁ ἕνας εἶναι προτιμότερος ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Ὑποστηρίζω λοιπὸν ὅτι τὸ «πρὶν τὸν πόλεμο» ὄχι μόνο εἶναι ὀρθό, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνώτερο καὶ τελειότερο ἀπὸ τὴν ἔκφραση ποὺ θέλει νὰ ἐπιβάλει ὁ κ. Καρθαῖος, γιὰ τοὺς ἑξῆς βασικοὺς λόγους:

Δὲν ὑπάρχει, νομίζω, ἀμφιβολία ὅτι ἡ φυσικὴ τάση τῆς γλώσσας εἶναι πρὸς τὴ συντομία, τὴ συμπύκνωση, τὴ λιτότητα. Ὅταν ἡ γλώσσα πετᾶ ἀπὸ πάνω της ἕνα περιττὸ βάρος, ὅταν συμπυκνώνει τὶς φράσεις της καὶ διαμορφώνει διατυπώσεις πιὸ καθαρὲς καὶ πιὸ ἄμεσες, λέμε ὅτι ἡ γλώσσα προοδεύει. Ἔτσι, ὅταν ἔχουμε μιὰ ἐπαρ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10)

Σύγχρονη βουλγαρική τέχνη.— ΒΑΣΙΛ ΖΑΧΑΡΙΕΦ: Μαρίντσο Μπίμπελ ὁ Τρομερός, ξυλογραφία.

ΠΟΡΙΡΑΙΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ

Στά 1936, με την εὐκαιρία πού δημοσιεύονταν τότε στό Ἡμερολόγιο τοῦ ἐκδότη τῶν περιφημων φλεζαντρεϊκῶν «Γραμμάτων» Σπάρνου Πάργα τέσσερα ἀπό τά ἰδιοφυέστερα καί χαρακτηριστικότερα ποιήματα τοῦ Λεωνίδα Παυλίδη — ἡ «Χίμαιρα», ἡ «Πόχτα», ἡ «Νίκη» καί ὁ «Θάνατος» — ὁ Τέλλος Ἄγρας, σκιαγραφώντας μ' ἀκρίβεια κι' ἔνάργεια τόν ποιητή καί τόν ἄνθρωπο, ἔγραφε ἀνάμεσα σ' ἄλλα καί τά ἑξῆς : «Μεγαλοφυΐες εἶνε ἐκεῖνοι πού κάνουν καί λένε μὲ φυσικ᾽ εὐκολία τά ὅσα γιά τούς ἄλλους εἶνε ἀκατόρθωτα. Γι' αὐτό θαρρῶ πάντα τόν Λεωνίδα Παυλίδη καί τούς ὀλίγιστους ποιοῦ τοῦ μοιάζουν, πῶς εἶνε ἀπό οὐσίαν ἀνθρώπινη, σωματική καί πνευματική, διαφορετική, ἀνώτερη ἀπό τή δική μας...»

"Οταν διαβάζει κανείς παρόμοια λόγια γιά ἕναν ἄνθρωπο καί γιά ἕναν ποιητή, κι' ὅταν μάλιστα τυχαίνει αὐτός πού τά γράφει νάχει ὅλη τή συναίσθηση τῆς εὐθύνης, ἐπιβάλλεται νά ἰδεῖ ἀπό κοντά τό ἄτομο. Λίγο ἀργότερα, μπόρεσα, πραγματικά, νά καταλάβω πῶς ὁ Παυλίδης δέν εἶναι μόνο μιά ξεχωριστή πνευματική καί λογοτεχνική φυσιογνωμία, ἀλλά κ' ἕνας ἄνθρωπος μὲ ὑψηλό ἦθος, μ' ἐσωτερικές βάσεις γερές, ἔναμπιτσος ψυχικός κόσμος, μιά προσωπικότητα ἀπό τίς λίγες πού ἀποτελοῦνε τίς ζωντανές κ' ἔγαθές ἐλπίδες γιά τήν ἐποχή μας.

Ὁ Λεωνίδας Παυλίδης γεννήθηκε στά 1895 στή Λευκωσία τῆς Κύπρου, ὅπου καί τέλειωσε, παιδί σχεδόν ἀκόμη, τό περ᾽φημο κλασσικό της Γυμνάσιο, πού κεῖνα τά χρόνια-ἐπί τῆς μεγάλης γυμνασιαρχίας τοῦ Μιχαήλ Βολονάκη — ἦταν ὄχι μόνο στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί στό ἐξωτερικό, περίφημο γιά τή μοναδική κλασσική κατάρτιση καί τή γλωσσομάθεια τῶν τροφίμων του. Ἔτσι, ἔγοντας ἀποχτήσει σπουδαῖες θέσεις παιδείας, σπούδασε νομικά καί πολιτικές ἐπιστῆμες στήν Ἀθήνα καί στή Γενεύη, ἀπ᾽ ὅπου γύρισε ἐδῶ.

Στά 1919 δημοσίευσε ἀπό «Νουμᾶ» τό «Κοινωνικόν πρόβλημα», πού ἔκαμε ἐξαιρετική ἐντύπωση, γιατί ἦταν ἡ πρώτη μὲ ὄφος λογοτεχνικό μελέτη στό εἶδος της καί γραστῆκε, ὅπως τόνιζε σέ εἰδικό σημείωμα ἡ διεύθυνση τοῦ μεγάλου περιοδικοῦ, «ἀπό ἕναν νέον Ἕλληνα βαθυστόχαστο καί μὲ πλήρη κατάρτιση». Στά 1920 ἐξέδωσε τήν «Λογοτεχνία», πρωτοποριακό περιοδικό μελέτης καί τέχνης, πού συγκέντρωσε στις σελίδες του ὅ,τι πιο ἐκλεχτό μποροῦσε νά ἐπιδείξει ἐκείνην τήν ἐποχή ἡ ἑλληνικ᾽ διανόηση. Στό μεταξύ ἐργάστηκε ὡς μεταφραστής, πολιτικός, ἀσφαλιστής, ἀρχισυντάκτης καί διευθυντής καθημερινῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Στά 1922 ἀναγκάστηκε νά γυρίσει στήν Κύπρο, ὅπου ἐξέδωσε τήν πρώτη καθημερινή κυπριακή ἐφημερίδα — τόν «Ἡμερήσιον Κήρυκα» — γραμμένη — τί ἄθλος μονοἀδικός στή δημοσιογραφία! — ἐξ ὁλοκλήρου ἀπό τόν ἑαυτό, γιά νά κατευθύνεται αὐστηρότατα ἀπό τις προσωπικές του ἀντιλήψεις, καί πού οἱ ἀγῶνες της θά πρέπει, ἀπό ὅσα ἔξερω τουλάχιστο, νάγουν συνδεθεῖ μὲ τήν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου. Στόν «Ἡμερήσιο Κήρυκα» — πού, ὅπως μαθαίνω, ἐλάχιστες πλήρεις σειρές του σώζονται σήμερα — μιά στή Βιβλιοθήκη τοῦ ἐκδότη, μιά στήν Ἐθνική Β·βλιοθήκη, μιά στή Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς καί δυό-τρεῖς ἄλλες ἰσως στην Κύπρο — δημοσίευσε ὁ κ. Παυλίδης ὅλην τήν ὡς τότε λογοτεχνική ἐργασία του: 150 ποιήματα, ἕνα δράμα, δυό ρομάντζα καί 7 ἱστορικοπολιτικές μελέτες. Στά 1924 παντοεύτηκε τή Μαρία Περδίου — κόρη ἀρχοντική τῆς Λευκωσίας καί ἀγαπημένη ἀδελφή τοῦ φίλου του δείμηντοῦ Θάρσου τῆς Κύπρου Γιάννη Περδίου, κόρη μ' ἐξαιρετική μόρφωση, σπουδασμένη στην Ἀγγλία — κι' ἀναχώρησε ἔανά μαζί της στην Εὐρώπη, ὅπου ἔμεινε ἕξη χρόνια, συμπληρώνοντας τή γενική κοινωνιολογική, φιλοσογική καί φιλοσοφική του μόρφωση σέ διάφορα πανεπιστήμια καί συνεργαζόμενος σέ μεγάλα ἐδρωπαϊκά περιοδικά κι' ἐφημερίδες. Ἀπό τά 1930 γύρισε στην Ἀθήνα ὅπου μένει ἀπό τότε καί ζεῖ οἰκογενειακῶς.

Ὁ κ. Παυλίδης δέν δημοσίευσε τίποτε ἀκόμη σέ ἰδιαίτερο βιβλίο, ἐκτός ἀπό κάμποσες λογοτεχνικές μεταφράσεις σοβαρῶν ἔργων τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας καί ἄλλων φιλοσοφικῶν καί ἐπιστημονικῶν βοηθημάτων· δυλεία, σαν νάταν ἀκόμη ἀνήσυχος. Γι' αὐτό τά μάτια μας ἔχουν γεμίσει ἀπό ἀλγυρο. Οἱ ψυχές μας ἀπό ὀξύτατη ἀνησυχία. Τό πνεῦμα μας ἀπό φλογερὲς διασταυρώσεις φωτοσκιάσεων. Ἑπομένως, δέν ἔχει σημασία μήτε τό πῶς εἶμαστε φτιαγμένοι, μήτε τό τί θέλουμε νά κάμουμε, μήτε κάν τό τί δυνάμαστε νά δημιουργήσουμε, ὁ καθένας ἀτομικά στό κλαθαρβ ἐπίπεδο τῆς τέχνης.

»Σημασία ἔχει, ἀν θά κρατηθοῦμε στά χεῖλη τῆς ἀθύσσου. "Αν θ' ἀκούσουμε μὲ ἀνοχή ἡ θ' ἀποκρούσουμε τό ἄσμα τῶν νέων σειρήνων. "Αν διευκρινίζουμε τό ἀνεκλάλητο βουητό τοῦ χάους πού μᾶς ζώνει ὁλοῦσε. "Αν δεσπόζουμε δηλαδή μὲ τό πνεῦμα καί τό ἤθος μας τίς καταστάσεις κ' ἐν βλέπουμε πέρ' ἀπό τό ἔρεβος.

»Πάντως ἐγώ ἀνήκω, ἔξαλλος ὀνειροπόλος καί θετικός κατανοητής, στήν τάξη τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τοῦ πνεύματος πού χρόνια τώρα πρόσμεναν τήν τραγικ᾽ τούτην ὥρα καί παρασκευάστηκαν, ὅσο μπορεῖσαν ἀκόμη καί ἡ ἐπιβράδευση θάνει ἀνάξια τῆς ἀρετῆς μας.

»Ὅσο γιά τή λογοτεχνία, θέθελα νά πῶ μονάχα τοῦτο : πῶς εἶναι ζωντανή, πουδαία καί βιώσιμη καί μόνο γιατί μπόρεσε, καταλόντας μιά νόθο λόγια παράδοση δυό σχεδόν χιλιετρίδων, νά πάρει γιά ὄργανό της τή λαϊκή γλῶσσα. Αὐτός ὁ ἄθλος εἶναι μονδικός στά παγκόσμια γράμματα. Ἐδῶ εἴχαμε μιά γλῶσσα ἀνέγγιχτη ἀπό ἄλλη ἀπό τόν ἀσοφιστικό τρόπο πού εἶχε συγκρότηση τέτοια πού νά τήν πεῖ κανείς ἀξιόλογο μαστη — ὁ Γλῶσσαν χαραχτηρίζουν τρία χαθερεδουσα ἀπό τίς φιλολογικό θαῦμα τοῦ 19ου αἰῶνα · ἦταν καί γλῶσσα νοσταλγή. Κ' ἔχει σάν τήν λατινικ᾽ ἀπό ἦταν ἀκατανόητη σ᾽ ὅλο λαούς, πού οἱ πνευματικοί τους ἀνθρωποι τήν μεταχειρίζονταν ἀνθρωπινο τεχνίμ πιας δέν θέλησε νά ἐκφραστεῖ στή συγκροτημένη καί νοητή καί σκεπασμένη μὲ τήν αἴγλη τῆς ἀρχαίας, ἀλλά τεχνητή αὐτή γλῶσσα. Πάλσαν νά δημιουργήσει λογοτεχνικ᾽ γλῶσσα, ζωντανή, ἀπό τά ζωντανά λαϊκά στοιχεῖα. Αὐτό θαυμάζω κ' ἐκτιμῶ ἀπόλυτα στή λογοτεχνία μας. Συνεπῶς, κ' ὅλους τούς ζωντανοὺς καί συνειδητοὺς λογοτέχνες μας, πού τήν δουλεύουν, τήν πλάθουν, τήν ἐξωραΐζουν καί τήν ἐξαγιάζουν, τούς θεωρῶ ὅλους ἀνεξαίρετα ἄξιους κάθε τιμῆς, κάθε φιλοτιμίας, ἀπό μέρους τοῦ ἔθνους καί τῆς κοινωνίας».

"Ἐχει νυχτώσει ἀρκετά. Σηκώνομαι καί ἀποχαιρετῶ τόν ποιητή κι' μὲ τή σειρά ὁλόκληρη τήν ἐξρηματικ᾽ οἰκογένεια, πού μοῦ χαμογελοῦν ἐγκάρδια ὡς ἔξω στό διάδρομο, ἡ κυρία Παυλίδη μὲ τήν ὡραία κ' ἐγγενική μορφή καί τά πλατειά τ᾽ ἀνθρώπινα αἰσθήματα, στέκει πλάι στόν λατρευτόν ἄντρα της, στήν κορφή τῆς σκάλας πού τήν κατεβαίνουν γρήγορα, γεωάτος ἱκανοποίηση καί συγκίνηση. Λέω ἔξω τίς ἐντυπώσεις μου ἀπό τήν προσωπική αὐτή ἐπαφή μου μὲ τόν Λεωνίδα Παυλίδη. Διαπιστώνω πῶς δοσι εὐτύχησαν νά πλησιάσουν, τίς ἴδιες πάντα ἐντυπώσεις.

ΕΝΑΣ ΜΥΣΤΗΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Συναντῶ τόν κ. Παυλίδη στό σπίτι του, ἀνάμεσα στήν ἀξιοζήλευτη, τήν ὀποδειγματική, θά ἔλεγα, οἰκογενειακή εὐτυχία του, στό γραφεῖο του, ἀνάμεσα στις τεράστιες βιβλιοθῆκες του. Ἐδῶ εἶναι τά πιό σπάνια, τά πιό παλίτιμα, τά πιό παράξενα, τά πιό ἀντίθετα βιβλία. Καί διερωτᾶται κανείς: "Ὅλος αὐτός ὁ ποικίλος γνωστικός πλοῦτος τί ἔγινε; Καί δέν ἀγροῦμε νά τό μάθουμε. Τά συρτάρια τοῦ ποιητῆ εἶναι γεμάτα ἀπό ποιήματα, μυθιστορήματα, διηγήματα, μελέτες πολλές, μεγάλες, φιλοσοφικές, ἱστορικές, αἰσθητικές, πού τα θέματά τους μονάχα αὐτά καθ᾽ ἑαυτά ποκαλοῦν τήν περιέρειαι καί τό ἐνδιαφέρον. Μοναδικός, ἀληθινά, λογοτέχνης, πού γράφει καί συσσωρεύει τήν παραγωγή του, χωρίς νά διάζεται γιά τό δημόσιο παρουσίασιά της! Ὁ ποιητής μὲ τό φωτινό καί θοᾶθ βλέμμα καί τό ὀ ἀακές σκγηνευτικό γαμόγελο, δὲν εἶναι ἕνας σοφὸς βιβλιοφάγος. Εἶναι ἕνας ἀληθινός μύστης τοῦ πνεύματος.

Ξέρω ὅτι γράφει τήν «Κριτική συνεργασία» στήν «Καθημερινή»,μ᾽ δέν τοῦ κάνω λόγο γι' αὐτό. Τοῦ μιλῶ μόνο γιά τήν «Κριτική τοῦ Βιβλίου», πού γράφει στά «Παναθηναϊκά». Τοῦ τονίζω πόσο ἔξεν ἀπεθληθεῖ, ἔστω καί ἐλάχιστο δεῖνμα τῆς σοφίας του. Τῆς εἰλικρίνειάς του, καί τοῦ αἰσθητικοῦ ὕφους του.

Μοῦ ἀπαντᾶ:

—Δέχτηκα νά γράφω τήν κριτική αὐτή, γιά νά κάμω σήμερα ἕνα ἐπιβαλλόμενο καθήκον. Γι' αὐτό τήν γράφω ὅσο μπορῶ πιό-πιό... ὅσο μπορῶ λιγώτερο λογοτεχνικά!

Τοῦ ὑποβάλλω τά ἐρωτήματα τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» καί χαίρομαι τήν ἀμιλία του, σάν νάταν στενά προσωπική. Καί σημειώνω ἐδῶ σύντομα τά χαρακτηριστικότερα καί εἰδικότερα μόνο σημεῖα τῆς ὁμιλίας του:

—Ποῦ καί πότε, μοῦ λέγει ὁ κ. Παυλίδης, γεννήθηκε ἕνας λογοτέχνης" ποῦ πέρασε τά παιδικά του χρόνια καί τί ἀναμμήσεις ἔχει ἀπ᾽ αὐτά καί ποιά συγκρατεῖ ἀπό τότε κ' ὅστερα στή μνήμη του χαρακτηριστικά ἐπεισόδια καί πότε προτοθπουσέυσε καί ποῦ, καθώς καί ἄν ἔκαμε σπουδές καί ταξίδια καί ἄν ἔχει ἀνέκδοτη ἐργασία καί ποιό ἀπό τά ἔργα του προτιμᾶ καί ποιοὺς συγγραφεῖς καί ποιά ἔργα τῆς δικῆς μας καί τῆς διεθνοῦς λογοτεχνίας' κ' ἀκόμη, ποιὲς εἶναι οἱ ἀντιλήψεις του γιά τήν τέχνη, γιά τούς γράφεις τώρα καί ποιά εἶναι τά δημιουργικά του ἐνειρα γιά τό μέλλον, ὅλα αὐτά τά ἐρωτήματά σας, πού ἔχουν ἀληθινά στέρεη συνοχή καί τείνουν στό ὁπσκαλυπτικό φανέρωμα ἑνὸς λογοτεχνη, μοῦ φαίνεται νά σήμερα κ' ἐκεῖ πού φτάσαμε, πῶς δέν μπορεῖ νάγουν πιά σημασία, μήτε ἀτομική, μήτε γενική. Σήμερα θεμελιακή σημασία ἔχει, ἄν ὁ λογοτέχνης τήν ὥρα τούτη τήν κρισιμότατη, τήν ἐνογόνια, τήν καταπληκτική, εἶναι ἀκόμη ζωντανός : ἀφομοιωτικός, δηλαδή, κ' ἐκδηλωτικός.

»Ξέρω, θέβαια, πῶς ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μας κ' ἡ προϊστορία τῆς ἀκόμη, μὲ τίς καλές ἡ κακὲς ἀσωτερικές κ' ἐξωτερικὲς ἐπιδιώσεις, καθορίζουν συνήθως τή στάθηση τοῦ παρόντος μας, τὴν πρόβλεψη γιά τό μέλλον μας, ὡς ζωντανῶν, συναισθανομένων, διανοουμένων κι' ἐκφραζομένων ἀνθρώπων. Αὐτά ὅμως ἱστορίας στερεώνει τὴν πεποίθηση πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀκατάλυτος. Καί σήμερα ἀδρώνει τὴν αἴσθηση πώς ἡ μεταβατικ᾽ ἐποχή μας εἶναι σάν τίς μεγάλες ἐποχὲς τῆς ἐξαιρετικῆς πνευματικῆς καί καλλιτεχνικῆς κυοφορίας καί σπουδαῖας καρποφορίας. Εἶναι ἡ τελευταία καί ἡ σπουδαιότερη ἀπό τίς ὁμοιές της μέσα στὴν ἱστορία τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ καί τοῦ πνεύματος.

»Εἶναι, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, σάν τὴν ἐποχὴ τοῦ ἕβδομου τόν "Ὁμηρο. Εἶχε πιά τότε ἀφομοιωθεῖ ἡ δωρικὴ κατάχτηση καί οἱ ἐλλαδικοὶ πληθυσμοὶ παρασκευάζονταν σύντονα μὲ φοβερὸς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνες γιά νά συγκροτήσουν τίς πόλεις — κράτη τους. Εἶναι σάν τὴν ἐποχὴ ποὺ μᾶς ἔδωσε τὸν Λίσχυλο. Εἶχε πιὰ ὁλοκληρωθεῖ ἡ συγκρότηση τῶν νέων πολιτειῶν καί μὲ γοητεύοντα ρυθμό οἱ πολιτεῖες — κράτη ἀποδέχονταν, τό ρυθμικὸ ἀνέθασμα τῶν ἑλλαδικῶν μελῶν σὲ καθολικότερα ἐπίπεδα προόδου καί πολιτισμοῦ. Οἱ ὑπάρχουσες ἀκόμη ἀντινομίες καί ἀντιθέσεις ἔθσωσαν λίγο ὕστερα τόν Ἀριστοφάνη, τὸν Πλάτωνα, καί τὸν Κίμωνα, ἀλλά καί τόν Ἀναξαγόρα καί τὸν Εὐριπίδη.

»Εἶναι σάν τὴν ἐποχή, ποὺ ὁ χριστιανισμός, καταγράζοντας τὸν ἀνθρωπο σκελετό τῆς ρωμαιοκρατίας, τῆς ἔδωσε τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία καί τὸ κήρυγμα τῆς ἀλληλεγγύης καί τῆς ἀγάπης, ἑλληνικὸ καί παγκόσμιο.

»Εἶναι σάν τὴν ἐποχὴ τοῦ Δάντη. Ὁ Μεσαίωνας μπῆκε στὴν Κόλαση φανατικὸς καί ἀμετανόητος, καταλκάνκε στά πάθη του καί τά μίση του, ἀλλὰ ἡ φλόγα τῆς γέεννάς του ἀντιλάμπαζε πιά σταθερὰ στὰ μάτια τῶν μυημένων τὸ ἀνεκλάλητο φέγγος τῆς παντάνασσας κοινῆς μητέρας τοῦ κόσμου καί τῆς πνευματικῆς καί ἠθικῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Εἶναι σάν τὴν ἐποχὴ τοῦ Σαίξπηρ καί τοῦ Θερβάντες. Ἡ συγκρότηση τῶν νέων πεπρωμένων τοῦ κόσμου, μετὰ σκληροὺς κ' ἀπεγνωσμένους ἀγῶνες, ὁλοκληρώθηκε ἐποχιακὰ μ' ἐξαίσια διάθεση καί δίνοντας τὸν Νεύτωνα καί τὸν Βάκωνα, τὸν Ντιντερό, τὸν Γκαῖτε καί τὸν Σίλλερ, βάδιζε πρὸς τοὺς μεγάλους, τοὺς κεντρικοὺς αἰῶνες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, τὸν 19ο καί τὸν 20ό.»

ΤΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΑΣ

Καί ὁ κ. Παυλίδης συνεχίζει:

—Καί ἐγώ νά τελειώνουμε πάνω σ' αὐτό, ἄς κάνουμε ἐπίκαιρα καί τήν διαπίστωση τούτη.

»Ἄν ἡ στάση ἡμῶν κυρίως τῶν διανοουμένων εἶναι τό οἰχτρό καμπύλο σχῆμα σκιῶν προσευχομένων μὲ συντριβὴ καί ταπείνωση στὸν κλειστό χῶρο τῆς ψυχῆς, τότε εἶναι ἀνάξια γιά ἰνεμματικοὺς ἀνθρώπους. "Αν εἶναι δμως ἡ ἐξαίσια κίνηση ἐξάλλων ὄντων, ποὺ ὑψώνονται κατακόρυφα πάνω ἀπὸ τὸν σκοτεινὸν κυκλῶνα, ἔστω κι' ἄν πράκεκται νά ὑπακοῦμε...

(Φεύγει. Σιγή)

ΒΑΓΓΑ. (Σέρνει μικρή φωνή) "Αι

ΕΛΕΝΗ. (Στρέφεται δίγως νά μιλήσει).

ΒΑΓΓΑ. "Ενα ἄστρο χθθ

ΕΛΕΝΗ. "Ετσι θά εἶταν ἡ ζωή μου... "Ετσι θά εἶταν ἡ ζωή μου, ἄν ἀφεύγα, πρίγκιπποῦλα. Μιά φιλή, μιά χρυσή γραμμή πού χάθηκε.

ΒΑΓΓΑ. Γιατί τό λές αὐτό, Κερά μου; Εἶμαι μικρή καί δέν καταλαβαίνω. Πῶς φάντάζε μέσα στή νύχτα ὁ γέρο σου λυράρης... Σάν τίς ἀλαγιές τοῦ Πενταδάχτυλου κατάφερμενα χυνόντουσαν τά γένεια κι' ἐσύ — μὲ ἐγώ δέν τό πιστεύω— τόν ἀγαποῦσες, λέε;, γιατί εἶταν ἐμορφος καί δυνατός σάν τόν θεό τοῦ πόλεμου, τόν "Αρη.

ΕΛΕΝΗ. Τό καράβι του περίμενε ὑπομονετικά πανιά. Τρία μερόνυχτα φρουμάτσε στό Λιμάνι. Ἀπό τό ἀφόνιο τοῦτο τό ἔβλεπνα νά τρέμει κοιλιά τό κόμμα.

ΒΑΓΓΑ. Γιατί δέν ἔφυγες μαζί του;

ΕΛΕΝΗ. Γιατί δέν ἔφυγα μαζί του... Στό λιοβασίλεμα ἀνέβαινε σέ τούτη τήν ταράτσα κ' ὧρες πολλές κάθθεναν ἀμίλητος, συννεφιασμένος γυρεύοντας νά πιάσει τά μάτια μου μέσ' στά δικά του. Ἐγώ γελόπαιζα σάν κοπελλούδα ἀξέθγαλτη — μ' ἀρέσει ἡ ἄκρα ἀπελπισιά τοῦ ἀνθρτρὸ νά τή συμπαίνω — κι' ὅταν πανραδιόφωνο — πριγκιπποῦλα, ποόεξε, μιλῶ μονάχα γιά τά μάτια! — τά ἔνοιωθα μέσ' στά δικά σου, νά τά κρατάει σφιχτά, ζεστά, σά δυό χεράκια πού ἀγαπιοῦνται, Τινάζουνταν ἀπάνω τότε καί μοῦ φανέρωνε τά σχέδια του.

»Ὁ στερογνέγνητος,πλαντοῦσε μέσα στά μουρλοχιαν. Ὁ "Ἔγκτορας, ἡ Ἀνδρομάχη, τὸ βολεμένο σπίτι, ὁ γέρο Πρίαμος, μὲ τὸ δίκατο τὸ λόγο καί τίς πολλές γυναῖκες — φαρμαρφρόδα, ποτέ σου τὸ Παλάτι μὲ τοὺς ἑφτά φορὲς ἑφτά χρυσοὺς κουμπέδες:Μουδέ, καί θάχει γυρισμό.Τοῦ μ' ἐστείλε νά σε κράξω.

Αἴγινα, Αὐγουστος 1940.

ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΙΟΥ

ΕΛΕΝΗ

('Απόσπασμα)

ΤΗΣ Δδας ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΙΟΥ

Λύγουστιάτικη ἀστροφεγγιά. Ἑλένη κάθεται στὴν ταράτσα της, σὲ ξύλινο σκαλιστὸ θρονί, μὲ τά χέρια ἀκουμπισμένα ξεκάρφωτα, δεξόζερβα, στά δυό λιοντάρια τοῦ θρόνου. Μὲ τό λαμπὸ τεντωμένο, τά μάτια στηλιά, πέρα, κατά τόν κάμπο. Ἔχουν περάσει πολλὰ χρόνια ἀπό τότε πού ἤρθε ὁ Πάρης. Κανένας δὲ θυμᾶται πόσα. Δίπλα της, ἡ θάγια της, μικρὴ πριγκιπποῦλα. Λίγο παράμερα, σὲ τετράγωνο μαξιλάρι, ὁ γέρο τυφλὸς λυράρης, μὲ τὴ λύρα ἀνάμεσα στά γόνατά του. Μπροστά του, σὲ χαμηλὸ σκαμνί, μιὰ κούπα ἀπὸ τὸ ζωκουστὸ κρασὶ τῆς Σπάρτης. Ὁ λυράρης τραγουδάει:

Λυράρης: Αὐτοὶ σὰν εἶδαν τὴ Λενιὼ
πού ἀνέβαινε τὸν πύργο,
μίλησε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλουνοῦ ἀγαλια-ἀγάλια κ' εἶπε:
«Ὄχι! γιὰ πλάσμα σὰν κ' αὐτὴ δεν εἶναι κατηγόρια,
τόσον καιρὸ πού σφάζουνται οἱ Δαναοὶ κ' οἱ Τρῶες!
Ἀλλήθεια ἀθάνατη θεὰ λές εἶναι σὰν τὴν βλέπεις.
Μὰ κ' ἔτσι ἄς πάει καὶ μ' ὅλα της τά κάλλη, πίσω στ' "Αργος μὲ τὰ καράβια τά γοργά...

(Ἡ Ἑλένη ἀσάλευτη δὲ δείχνει κανένα σημάδι, ὅτι ἀκούει. Ξάφνου σηκώνει τό χέρι. Ἡ μικρὴ της θάγια, ποὺ μαντεύει τὴν κάθε θέλησή της, σηκώνεται· ἐτοὺς κ' ἀγγίζει διακριτικὰ μὲ τὸ δάχτυλο τὸν ὦμο τοῦ λυράρη. Ὁ λυράρης σωπαίνει).

ΕΛΕΝΗ. Ἀθάνατο θὰ μείνει τὸ τραγοῦδι σου, γέρο λυράρη.

ΛΥΡΑΡΗΣ. Γιὰ σένα τὸ τραγοῦδι, Κερά μου. Μαζί του καὶ σὺ ποτὲ δὲ θὰ πεθάνεις.

(Ψάχνει γιὰ κούπα, πίνει. Σκουπίζει τὰ χεῖλια μὲ τὴν ἀνάστροφη τοῦ χεριοῦ).

ΕΛΕΝΗ. Βαρειὰ ἡ καρδιὰ μου ἀπόψε. Μπῆκε τὸ χινόπωρο.... Ἀβρὶο πάλι, ἀγαπημένε γέρο.

ΛΥΡΑΡΗΣ. Σ' ἀφήνω γειά, τοῦ Κύκνου θυγατέρα. Ἀλαφροῦσκιοτο σταχυὸ ἡ καρδιὰ μας καὶ πρέπει νὰ ὑπακοῦμε...

(Φεύγει. Σιγή)

ΒΑΓΓΑ. (Σέρνει μικρὴ φωνή) "Αι

ΕΛΕΝΗ. (Στρέφεται δίγως νὰ μιλήσει).

ΒΑΓΓΑ. "Ενα ἄστρο χθθ

ΕΛΕΝΗ. "Ετσι θὰ εἶταν ἡ ζωή μου, ἄν ἀφεύγα, πρίγκιπποῦλα. Μιὰ φιλή, μιὰ χρυσὴ γραμμὴ ποὺ χάθηκε.

ΒΑΓΓΑ. Γιατὶ τὸ λές αὐτό, Κερά μου; Εἶμαι μικρὴ καὶ δὲν καταλαβαίνω. Πῶς φάντάζε μέσα στὴ νύχτα ὁ γέρο σου λυράρης... Σὰν τίς ἀλαγιὲς τοῦ Πενταδάχτυλου κατάφερμενα χυνόντουσαν τὰ γένεια κι' ἐσύ — μὲ ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω— τὸν ἀγαποῦσες, λέε;, γιατὶ εἶταν ἐμορφος καὶ δυνατὸς σὰν τὸν θεὸ τοῦ πόλεμου, τὸν "Αρη.

ΕΛΕΝΗ. Τὸ καράβι του περίμενε ὑπομονετικὰ πανιά. Τρία μερόνυχτα φρουμάτσε στὸ Λιμάνι. Ἀπὸ τὸ φόβο τοῦτο τὸ ἔβλεπνα νὰ τρέμει κοιλιὰ τὸ κόμμα.

ΒΑΓΓΑ. Γιατὶ δὲν ἔφυγες μαζί του;

ΕΛΕΝΗ. Γιατὶ δὲν ἔφυγα μαζί του... Στὸ λιοβασίλεμα ἀνέβαινε σὲ τούτη τὴν ταράτσα κ' ὧρες πολλὲς κάθθεναν ἀμίλητος, συννεφιασμένος γυρεύοντας νὰ πιάσει τὰ μάτια μου μέσ' στὰ δικά του. Ἐγὼ γελόπαιζα σὰν κοπελλούδα ἀξέθγαλτη — μ' ἀρέσει ἡ ἄκρα ἀπελπισιὰ τοῦ ἀνθρτρὸ νὰ τὴ συμπαίνω — κι' ὅταν πανραδιόφωνο — πριγκιπποῦλα, ποόεξε, μιλῶ μονάχα γιὰ τὰ μάτια! — τὰ ἔνοιωθα μέσ' στὰ δικά του, νὰ τὰ κρατάει σφιχτά, ζεστά, σὰ δυὸ χεράκια ποὺ ἀγαπιοῦνται, Τινάζουνταν ἀπάνω τότε καὶ μοῦ φανέρωνε τὰ σχέδια του.

»Ὁ στερογνέγνητος,πλαντοῦσε μέσα στὰ μουρλοχιαν. Ὁ "Ἔγκτορας, ἡ Ἀνδρομάχη, τὸ βολεμένο σπίτι, ὁ γέρο Πρίαμος, μὲ τὸ δίκατο τὸ λόγο καὶ τὶς πολλὲς γυναῖκες — φαρμαρφρόδα, ποτὲ σου τὸ Παλάτι μὲ τοὺς ἑφτὰ φορὲς ἑφτὰ χρυσοὺς κουμπέδες:Μουδέ, καὶ θάχει γυρισμό.Τοῦ μ' ἐστείλε νὰ σὲ κράξω.

Αἴγινα, Αὐγουστος 1940.

ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΙΟΥ

μένει στὸ κατῶφλι καὶ θὰ μὲ καταριέται. Τοῦ κάκου θ' ἀναστενάζεις κρυφὰ καὶ θὰ θυμᾶσαι.. Θὰ φύγουμε μακρυὰ, δὲν ξέρω ποῦ, σ' ἕνα νησί μὲ δίχως σύνορα, μουδὲ γραμένους νόμους, μουδὲ καθημερνὲς συνήθειες νὰ μᾶς σλυσοδένουν...»

ΒΑΓΓΙΑ. 'Αχού! Πατρίδα σου πιά τὸ στενό, κατῆκι του, Κερά μου.

ΕΛΕΝΗ. Φερβῦ σὰν τὸν ἀπάνω κόσμο (ἀπὸ μέσα της, νὰ μὴν τρομάξει. τὴ μικρὴ πριγκιποῦλα), Φαρδύτερο κι' ἀπὸ τὸ μνῆμα... (Δυνατά) : Τρεῖς νύχτες ἀπλωσα τὸ πόδι μέσ' στὸ σκοτάδι; νὰ κατεβῶ ἀπὸ τὸ θρόνο. Τρεῖς νύχτες ἀπόμεινε τὸ πόδι μου κρεμασμένο... Τέτοιες στιγμὲς πριγκιποπούλα, δὲ ματαδευτερόνουν, Κι' ἄς εἶσαι τοῦ Κύκνου ἡ θυγατέρα.

ΒΑΓΓΙΑ. "Αν εἶμουνα ὁ Πάρης θὰ σ' ἄρπαζα νὰ φύγω!

ΕΛΕΝΗ. "Ω, τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ἡ ἀλάθευτη σοφία! Σωστὸ, ὁ κλέφτης νὰ τολμᾶε μὲ πράξες κι' ὁ νοῦς νὰ στιγμιέ πού κι' οἱ θεοὶ κλείνουν τὰ μάτια...

»Ὡστόσο αὐτός, ξεχνῶντας πῶς ἤρθε γιὰ νὰ κλέψει, περίμενε — τυφλώνει, βλέπεις, κ' ἡ πολλὴ περφάνεια — νὰ τοῦ ἀποθέσω στὰ γόνατά του τὸ ναί, ὁλοστρόγγυλο σὰν τὸ ζεστὸ ψωμί. Λόγιαζε πὼς μιλοῦσε μὲ λεύτερος σὲ λεύτερο. Δὲν ἤρθε νὰ πάρει μιὰ γυναῖκα. "Ηρθε νὰ πάρει τὴν Ἑλένη.»

ΒΑΓΓΙΑ. Κι' ἐσύ, γλυκειὰ Κερά μου;

ΕΛΕΝΗ. Παιδὸ εἶμαι ἐγώ; 'Η Σπάρτη, ὁ Βασιλιάς, ἡ Ἑλένη;

ΒΑΓΓΙΑ. (Μὲ ὀρθάνοιχτα μάτια). Δὲν ἤθελες, λοιπόν, νὰ φύγεις;

ΕΛΕΝΗ. Θέλω.. δὲ θέλω.. ἤθελα.. δὲν ἤθελα... Ἀλλ, ὁ ὅπριον ἐπίθυμεῖ ἕνα μοιχὸν πράμα. Δίμουρη, μάθε, μικρὴ πριγκιποῦλα, εἶναι ἡ καρδιὰ τοῦ χωματένιου ἀνθρώπου (μικρὴ παύση). Μικρὸ κοράσι ἀνέβηκα, θυμοῦσαι, μὲ τὸν παπποῦ, στὶς σπάνιες μας, στὴν πιὸ ψηλὴ κορφὴ τοῦ Πενταδάχτυλου. Κι' ὅσο κοιτάζαμε ἐκεῖνος μὲ τοὺς τσοπάνους, γιδοπροβιὲς, πυριά, γιαούρτια, ξεκρίνω ἐγὼ ἀπὸ νὰ χύνεται μοναστραπὴς, πάνω σὲ κοπελοῦδα. Μὲ τὸ ραμφὶ τὸ σιδερὸ τῆς ρίχνεται στὰ μάτια, στὸ μέτωπο καὶ στὰ ζωλιά, νὰ τὴν

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ κ. Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

9. (ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ)

Η ΠΑΝΩΛΕΘΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ XXXVII. Οι στρατηγοί όμως δέν ἔδωσαν σημασία στά λόγια τοῦ Ἀλκιβιάδη καὶ στίς συστάσεις του νὰ μεταφέρουν τὸ στόλο τους στὴ βάση τῆς Σητοῦ. Ὁ Τυδέας(1) μάλιστα τὸν διάταξε προσδηλητικά ν' ἀποσυρθεῖ λέγοντας του πὼς ἄλλοι πιὰ διοικοῦσαν τὸ στρατὸ καὶ ὄχι ἐκεῖνος. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ποὺ ὑποψιάστηκε κιόλας κάποια προδοσία ἀπὸ μέρος τῶν στρατηγῶν, διάρκεστηκε ν' ἀνεχωρήσει. Στοὺς κορυφαίους τοῦ στρατοπέδου ποὺ τὸν ξεπροβόδιζαν ἀνακοίνωσε πὼς, ἀν δὲν τὸν ἔβγαζαν ἐξευτελίσει ἔτσι οἱ στρατηγοί, αὐτὸς μέσα σὲ λίγες μέρες θ' ἀνάγκαζε τοὺς Λακεδαιμονίους ἢ ἄθελά τους νὰ συνάψουν ναυμαχία μαζί τους ἢ νὰ παρατήσουν τὰ καράβια τους. Οἱ ὑποσχέσεις του αὐτὲς σ' ἄλλους φανήκαν φοβαρολογισμοί, ἄλλοι ὅμως τὶς βρῆκαν πραγματοποιήσιμες, στὴν περίπτωση ποὺ ἔχοντας μαζί του πολλοὺς Θράκες(2), ἔξασκημένους ὅλους στὸ ἀκόντιο καὶ τὴν ἱππασία, θὰ χτυποῦσε τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπ' τὴ στεριὰ καὶ θ' ἀναστάτωνε τὸ στρατοπεδό τους. Καὶ τὸ ὅτι σωστὰ ἐπρόβλεψε ὁ Ἀλκιβιάδης τὰ σφάλματα τῶν Ἀθηναίων, αὐτὸ ἐπιβεβαιώθηκε χωρὶς ἀργοπορία ἀπὸ τὴν πράξη. Ὁ κόνν δηλαδὴ ἔπεσε ἀπάνω τους ξαφνικὰ καὶ ἀνεπάντεχα. Ὁ Λύσανδρος, μονάχα ὀχτὼ τριήρις μὲ τὸν Κόνωνα(3) γλυτώσανε· οἱ ὑπόλοιπες λίγο παρακάτω ἀπὸ διακόσιες πιάστηκαν αἰχμάλωτες. Ἀπὸ τὰ πληρώματά τους ὁ Λύσανδρος ἔπισαε τρεῖς χιλιάδες ζωντανοὺς καὶ τοὺς ἔσφαξε(4). Σὲ λίγον καιρὸ(5) κυρίευε καὶ τὴν Ἀθῆνα, ἔκαψε τὸ στόλο τους καὶ γκρέμισε τὰ Μακρὰ Τείχη(6).

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΙΣ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Ὁ Ἀλκιβιάδης φτάνοντας ἀπὸ στεριὰ κι ἀπὸ θάλασσα πιά, κοπιέρασε στὴ Βιθυνία(7), παίρνοντας μαζί του πολλοὺς θησαυρούς, κουβαλώντας ἄλλους πολλοὺς κι ἔχοντας ὀφῆσει ἀκόμα περισσότερους στὸ κάστρο (8) ὅπου ἔμενε ὡς τότε. Στὴ Βιθυνία πάλι, ἀφοῦ ἔχασε ἕνα μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας του καὶ ρημάχτηκε ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ Θράκες(9), ἀποφάσισε νὰ τραβήξει πρὸς τὸν Ἀρταξέρξη(10), ἔχοντας τὴ γνώμη πὼς θὰ θὰ τὸν εὑρίσκε λιγώτερο χρήσιμο ἀπὸ τὸ Θεμιστοκλῆ(11) ὁ μονάρχης, ἀν τὸν ἐδοκίμαζε, καὶ φρονώντας πὼς τὸ κίνητρο τῆς πράξης του εἶταν ἀνώτερο ἀπὸ κεῖνον· γιατὶ δὲ θὰ πρόφερνε τὶς ὑπηρεσίες του ἐνάντια στοὺς συμπολίτες του, ὅπως ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀλλὰ θὰ ζητοῦσε τὴ συνδρομὴ τοῦ Βασιλιᾶ γιὰ τὴν πατρίδα κι ἐνάντια στοὺς ἐχθρούς

ΟΝΕΙΡΑ ΠΟΥ ΒΓΑΙΝΟΥΝ XXXIX. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν διαβίβασε τὸ ἀταοχὴ στὸ Φαρνάβαζο μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ τὴν ἐκτελέσει. Ἐκεῖνος ἀνάθεσε αὐτὴ τὴ φροντίδα στὸν ἀδερφό του τὸ Μαγαῖο καὶ στὸ θεῖο του τὸ Σουσαμίθρη. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔτυχε νὰ κατοικεῖ σὲ μιὰ κωμόπολη τῆς Φρυγίας, ἔχοντας μαζί του τὴν ἐταίρα Τιμάντορα. Ἐκεῖ εἶδε στὸν ὕπνο του τὸ ἑξῆς ὄνειρο. Τοῦ φάνηκε πὼς τάχα φοροῦσε τὰ ροῦχα τῆς ἐταίρας, ἐνῶ ἐκείνη κρατώντας στὴν ἀγκαλιά της τὸ κεφάλι του ἔβαφε τὸ πρόσωπό του μὲ φκιασίδια. Σύψφωνα μὲ ἄλλην ἐκδοχὴ ὁ ἀνειρεύτηκε πὼς οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μαγαῖου τὸν ἀποκεφάλιζαν καὶ πὼς καιγότανε τὸ σῶμα του. Λένε μάλιστα πὼς τ' ὄνειρο αὐτὸ τοῦ παρουσιάστηκε μόλις, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του.

Α Ε ΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ Ἐκεῖνοι ποὺ στάλθηκαν νὰ τὸν σκοτώσουν δὲν τόλμησαν νὰ μποῦνε μέσα, παρὰ τοῦ περικύκλωσαν τὸ σπίτι κι ἔβαλαν φωτιά. Μόλις τὸ πῆρε εἴδηση ὁ Ἀλκιβιάδης, μάζεψε τὰ πιὸ πολλὰ ἀπ' τὰ ροῦχα καὶ τὰ στρώματά του καὶ τάριξε μὲς στὴ φωτιά. Ὁ ἴδιος, τυλίγοντας μὲ τὴ χλαμύδα τὸ ἀριστερό του χέρι, τρεβώντας μὲ τ' ἄλλο τὸ μαχαίρι, πέρασε μὲς ἀπ' τὴ φωτιὰ χωρὶς νὰ πάθει τίποτε καὶ πρὶν οἱ φλόγες τοῦ κάψουνε τὰ ροῦχα. Οἱ βάρβαροι, μόλις τὸν εἶδαν ἔξω σκορπιστήκανε. Κανένας τους δὲν τόλμησε νὰ τὸν πειομένει οὔτε νάρθει στὰ χέρια μαζί του, μόνο σταθήκανε σ' ἀπόσταση κι ἄρχισαν νὰ τοῦ ρίχνουν ἀκόντια καὶ βέλη. Ὅταν τὸν ἄφησαν ἔτσι στὸν τόπο κι ἀνοιχτήρησαν οἱ βάρβαροι, ἡ Τιμάντορα σήκωσε τὸ νεκρὸ κι ἀφοῦ τὸν τύλιξε καὶ τὸν ἔσκέπασε μὲ τὰ δικά της φορέματα τοῦ ἔκανε ὅσο τῆς ἐπέτρεπαν οἱ περιστάσεις, λαμπρὴ κηδεία καὶ ἀντάξιά του. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα λένε πὼς εἶταν ἡ μητέρα τῆς Λαΐδας(17) ποὺ τὴν ὀνόμαζαν Κορίνθια. μὰ ποὺ τὴν εἶχαν φέρει στὴν Ἑλλάδα σκλάβα ἀπὸ τὰ Ἴγκαρα, μιὰ πολιτειοῦλα τῆς Σικελίας.

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΤΕΛΟΣ ΠΟΥ ΘΑ ΤΟΥ ΤΑΙΡΙΑΖΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ Μερικοὶ ὅμως ἐνῶ συμφωνοῦνε μὲ τοὺς παραπάνω στὶς λεπτομέρειες τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλκιβιάδη, ὑποστηρίζουν ὡστόσο πὼς δὲν εὐθύνονται γι' αὐτὸν οὔτε ὁ Φαρνάβαζος οὔτε ὁ Λύσαντρος οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ πὼς ὁ αἴτιος τοῦ χαμοῦ του εἶταν ὁ ἴδιος ὁ Ἀλκιβιάδης. Εἶχε διαθέψει μιὰ κοπέλα ἀπὸ καλὸ σπίτι καὶ ζοῦσε μαζί της Τ' ἀδέρφια της ὅμως δὲν ἀνέχτηκαν αὐτὴ τὴν προσβολὴ κι ἔβαλαν τὴ νύντα φωτιὰ στὸ σπίτι ὅπου κατοικοῦσε ὁ Ἀλκιβιάδης. Καὶ τὸν ἐσκότωσαν, ὅπως ἀνάφερα παραπάνου, καθὼς πήδησε νὰ γλυτώσει μὲς ἀπ' τὴ φωτιά.

ΤΕΛΟΣ

(1) Βλ., σημ. 17 τῆς προηγούμενης συνέχειας.

(2) Ἐννοεῖται μισηφόρος.

(3) Ὁ στρατηγὸς Κόνωνας, γιὸς τοῦ Τιμόθεου, ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους στοιχηματοὺς τῶν Ἀθηναίων ἔφυγε ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν Αἰγὸς Ποταμῶν. Ζήτησε ἄσυλο κοντὰ στὸ βασιλιὰ τῆς Κύπρου Εὐαγόρα. Θέλοντας νὰ ἐξιστορήσει τὴν ἀπαρίθμη του, ἔγινε ἀποκάρφος τοῦ ναυτικοῦ στόλου καὶ κατατρόπωσε τὸ ναυτικὸ τῶν Λακεδαιμονίων στὴν Κνίδο τῆς Καρίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερα τὸν ἐτίμησαν ἐξαιρετικὰ γιὰ τὶς μεγάλες πατριωτικὲς δαπαναστές του.

(4) Οἱ νόμοι τοῦ πολέμου εἶταν τότε, ἀπὸ βουλμένα τουλάχιστο σημεῖα σκληρότεροι ἀπὸ σήμερα.

(5) Τὸ ἔτος 404.

(6) Αὐτὰ συνέκανε τὴν προπεύουσα μὲ τὸν Πειραιᾶ. Τ' ἀνοικοδόμησε ἀργότερα ὁ Κόνωνας μὲ χρήματα τοῦ σατράπη Φαρνάβαζου.

(7) Στὴν ἀντικρυνὴ, ἀσιατικὴ παραλία.

(8) Τῆς Βιθυνίας.

(9) Πρόκειται βέβαια γιὰ τοὺς συνοδοὺς τοῦ. τὴ σωματοφυλακή του.

(10) Ὁ Ἀρταξέρξης μεγαλύτερος ἀδερφὸς τοῦ Κύρου, πολέμησε μαζί του στὴ Κούναξα, ὅπου νίκησε τοὺς ἀντιπάλους του καὶ πάτρονταε τὸ θρόνο βασίλεψε στὴν Περσία ὡς τὸ 362.

(11) Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ τροπαιοῦχος τῆς Σαλαμινομαχίας, δυσπροσηγμένος κατέπει μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἤρθε σὰ συνεντόηση μὲ τοὺς Πέρσες. τοὺς θανάσιμους ὡς τὰ χτὲς ἀντιπάλους του, κι ἐκεῖνοι δὲν ἔγκυσαν τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν περιπαιγήσουν. Καθὼς βλέπουμε λοιπόν, τὴν ταχυμαθὴ αὐτὴ τὸν μεταπηδήσεων τὴν εἶχαν κατιναίσει ἄλλοι πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀλκιβιάδη καὶ ὄχι λιγώτερο σπουδαῖοι ἀπ' αὐτόν.

(12) Τοῦς Λακεδαιμονίους, φυσικά.

(13) Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ θυμηθεῖ πὼς εἶχε τιμαντιφεῖ ἀπανεκλημένα αὐτὸν τὸν ἐκτράπη στὸ πεδίο τῆς μάχης (βλ. κεφ. 28, 29 καὶ 30) καὶ πὼς ἐκεῖνος δὲ θὰ τοῦ τὸ συχωρέσει. Ἡ κατρακτέρα του παριλέβαινε τὴ Φρυγία.

(14) Ἐννοεῖ τότε ποὺ μὲ τὴν ἥττα τοῦ Ἀντίοχου, τὸν πάρνει ἀπὸ σοφκτηρὸ, ἀναγκάζοντας τὸν νὰ κατοφύγει στὴ Βιθυνία.

(15) Γι' αὐτὸν ἀγράφομε στὴ σημείωση τῆς 22 τῆς προηγούμενης — 7 — συνέχειας.

(16) Ἐκεῖνος ἀπὸ τὴ μεριὰ τοῦ ἀπόψε ἔφυγε κρυφὰ ἀπὸ μᾶς ὁ Βούκος! (16) Τί δμορφα ποὺ λογάριασε τὴς ἁρμονίας τὰ μέτρα! Τὴ ἀλίμονο στὰ γένεια μου ποὺ ἀνώφελα φυτώσαν! Μὰ ἀκούρμαξε καὶ τοῦτο δὰ ποὺ ν' τοῦ θεϊκοῦ Λιτυέρση(17).

(Τραγούδι)

Πολύκοιρτη, πολύσταχη Δήμητρα, κάμε ὁ θέρος νὰ πάει καλὰ κι ὅσο μπορεῖ περσότερα νὰ δώσει. Δέστε χερόβολα σφιχτὰ, νὰ μὴ διαβεῖ κανένας καὶ πεῖ: «Μωρὲ ἀκαμάτηδες! Χαράμι τοὺς ταΐζουν!». Πρὸς τὸ βοριὰ ἢ τὸ ζέφυρον ἢ ἄκρη ἢ κομμένη ἀς βλέπει τὸν θημωνιὰ· ἔτσι πιὸ καλὰ χωμόνουνε τὰ στάχια "Ψνους μεσημεριάτικος στ' ἀλώνισμα νὰ λείπει τότε ποὺ οἱ σταροκαλαμιὲς σανόχορτο γινόνται. Στοῦ σκορβαλοῦ τὸ ξύπνημα νὰ πιάνετε. βρεπάνι· κι ἄμα κουρνιάσει ἀφῆστε τ' ὀπὸ κάμα ξαποστάστε(18). Ζεύκι περνοῦν οἱ βάτραχοι, παιδιά. Δὲν τοὺς κοστίζει ποιὸς θὰ περάσει γιὰ νὰ πιοῦν: μπόλικο ὁμπρὸς τους τόχουν Δὲν πάς νὰ βράσεις τὴ φακή, τσιγκοψάρε ἐπιστάτη: Πριονίζοντας τὸ κύμινο(19), τὰ χέρια δὲς μὴν κόψεις!

"Οσοι στὸν ἥλιο ἱδρωσποῦν τέτια τραγούδια ἀς λένε. Κι' ἐσὺ ἀφ' τὴν ἀγάπη σου, Βουκαῖε, τὴ λιμασμένη στὴ γρι' σου νὰ τὰ μολογᾶς αὐτὰ σὰ θέλεις ἀκόμα νὰ ἀκούσεις ἀπ' τὸν ἥλιο τὸν ἀνεμοδαρμένο πάνω στὴν Ἰδια σκοῦνα, μονάχα τότε τὸν καλοπρόσεξα, ὅταν τὸ καράβι γίνηκε θρύψαλλα κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς ἤταν κι' αὐτὸς ἕνας ἀπ' τὸ πλήρωμα ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν κανάκοι, μὰ ἄς τότε δὲν κατάλαβα συνειδητὰ τὴν παρουσία του. Κι' αὐτὸ γιατὶ ἡ «Μικρὴ Γιάννα» ἤταν μὰ τὴν ἀλήθεια παραφορτωμένη.

Ἑκτὸς ἀπ' τοὺς ὀκτὼ-δέκα κανάκους ναύτες, τὸν πρῶτο καπετάνιο, τὸν δεύτερο, τὸν τροφοδοτὴ καὶ τοὺς ξένη ἐπιβάτες, ποὺ μένανε στὸ κομπίνες, εἶχε σαλπάρει ἀπ' τὸ Ραγνκιρόα παίρνοντας μαζὶ κι' ἕνα ἑτερόκλιτο φορτίο ἀπὸ 85 Ποματιανοὺς καὶ Ταϊτιάνους, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά. Ὁ Καθένας τὸ θάνατο. Καὶ τοῦτο γιατὶ ὁ δεύτερος, ὁ τροφοδότης, ὁ Πολωνοεβραῖος καὶ τέσσερις θουτηχτάδες τόσκασαν τὴν ἴδια νύχτα μὲ τὴ μεγάλη φαλαντίδα. Καὶ τίποτα δὲν ἐανακούστηκε γι' αὐτούς. Τὸ πρωὶ ὁ πλοίαρχος τρύπησε τὶς ὑπόλοιπες βάρκες κι' ἔτσι ἀναγκαστικὰ μείναμε κεῖ.

Κεῖνη τὴν ἡμέρα πεθάνανε δυὸ. Τὴν ἑπόμενη τρεῖς, ὕστερα ὀχτώ. Πολὺ θὰ παραξενεύοταν κάνεις ἂν μᾶς ἔβλεπε πὼς τὸ παίονταμε τὸ πρᾶμμα. Οἱ ἰθαγενεῖς πέσαν σὲ μιὰ κατάσταση θωβοῦ κι' ἀνόητου φόβου. Ὁ καπετάνιος — Οὐντοὺς ἤταν τ' ὄνομά του. Γάλλος — κοτάντησε νευρικὸς κι' ὁλόενα θλαστημοῦσε. Τόσο πολὺ τὸν πιάνανε σπασμοί. "Ἡταν ἕνας ὄγκας ποὺ ζοῦγες τουλάχιστο 200 πάουντς καὶ γοήγορα γίνηκε μιὰ καρικατοῦρα ποὺ τὰ λίπη κρέμονταν πάνω τ'ς.

Ὁ Γερμανός, οἱ Ἀμερικάνοι κ' ἐγώ, ἀγοράσαμε ὅλο τὸ σκωτσέζικο οὐίσκυ καὶ ἐσαλθήκαμε νὰ πίνουμε. Ἡ θεωρία ἤταν πολὺ πασήγορη. Νομίζαμε, δηλαδή, πὼς ἄν ποτιστοῦμε καλὰ μὲ ἀλκοολ, καθε μικρόβιο τῆς εὐλογιᾶς ποὺ θὰ μᾶς πλησιάζε, ἀμέσως θὰ γίνοταν στάχτη. Κ' ἡ θεωρία μπῆκε σ' ἐφαρμογή, ἀν καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω πὼς οὔτε ὁ Οὐντοὺς, μήτε ὁ Ἄχ Τσοὺν προσθλήθηκαν ἀπ' τὴν ἀρρώστεια. Κι' ὁ Γάλλος δὲν ἔπινε καθόλου, ἐνῶ ὁ Τσοὺν περιρίζονταν σ' ἕνα ποτηράκι τὴν ἡμέρα.

Ὁ καιρὸς ἤταν ἐάστερος κ' ὁ ἥλιος μὲ τὴ βόρεια ἀπόκλιοή του ἐστελνε ἀκριβῶς κάθετα τὶς ἀχτίνες του. Δὲ φύσαγε καθόλου ἐκτὸς ἀπὸ συχνὲς σηπτιδάες, ποὺ ἐρχόντουσαν λὲς φαδισμένες γιὰ πέντε λεπτὰ καὶ μᾶς ράντιζαν μὲ βροχὴ φερμένη ἀπὸ μακρυά. Κ' ὕστερα ὁ ἥλιος ξανάβγαινε τρομερός, γεμίζοντάς μας μὲ ἀτμὸ παδόγαζε τὸ βρεγμένο κατάπανο. Κι' αὐτὸς ὁ ἀτμὸς δὲν ἤταν καθόλου εὐχάριστος. "Ηταν λὲς ἀτμὸς τοῦ θανάτου, γεμάτος μ' ἑκατομμύρια μικρόβια. Πάντα πίναμε ἕνα ποτηράκι παραπάνω, ὅταν τὸν θλέπαμε ν' ἀνεβαίνει μέα' ἀπ' τοὺς πεθαμένους καὶ τοὺς ἐτοιμοθάνατους, μάλιστα πολλὲς φορὲς πίναμε δυὸ καὶ τρία, ἀνακατόνοντας μπόλικη σόδα. Ἀκόμα βρίσκαμε εὐκαιρία νὰ πιοῦμε κι' ὅταν ρίχναμε κανένα νεκρὸ στοὺς κηρχαρίες ποὺ τριγυρίζαν μπόλικοι τὸ καράβι μας. "Ετσι, μόλις μιὰ θεομάδα μᾶς ἔφτασε. Καὶ καλὰ ποὺ τέλειωσε, γιατὶ ἄλλοιῶς δὲ θάμουνα ζωντανὸς τώρα. Ὀ.τ. ἔγινε μέτὰ, τὸ πέρασα ξεμέθοντας, ὅπως θὰ συμφωνήσετε καὶ σεῖς, ὅταν σᾶς διηγηθῶ τὰ περιστατικά. Τὰ γεγονότα ποὺ μονάχα ἐυὸ ἄνθρωποι θὰ τὰ ξέρανε. Κι' ὁ Γάλλος δὲν ἔπινε καθόλου, ἐνῶ ὁ Τσοὺν περιρίζονταν σ' ἕνα ποτηράκι τὴν ἡμέρα.

Μονάχα τὴ νύχτα μποροῦσαν νὰ περπατάνε πάνω στοὺς κοιμισμένους ποὺ ξαπλώνονταν ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο. Γι' αὐτὸ σᾶς δίνω τὸ λόγο μου. Γιατὶ σὰν νὰ μὴ φτάναν ὅλα τ' ἄλλα, εἶχαν πάρει μαζί τους καὶ γουρουνόπουλα καὶ κόττες κι' ἄν ἔμενε κανένα κομματάκι ἄθειο, τὸ γέμιζαν ἀμέσως μὲ σακκιὰ γλυκοπατάτας, κλαδιὰ μπανάνες καὶ σκοινιὰ μὲ κακοκάρυδα ποὺ τὄχαν γιὰ ποτό τους καὶ τ' ἀπλωναν σὰν γκιρλάντες.

Κι' ἀπ' τὶς δυὸ μπάντες ἀπ' τὰ ξάρτια τοῦ τουρκέτου (1) ὅς τὰ μεγάλο κατάρτι εἶχαν τεντώσει σκοινιὰ καὶ στὸ κάθενα κρεμάσαν τοὐλάχιστο 50 τσαμπιὰ μπανάνες.

Κατὰ τὰ φαινόμενα, θὰ κάναμε ἕνα κάπος στενόχωρο ταξίδι, κι' ἄν ἀκόμα ξεμπερδεύαμε σὲ δυὸ-τρεῖς μέρες, ποὺ θὰ γενόταν μονάχα ἄν ὁ ὀρόκος φρέσκαρε ἀρκετά. Μὰ δὲ φρέσκαρε. Γιατὶ ὕστερ' ἀπὸ 5 ὧρες ἀδήγης (2) ἤρθε καὶ διάσημε μέσα σὲ μιὰ δυοδεκάδα πάνω-κάτω ἀσθματικὲς σπηλιάδες (3). "Γοτεσα ἡ κάλμα συνεχίστηκε ὅλη τὴ νύχτα καὶ τὴν ἄλλη μέρα. Κ' ἤταν ἀπὸ κεῖνες τὶς φωτεινές, τὶς ἀντανακλαστικὲς κάλμες, ποὺ κ' ἡ σκέψη σ' ἀφαίρεν ν' ἀνάξεις τὰ μάτια σου, νὰ σοῦφερνε πονοκέφαλο.

Τὸ δεύτερο μέρα πέθανε ἕνας ὁ εἰδωλολάτρης— ὅπως τουλάχιστο ἐννοεῖ τὸ Μόσες, ποὺ λέγουνταν γι' αὐτὸ καὶ Πιερίδες, σκέτα.

(1) Τὸ πολὺ μικρὸ πανὶ σὲ τάλτος 10ο —30ο βλον τὸ χρόνο. Ἀλλιῶς = δὲν λήγει ποτέ.

(2) "Ἀνεμος ποὺ πνέει σὲ τάλτος 10ο —30ο βλον τὸ χρόνο. Ἀλλιῶς = δὲν λήγει ποτέ.

(3) "Ἀνεμος δυνατὸς, μὰ σύντομος καὶ παρόξυνος.

(4) Ἐλαφριὰ πανιά.

(5) "Οταν ὁ ἄνεμος πνέει πλάγια ἀπ' τὴν πρύμνη.

6) Τὸ ἐβάτιο μέρος τῆς ἀνεμοσκάλας ἢ δποιοσδήποτε ἄλλος πάσκλος ἢ ἴχνος.

(7) Ἡ μεγαλύτερη σταυρωτὴ κεραία.

(8) Τὸ πολὺ κατάρτι τῆς πρώρας.

(9) "Ἀνεμος ποὺ πνέει σὲ τάλτος 10ο —30ο βλον τὸ χρόνο. Ἀλλιῶς = δὲν λήγει ποτέ.

(10) Ἐλαφριὰ πανιά.

(11) Τὸ πολὺ κατάρτι τῆς πρώρας.

(12) Σὰ νὰ λέμε: Ἀφτιά. Οἱ γυναῖκες τῆς δυρίας εἶχαν, γιὰ τὰ μάτια τῶν Ἑλλήνων, πολὺ μελωμένα χρώματα.

(13) Τὰ πουλιὰ σὰν ἀκολουθοῦν τὸ γιαοῦρτ τὸ καιρὸ τῆς σπορᾶς, μήπως ἀρπάσουν κανένα σπυρί.

(14) Τὰ δμοιόμορφα τους, φυσικά.

(15) Τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι κάπος σκοτεινὸ. Τὸ κείμενο γράφει: «ἐγκύρας» ἀπὸ περισσότερο τὸ παίρνουν γιὰ παράλληλο τόπο τοῦ «ἀστίχου». Ἀλλὰ καὶ πάλι θέλει νὰ πεῖ; Ὁ χωμὸς πάντως τοῦ στρίγγου (ἑστιατῆρ. μπαλλκόνιάν) ἀνοιχτοῦ δὲ μπορεῖ προκαλέσει σ' ἕσους τὸ ἕπτιναν ἕνα παράξενο μεθύσι, ἀνάλογο μὲ κεῖνο ποὺ ἔνιωθε ὁ Ἀρίστος.

(16) Ὁ Μίλωνας δὲν ἀγγόσκεται ἀπὸ αἰσχάτοφα τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου.

(17) Ὁ Λιτυέρσης εἶναι μυθικὸ πρόσωπο, ἄγριος τοῦ Μίδα καὶ τροστάτης τῶν θερισμῶν.

(18) Οἱ τελευταῖοι στίχοι μοιάζουν σὰν ἀπήχηση ἀπὸ τὰ «Ἔργα καὶ ἡμέρες» τοῦ Ἡσιόδου.

(19) «Κομινοστράφης» (= ἐπιστάτης τῶν κομινοῦν. κόδοι στὴ μέση τὸ κύμινο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὀίκονομίας) λεγόταν στὴ ἀρχαιότητα ὁ σιτοκόφης, ὁ σκατγραμμένος, ὁ κολοκοθάς εἰδικὰ γραμμή.

(1) Τὸ κόνω παρατήρηση πώς, μὲ τὸ νὰ θερίζει ἀκανόνιστα τὸ σπαρτὸ, ἀλλοιώθηκε ἐλάχιστα γραμμή.

(2) Μάνα, δηλαδή, ἀλόενα πίσω ἀπὸ τὸ γείτονά του.

(3) Ὁ ἀγαθὸς ἀγράτης μιλᾶει ἐδῶ σὰ νάταν ὁ ἴδιος νοικοκύρης, μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ ἀπιθωμὶὰ νὰ τοῦ βγάλουνε πολλὴ δουλειά.

(4) Προχωμαγὴ φράση ποὺ σημαίνει: πρέπει ν' ἀποφύγει κανεὶς νὰ δείχνει ἕνα πράμα ποὺ δὲν προσφέρεται γιὰ κείνον. Ἀλλὰ ἐδῶ ἡ μόστρος κυρᾶ νὰ ἡ γάτα ξέρει τοῦ. Κάπος ἀνάλογο εἶναι τὸ δυὸ μας «θέλει ὁ μόστρος κυρᾶ νὰ ἡ γάτα ξέρει».

(5) Χάνες τὸν κιτσὸ σου. Ἐνῶ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ καταγίνομαι μ' αὐτὰ τὰ ἀνόητα.

(6) "Ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς ἀνωμπιέκιας σπορᾶς.

(7) Ἐννοεῖ τὴ μικρὴ ἀγροτικὴ του ἰδιοχρηστία.

(8) "Ὁλοια φτιαχτά. Σημαίνει ἐκεῖνον ἀδχοι πολλὰ ξυστικά, πολλὰ φαίνεται πὼς εἶταν ὁ ἀφεντικὸς καὶ ὄχι ὁ πατέρας τῆς Βομπίκας ποὺ παρακάτω (στ. 26).

(9) Κι αὐτὸ παροιμιακὴ φράση τῶν ἀρχαίων.

(10) Ἡ παρομοίωση μὲ ἀκρίβεια δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ σκοῦρο χρῶμα καὶ ἐγκυότητα τῆς κοπέλας, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

(11) Σὰ σύνορα Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, ὅπου πιστεύοταν πὼς εἶχαν

Στὸ ἐρχόμενο φύλλο: ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ Ἱέρωνας ἢ Χάριτες
Στὸ μεδεπόμενο: ΗΡΟΔΟΤΟΣ Κεφάλαια ἀπὸ τὴν ἱστορία του

Θεοκρίτου

Ἀργάτες ἢ δεριστάδες

Τὸ X εἰδύλλιο τοῦ Θεοκρίτου ποὺ ἐπιγράφεται «Ἐργατῖναι ἢ Θερισταί» φαίνεται νὰ γράφτηκε στὴν Κῶ. Μὲ τὸ νησὶ αὐτὸ εἶχε συγγενικοὺς δεσμοὺς ἀπ' τοὺς προγόνους του ὁ ποιητής, ἔμεινε μάλιστα ἐκεῖ κι ἕνα μικρὸ διάστημα, τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀναχωρόντας ἀπ' τὴ Σικελία κατευθυνόταν στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ Κῶς εἶχε ἀναπτύξει ἄλλωστε ἀξιόλογη ποιητικὴ παράδοση, μὲ κέντρο τὸ ἱερὸ τῆς Φιλητᾶ.

Τὸ εἰδύλλιο τοῦτο ἀποτελεῖται, ὅπως καὶ ἄλλα τοῦ Θεοκρίτου ἀπὸ ἕναν διάλογο μεταξὺ ἀνθρώπων τοῦ ὑπαίθρου ποὺ τὸν συμπληρώνουν δυὸ τραγοῦδια μὲ περιεχόμενο καθαρὰ — προπαντὸς τὸ δεύτερο — ἀγροτικό. Ἀπὸ τὰ δυὸ πρόσωπα τοῦ διαλογικοῦ μέρους, ὁ ἕνας, ὁ Μίλωνας, εἶναι πραγτὸς ἀγρότης, ἀφοσιωμένος στὴ σκληρή, τὴ δουλειά· ποὺ δὲ χάνεται εὔκολα μιὰ στιγμὴ σὲ φαντασίες. Ὁ ἄλλος ὁ Βουκαῖος, ἔχει ἀρκετὰ μιὰ κοπέλα τοῦ χωριοῦ, ποὺ δὲ πρόκειται νὰ τὴν παντρευτεῖ μιὰ κοπέλα τοῦ λαοῦ, ποὺ ὁ πρῶτος δὲν τὴν παντρεύεται γιὰ ἀγάπη, καὶ ἀρκετὰ ἀγαπᾶει τὴ μικρὴ Κορίνθια. Ἡ κοπέλα ἀγαπᾶει τὸν Βουκαῖο, ποὺ τὸ τέλος ἡ ἀρετοτεχνία μὲ κοπέλα τοῦ λαοῦ, ποὺ ὁ πρῶτος δὲν τὴν παντρεύεται γιὰ ἀγάπη, καὶ

Τὸ δάσος

Ὁ ἀναγνώστης μας κ. Μ. Σκοτίδας εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στείλει ἕνα ποιητικὸ ποίημα τοῦ Ρώσου Φιλόβα, ποὺ τοῦ τὸ πρόσφερε ὁ ποιητὴς καὶ ποὺ μᾶς βεβαιώνει ὁ ἴδιος πὼς εἶναι ἀνέκδοτο. Μ' αὐτὴ τὴν εὐχαιρία σημειώνουμε πὼς τὸ ποίημα τοῦτο θεωρεῖται σὲ πολλὰ σημεῖα γνωστότατο, ἀριθυμὸν κομμάτι τοῦ ποιητὴ Μ. Μαλλαφέη).

Τὸ δάσος μὲ τὰ δέντρα του
τόχουν κουρσέψει τώρα
τὰ φύλλα του, τρεμίζουνε
στὴ μεσονύχτια ὥρα.

Τὸ δάσος, τὸ λαχταριστό,
στὴν ὠμορφή του χάρη,
τὸ κόψανε, τὸ γύμνωσαν,
κάποιοι κουρσάροι.

Τὰ ἐύλα του σὰν φέρετρα
φαντάζουνε στὸ λόγγο,
ὅταν μενύρεται ἀηδὼν
στὸν ἴδιο τους τὸ βόγγο'

Γυμνά, σὰν δαμασκὰ σπαθιά,
πὼς ὑψωνόνται τώρα,
ὅταν μυκᾶται στὰ ἔγκατα
σὰν ἄγριο, τρανὴ μπόρα'

Ὅταν ὑπόκωφο γροικᾶς
τὸ βῆμα ἑνὸς διαβάτη
κι' ὅταν τὸ δέρνει ἀλύσπητα
τὸ μένος ἑνὸς μπάτη.

Τὸ δάσος μεγαλόπρεπο,
τώρα κεῖ συντριμμένο,
χωρὶς κλαριὰ κι' ἀφύλλιαστο,
σὰν ἀγοιωθο, σὰν ξένο·

Ἔχει ἀπομείνει φάντασμα
τῆς παλιᾶς ὠμορφιᾶς του
καὶ μὲσ' στὰ βάθη του περνοῦν
τὰ κάλλη τῆς ἀντρειᾶς του.

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

Περιπέτεια

Πολλὲς φορὲς στὸ δάσος ξαναγύρισα
στὸ δάσος μὲ τὶς χίλιες ἀέρινες καμπάνες
νὰ βρῶ τὶς περασμένες ὁμιλίες μας·
Τὴν ὥρα ποὺ ἀνατέλλουν τὰ μεσάνυχτα
Καὶ σκαλωσὲς ἀπὸ ἀσπρο φῶς μᾶς ρίχνει
τὸ φεγγάρι στὶς χῶρες του ν' ἀνεβοῦμε
ἐκεῖ ποὺ κοίτονται οἱ νεκροὶ σὲ θῆκες
σὲ θῆκες ἀπὸ φίλντισι καὶ κρύσταλλο
θολὲς ἀπὸ τὴν πάχνα τῶν δακρύων
Τότε στὸ δάσος μόνη μου ξανάφυγα
στὸ δάσος μὲ τὶς χίλιες ἀέρινες καμπάνες
"Ἐπειτα πάλι πρὸς τὴν πόλη γύρισα
μὲ βουτηγμένο στὴ βροχὴ τὸ πρόσωπό μου.

II

Μιὰν ὁμιλία νὰ θυμηθῶ γυρεύω
σὰν νάτανε ἑνὸς τραγουδιοῦ τὸ ἀρχίνημα
ἢ νάτανε ἑνὸς τραγουδιοῦ τὸ τέλος
Σὲ μουσικὴ τὴν ξαναβρίσκω κάποτε
βαθειά, καθώς στὸ λήθαργο τοῦ ὀνείρου
Στὸν ἦχο τὴν κρατῶ τῆς παρελάντης
ὅταν ραγίζει, ἢ σπάει σὲ χίλια θρύφαλα
Μὰ δὲ θυμᾶμαι πιὰ ἄλλο. Δὲ θυμᾶμαι...
Ἡ ὁμίχλη τώρα σκέπασε τὰ πάντα
Καὶ δὲν μπορῶ ἄλλο πιὰ νὰ θυμηθῶ
Ἡ θάλασσα ἢ μεγάλη μένει ἀτάραχη
μ' ἕνα ἐλαφρὸ ρίγος στὴν ἐπιφάνεια.

III

Σφύριξε ὁ ἄνεμος δαιμονισμένα
Καὶ πλάι μου τὴ φωνὴ σου δὲν ξεχώριζα
Νὰ μὴ χαθοῦμε σοῦ ἔδωσα τὰ χέρια
καὶ προχωροῦσαμε μὲς στὸ σκοτάδι
Μετὰ ἔρυγα χωρὶς νὰ πισωστρέψω
Οὐβλιαζεν δλη νύχτα ὁ ἄνεμος
Πρὸς τὴν αὐγὴ ἄρχισε νὰ σιγοβρέχει
Στὸ ἄρωμα τῆς βρεγμένης γῆς θυμήθηκα
ὅσα παράπονα ἔχουνε σωπάσει
ἀπὸ καιρὸ μὲς στῶν νεκρῶν τὰ στήθη.

IV

Τὸ θέρος ποὺ ρηχαίνουν τὰ ποτάμια
Πῆγα καὶ στάθηκα κοντὰ στὴν ὄχθη
"Ἐσκυψα πάνω ἀπ' τὸ νερὸ κυττάζοντας
πῶς τὴ βροχὴ δψοῦσε καὶ τὰ δάκρυα
τὴν κοίτη του γιὰ νὰ βαθύνει πάλι
"Ἐρριξα τότε μέσα τὴ φλογέρα μου
καὶ μὲ κλειστὲς γροθιὲς ἀπομακρύνθηκα
Ἀλλὰ τὴν κλέψαν οἱ ἄνεμοι ἀπ' τὰ κύματα
καὶ κλαίν τὶς νύχτες ὥκεανο ἕως ἀπὸ τὴν πόρτα μου
Μὰ ἐγὼ τ' αὐτιά μου σφράγισα στὸν ὕπνο.

V

Ἡ μουσικὴ σιωπὴ κυλᾶ ἀπὸ τ' ἄστρα
πέρα ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων ἔρχεται
Κι' ἀπ' τῶν ποιητῶν τὶς μακρυνὲς πατρίδες
Ἀπ' τῆς ἀπελπισίας τὸ βαθὺ οὐρανὸ
ρέει, ἀπ' τὶς παγωμένες λίμνες τῶν δακρύων
Σ' ὁρμητικοὺς κατρακυλάει χείμαρρους
ἀπὸ ψηλοὺς χύνεται καταρράχτες
σὲ θάλασσες τετράπλατες ἀπλώνεται
Φυσάει πάνω ἀπ' τῶν παιδιῶν τὰ λίκνα
Τὰ μέτωπα χαϊδεύει τῶν ἀρρώστων
τῶν ἐραστῶν τοὺς λουλουδένιους ὕπνους
τοὺς θάνατους ἡρώων νανουρίζει
καὶ πρὸς τὶς μακρυνὲς γυρνάει πατρίδες
τῶν ποιητῶν, στὸ βάθη τῶν αἰώνων.

VI

Ἡ χώρα τῆς σιωπῆς εἶναι ἀπὸ κρύσταλλο
γαλάζιο κρύσταλλο σὰν ἀπὸ πάγο
Ἐκεῖ χορεύουνε τὰ πάντα ἀθόρυβο
κι' ὅλες οἱ εἰκόνες διαθλῶνται στὸ ἄπειρο
Τὰ σιωπηλὰ παράπονα, τὰ δάκρυα
σφίνουν τὸ λεπτὸ ἠχο τῆς κιθάρας
Τὰ πονεμένα εὐγενικὰ χαμόγελα
ρόδιν ἀνταύγεια ὑψώνουν στὰ μεσοούράνια
Καὶ τὰ βαθειὰ βλέμματα τῆς ἀγάπης
ἀνάθουν φλόγες πυρκαγιᾶς γαλάζιες
Στὴ χώρα τῆς σιωπῆς ὅτι εἶναι γνήσιο
σὰν μιὰ καμπάνα ἀκουγεται γιορτάσιμη
ποὺ ἀνοίγει βουεροὺς θόλους στὰ οὐράνια
Στὴ χώρα τῆς σιωπῆς συχνὰ ἀκροάστηκα
τὶς ἀσημένιες κωδωνοκρουσίες
ποὺ ὑψώνει τῶν ποιητῶν τὸ ὡραιοπέταμα
σὰν "ἕνα γοργὸ σμῆνος γερανῶν
Σὲ γάμους μυστικούς, σὲ λιτανεῖες
σὲ τελετὲς οὐράνιες παρευρέθηκα
Στὴ χώρα τῆς σιωπῆς ποδναι ἀπὸ κρύσταλλο
γαλάζιο κρύσταλλο, σὰν ἀπὸ πάγο.

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΑΝ ΤΕΧΝΗ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ κ. ΑΡΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Μὲ μεγάλη μου χαρὰ διάβασα ρένθεση καὶ προσθέτω, πὼς τὸ ὡ-
στὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» (8.9.40) τὶς ραῖο εἶναι δεμένο μὲ τὴν ἐξέλιξη καὶ
γνῶμες τοῦ σεβαστοῦ ἀκαδημαϊκοῦ τὴν πρόοδο. Ἀντίθετα πάλι ἀπὸ τὴν
κ. Γρ. Ξενόπουλου πάνω στὸ θέμα τέχνη ποὺ δὲν ἔχει ἐξέλιξη καὶ
Ἑλληνικὴ Ἀρχιτεκτονική. Εἶναι — πάντοτε ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια πορεία
γιὰ μένα τουλάχιστον — ἡ πρώτη αὐτὸ καὶ τὸ ὡραῖο ὑπάγεται στοὺς
φορὰ ποὺ μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ κανόνες τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης ποὺ
γνωρίσω κι' ἀπ' αὐτὴν τὴν πλευρὰ μελετάει, ἐξετάζει καὶ κατατάσσει
τοῦ σεβαστοῦ συγγραφέα, ποὺ ὅσο καὶ ὅλα τὰ αἰσθητικὰ προβλήματα: στὴν
ἂν δὲ βρίσκεται μέσα στὸν κύκλο αἰσθητικὴ. Ἔτσι, ὅλα τὰ προβλήμα-
τῆς ἐπιστήμης μου, ὅμως οἱ γνῶμες τα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ποὺ σήμερα
του, κατὰ μεγάλο μέρος, εἶναι σω- συνηθίζουμε νὰ τὰ βάζουμε στὴ
σιὲς καὶ ἀξιοπρόσεχτες. σφαίρα τῆς τέχνης, δὲν εἶναι τίποτα
Λέω «τῆς ἐπιστήμης» μου καὶ θὰ ἄλλο παρὰ προβλήματα μιᾶς πραγ-
ἐξηγήσω ἀμέσως τί ἐννοῶ μ' αὐτό. ματικῆς ἐπιστήμης.
Ἀντίθετα ἀπ' ὅσα γράφονται τώρα Ὅσα εἶπα ὡς τώρα, εἶναι ἴσως τὰ
τελευταία στοὺς κύκλους τῶν τεχνι- κυριώτερα αἰτήματα ποὺ θὰ μποροῦ-
κῶν, πιστεύω πὼς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴς ἡ ἀρχιτεκ-
εἶναι μόνο ἐ π ι σ τ ή μ η! Μοναδι- τονικὴ εἶναι τέχνη. Μὰ ἄλλα σ' αὐτὰ
κὴ ἐξαίρεση ἕνα μικρὸ μέρος τῆς τὰ ἀπειρα ἄλλα παραδείγματα που
ἀρχιτεκτονικῆς : τὸ μνημεῖο. δεῖχνουν τὶς διαφορὲς ἀνάμεσα στὴν
Ὅσο ἀφρειὰ κι' ἂν πέφτει ἡ γνώ- ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὴν τέχνη, πεν-
μη αὐτή, νομίζω, πὼς εἶναι σωστή. θοῦν πιὰ ἀναντίρρητο πὼς ἡ ἀρχιτε-
Ὅσοι ὑποστηρίζουν τὸ ἀντίθετο, δη- κτονικὴ εἶναι μόνο ἐπιστήμη.
λαδή, πὼς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι τέ- Ἡ τέχνη θαυλίζεται στὴν ἀτομικό-
χνη, κάνουν πρῶτα-πρῶτα τὸ μεγά- τητα καὶ μεγαλοφυΐα τοῦ ἑνός. Ἡ
λο λάθος νὰ μπερδεύουν τὴν ἔννοια ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἀποτέλεσμα συ-
τοῦ ὁσαίου μὲ τὴν ἔννοια τῆς τέ- νολικῆς προσπάθειας, πολλῶν ἀ-
χνης. Ἡ τέχνη ὅμως δὲν ἔχει καμμία τόμων.
σχέση μὲ τὸ ὡραῖο! Ἡ ἔννοια τοῦ Ὁ καλλιτέχνης εἶναι μόνο στὸν
ὡραίου εἶναι πολὺ περιορισμένη, ἐ- ἑαυτό του ὑπεύθυνος γιὰ τὸ ἔργο
νῶ ἡ ἔννοια τῆς τέχνης εἶναι ἀπε- του καὶ τὸ πολὺ-πολὺ αὐτὸ ν' ἀρέ-
ρίορριστη. "Ἕνα ἔργο τέχνης δημι- σει μόνο στὸν ἴδιο. Ὁ ἀρχιτέκτονας
ουργεῖ μέσα μας συνισθήματα πο- μὲ τὸ ἔργο του εἶναι ὑπεύθυνος ὁ
λὺ μεγαλείτερα καὶ ὑψηλότερα, ὥ- ὅλον τὸν κόσμο. Τὸ ἔργο του πρέ-
στε τὸ ὡραῖο νὰ εἶναι τὸ λιγώτερο πει ν' ἀρέσει καὶ ν' ἀρέσει σ' ὅλους!
ποὺ μπορεῖ νὰ ζητήσει κανεὶς ἀπὸ Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι τὸ καθοε-
ἕνα ἔργο τέχνης. Πιστεύω πὼς μὲ φτισμα τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς χώρας
τὴν τέχνη ὁ ἄθρωπος βρίσκει τὸ (ἢ ἐποχῆς). Ἡ τέχνη δὲν ἔχει καμ-
λυτρωμό του, γιατὶ σκοπὸς τῆς τέ- μιὰ σχέση μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ πολι-
χνης εἶναι νὰ μᾶς ἀγάζει ἀπὸ τὴν τισμοῦ. Ἐποχὲς μὲ θαυμαστὸ πολι-
πραγματικότητα καὶ νὰ μᾶς ὁδηγεῖ τισμὸ ἐβγαλαν μεγάλη τέχνη.
σὲ κόσμους ἄλλους, φανταστικοὺς Τέλος, θὰ μποροῦσα νὰ μπῶ καὶ
καὶ ξένους ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. σὲ τεχνικὲς λεπτομέρειες, ποὺ θὰ
Κι' ἐνῶ σκοπὸς τοῦ ὡραίου εἶναι ἐνδιέφεραν ὅμως μόνο τοὺς τεχνι-
ν' ἀρέσει καὶ νὰ δίνει στὸν ἄνθρωπο κούς. Ὅπως, π. χ. : στὴν ἀρχιτεκτο-
τὸ αἴσθημα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐλα- νικὴ τὸ ὁλικὸ ποέπει νὰ φαίνεται
βρίσκεται. Ἀντίθετα, ἕνα ἔργο τέχνης καὶ νὰ χαρακτηρίζει τὸν σκοπὸ γιὰ
θὰ μᾶς ἀνησυχήσει, θὰ μᾶς θγάλει τὸν ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε. Στὴν τέ-
ἀπὸ τὴν ἄνεσή μας καὶ νὰ ἠσυχία χνη τὸ ὁλικὸ εἶναι μιὰ προϋπόθεση
μας καὶ κάποτε θὰ μᾶς παιδέψει νὰ γάνεται μέσα στὴ δύναμη καὶ
καὶ θὰ μᾶς κάνει νὰ τὸ μισήσουμε. τὴν προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνη.
"Ἕνα ἔργο ἀρχιτεκτονικὸ πιστεύω Στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου του ὁ σε-
πὼς π ρ έ π ε ι νὰ εἶναι ὡραῖο καὶ ν' βαστὸς ἀκαδημαϊκὸς γράφει πὼς
ἀρέσει. Ἀλλοιῶς, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν «ποτὲ ἕνας ἀρχιτέκτονας δὲν μλησε
προορισμό του. Στὴν περίπτωση στὴν ψυχή του τόσο καθαρά, ὅσο ἕ-
αὐτὴ — τῆς ἀρχιτεκτονικῆς — τὸ ὡ- νας ποιητὴς ἢ ἕνας ζωγράφος». "Αν
ραῖο συνδυάζεται καὶ μὲ τὸ χρήσι- ἔγινα ἀντιλητὸς μὲ ὅσα εἶπα γιὰ
μο καὶ τὸ πρακτικό. "Οταν λές : Τί τὶς διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα
ὡραῖος ποὺ εἶναι αὐτὸς ὁ χῶρος, στὴν ἐντύπωση ποὺ μᾶς δίνει ἕνα
σκέπτεσαι, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, καὶ τὶς ἔργο ἀρχιτεκτονικὸ καὶ ἕνα καλλι-
ἀναπαυτικὲς πολυθρόνες, τὴ ξεστα- τέχνημα, τότε ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ
σιὰ τοῦ τζακιοῦ, ἢ τὸν ἥλιο ποὺ παρατηρήσω πὼς τὸ παράπονο τοῦ
μπαίνει ἀπὸ τὶς κουρτῖνες καὶ ἄλ- σεβαστοῦ συγγραφέα εἶναι φταίξιμο
λα σχετικά. Κι' ἔτσι ἡ ἀρχιτεκτονι- δικό του! Γιατὶ ὅλα τὰ κτίρια μι-
κὴ, ἀντὶ νὰ σὲ θγάζει ἀπὸ τὴν πραγ- λοῦν, μόνο πὼς ἡ γλῶσσα τους εἶ-
ματικότητα — ὅπως ἡ τέχνη — σοῦ ναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ γλῶσσα μι-
φωνάζει : Τί ὥμορφη ποὺ εἶναι ἡ ᾶς εἰκόνας τοῦ Ραφαήλου ἢ τοῦ
ζωή! Τιτσιανοῦ. Θὰ κάνω μάλιστα ἐδῶ καὶ
Θὰ ρωτήσει ὅμως ἀμέσως κάποιος: μιὰ τελικὴ διάκριση, λέγοντας πὼς
"Αν τὸ ὡραῖο δὲν θρίσκεται μέσα τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα δημιουργοῦν
στὸν κύκλο τῆς τέχνης, τότε ποῦ δι α θ έ σ ε ι ς, ἐνῶ τὰ καλλιτε-
ὑπάγεται; Ἀνοίγω μιὰ μικρὴ πα- χνικὰ ἔργα δημιουργοῦν συνα:σθή-

ΡΟΜΠΕΡ ΡΙΤΚΕ : «Νόμιμος ἐπιστρομιά».

Η ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΤΟΥ κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΝΕΜΟΓΙΑΝΝΗ

Ὁ θεατὴς ποὺ πηγαίνει στὸ θέα-
τρο καὶ ξεφυλλίζει βιαστικὰ τὸ πρό-
γραμμα π' ἀγοράζει λίγο πρὶν ἀρ-
χίσει ἡ παράσταση, τὶς περισσότε-
ρες φορές, δὲν φτάνει ὡς τὸ σημεῖο
π' ἀναγράφεται τ' ὄνομα τοῦ καλλι-
τεχνη ποὺ σχεδίασε τὰ σκηνικά.
Κι' ἀσφαλῶς εἶναι ἐλάχιστοι ἐκεῖ-
νοι ποὺ ξέρουν τὶ κόποι καὶ φροντί-
δες καταβλήθηκαν ἀπ' τοὺς ὑπεύθυ-
νους γιὰ νὰ ἑτοιμαστεῖ καὶ παρου-
σιαστεῖ σὰν σηκωθεῖ ἡ αὐλαία, ὅ,τι
αἰσθητικὸ βρίσκεται τοποθετημένο
στὴ σκηνή. "Ασχετα ἂν τὸ ἔργο που
παίζεται εἶναι τραγωδία ἀρχαία ἑλ-
ληνική, ἢ σύγχρονη ὑπερπεθεώ-
ρηση.
Οἱ δυσκολίες ποὺ παρουσιάζονται
στὸν σκηνογράφο, κάθε φορὰ εἶναι
κ' ἀλλοιώτικες. Καὶ τὸ τονίζω «κάθε
φορὰ», γιατὶ εἶναι ἀδύνατον τὸ σ-
κηνικὸ τοῦ σαλονιοῦ ποὺ νίνηκε
γιὰ νὰ παιχτεῖ ἕνα κομμάτι ὁριισμέ-
νο, νὰ στεγάσει τὴ δράση ἄλλου ἔρ-
γου. Εἶναι πιθανόν, σ' ἕνα δωμάτι-
ο ποὺ παραστάθηκε μιὰ κωμωδία
σύγχρονη, ἀργότερα, τόσο ἀργότε-
ρα ὥστε κ' ὅλοι οἱ θεατὲς νἄχουν
ξεχάσει πὼς τὴν ξανάδαν τὴ σκη-
νογραφία αὐτή, τοῦτα τὰ ἴδια σκηνι-
κὰ νὰ χρησιμεύσουν γιὰ διάκοσμος
μιᾶς ἄλλης κωμωδίας.
Γιατὶ τὸ κάθε σκηνικὸ σχεδιάζε-
ται μὲ τρόπον τέτοιο, ποὺ νὰ ἐξυ-
πηρετεῖ μόνο τὶς σκηνικὲς ἀπαιτή-
σεις τοῦ ἔργου γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ κα-
τασκευάζεται. Ἀδιάφορο ἂν μὲ ψιλὰ
στοιχεῖα πρὶν ἀπ' τοὺς διαλόγους
κάθε εἰκόνας, ὁ συγγραφέας, δὲ κη
νοντας ὁδηγίες στοὺς ἐντεταλμέ-
νους, γράφει μιὰ λέξη μονάχα :
«Δωμάτιο».
Τὸ δωμάτιο τῆς πρώτης πράξης
θάναι διαφορετικὸ ἀπ' τὸ ἐπόμενο
τῆς δεύτερης καὶ τὸ ἐρχόμενο θὰ
διαφέρει πάλι ἀπὸ τοῦτο, γιατὶ ἄλ-
λα γεγονότα θὰ διαδραματισθοῦν
τώρα στὴν ἀοχὴ καὶ διαφοετικὰ θὰ
ἐξελιχθεῖ ἡ δράση ὅσο τὸ ἔργο προ-
χωρεῖ στὸ τέλος.
Καὶ ἡ σκηνογραφία γίνεται μὲ
τὴν προϋπόθεση πὼς ὁρισμένα πρό-
σωπα θὰ κινηθοῦνε μὲ κινήσεις ὁ-
ρισμένες ἀνάμεσά της, κ' ὁρισμέ-
νες φράσεις θ' ἀνταλλαχθοῦν ἀπὸ
τοὺς ἥρωες.
Πῶς εἶναι δυνατὸν μιὰ αἴθουσα ὀ-
κοδομῆς ποὺ χρησιμεύει γιὰ ντεκόρ
στὸ δαντελλένιο διάλογο τοῦ Ὀ-
σκὰρ Οὐάϊλντ, ὕστερ' ἀπὸ καιρὸ νὰ
διαλεχτεῖ γιὰ ἕνα θεατρικὸ κομμά-
τι ποὺ ὑποτίθεται πὼς παίζεται σὲ
κύπτοον οὐρανοξύστη τῆς Ἀμερικῆς;
—«Δωμάτιο».
Δωμάτιο χρειάζεται στοὺς «Βρυ-
κόλακες» καὶ δωμάτιο παριστάνει τὸ
σκηνικὸ σὲ πολλὰ ἔργα τοῦ Μολιέ-
ρου. Ὡστόσο, εἶναι καταθλιπτικὸ τὸ
κρῶτο, σκοτεινόχρωμο καὶ βαρύ, ἐ-
λαφρά, εἰδυλλιακὰ καὶ πρόσχαρα
τὸ δεύτερα.
Σὲ δωμάτιὰ παίζονται καὶ τὰ
«Κόρακια» τοῦ Ἄνρυ Μπέκ. Μὰ εἶ-
ναι πλούσιο στὴν ἀρχή, πολυτελέ-
στατο, μὲ σκάλες καὶ μὲ μάρμαρα
καὶ καντηλέρια διαλεχτά, ἀλλὰ
σκοτεινό, μουντό, κρύο κι' ἐρημωμένο
τὸ τελευταῖο.
Σὲ δωμάτιο παίζεται «Ἡ κυρία
τὶς καμέλιες» καὶ σὲ δωμάτια
Ἡ πρώτη λεγεῶνα. Δωμάτια μ' ἀτ-
μόσφαιρα καὶ χαοακτῆρα διάφορο,
ἀναρμοσμένα στὸ ἑξωρωιστὸ πνεῦ-
μα τῶν δυὸ ἔργων, στὴν ἐποχή, στὴν
ἀλλιτεχνικὴν ὑπόστασιν τοῦ συ-
γγραφέα, στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σκηνι-
κῆς ἐξέλιξης. Εἶναι πολύχρωμα στὸ
ἕνα τοῦ Δουμᾶ, στολισμένα μὲ θε-
ρμοῦδα καὶ μετάξια καὶ δοντέλλες,
φρωμένα καὶ συνταυτισμένα μὲ τὸ
ἀγγέλμα τῆς Μαργαρίτας Γκω-
μὰ σοβαρὰ μονόχρωμα, χτισμέ-
να ἀπὸ πέτρες, λιτὰ καὶ πεντακά-
θαρα τ' ἄλλα, ἔτσι, ὅπως ταιριάζε-
σ' ἄθβουσες μοναστηριοῦ.
"Ὑστερ' ἀπὸ τὸ τρίτο κουδούνι-
σμα, σηκώνεται τὸ βελουδένιο πα-
ραπέτασμα ποὺ χωρίζει τὸν θεατὴ ἀ-
πὸ τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο θὰ βρε-
θεῖ κ' ἀμέσως συναντᾶται μὲ ἀν-
θρώπους ποὺ τώρα-βδ γνωρίζει καὶ
ζεῖ μαζί τους τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύ-
πες τους, ποὺ τοῦ θυμίζουν λόπες
δικὰ ἄλλα, ποὺγνῶναν, θέβεια, διαφο-
ρετικά, μὰ τὸ ἴδιο ὡραῖα, ἀπὸ ἄλ-
λον καλλιτέχνη, γιὰ τὸ ἴδιο ἔργο,
ἄλλη φορά.
"Αν ὅλοι ὅσοι ἐργάζονται στὸ
θέατρο, μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ καλ-
λιτεχνικὸ ποὺ παρουσιάζουν, κατορ-
θώσουν νὰ προκαλέσουν διάφοοα
συναισθήματα στοὺς θεατές, τότε ὁ
καθένας ἀπ' ἐκείνους ποὺ συνέβα-
λε στὴν ἐπτυχία, μπορεῖ νἄχει τὴν
ὑπερηφάνεια πὼς πλησίασε τὴν
τέχνη!
Κι' εἶναι πολλοί, αὐτοὶ ποὺ συν-
τελοῦν στὸ ἄθροισμα, γιὰ τὸ καλ-
λιτεχνικὸ ἀποτέλεσμα τῆς θραδυᾶς.
Γιατὶ θέατρο, πρὶν ἀπ' ὅλα, εἶναι
συνεργασία. Συνεργασία παραγόν-
των ἐκλεκτῶν.
Ὁ καρδὸ τῆς βασιλείας των θεατ-
ρικῶν σολίστ ἔσθυσε καὶ τὸ σβύ-
σιμο τὸ ἐπιβάλλει τὸ κοινό, μὲ τὴν
ἀπομάκρυνσή του ἀπ' τὸ ταμεῖο
τοῦ θεάτρου ἐκείνου ποὺ ἐξακολου-
θεῖ νὰ διατηρεῖ τὸ ἀπαρχαιωμένο
αὐτὸ σύστημα.
Τὸ σύνολο δὲν ἐξασφαλίζεται μό-
νο μὲ ἄριστους θεατρίνους, παρὰ
συμπληρωμὰ τους ὅξιο κ' ἴσο ἐν-
χεται ὁ σκηνοθέτης μὲ τὸν σκηνο-
γράφο.
Ἀθέατοι κι' οἱ δυό, ἐργάζονται
μὲ τὴν ἴδια θέρμη κ' ἔνθουσιασμὸ
γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ πεδίου τῆς
θεατρικῆς τέχνης. Χωρὶς αὐτούς,
θδμοιαζαν οἱ θεατρίνοι μὲ μουσι-
κοὺς συμφωνικῆς ὀρχήστρας, δίχως
ἀνχιμουσικὸ καὶ τὸ ἔργο θάταν σὰν
πίνακας ζωγραφικὸς χωρὶς κορ-
νίζα.
Πάντοτε, ὁ πρῶτος ποὺ θὰ πάρει
τὸ κείμενο τοῦ ἔργου ποὺ θὰ παιχτεῖ
γιὰ νὰ τὸ ἐπεξεργαστεῖ, εἶναι ὁ
σκηνογράφος. Καὶ μὲ βάση ὁ,τι πιὸ
μπροστὰ ἀνάφερα, τὸ μελετᾶ φράση
μὲ φράση, σημειώνοντας στὸ περι-
θώριο τὰ μέρη ἐκεῖνα ποὺ θάπρεπε
νὰ τονιστοῦνε. Κι' ὅταν ἐτοιμαστοῦν
τὰ σχέδια, πάνω σ' αὐτὰ ἡ συζήτη-
ση μὲ τὸν σκηνοθέτη παίρνει μιὰ
κρος καὶ καταλήγουν τελικὰ σ' ἕνα
σημεῖο, ὕστερα βέβαια ἀπὸ ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις κ' ἀμοιβαῖο δά-
νεισμα σωστῶν ἰδεῶν.
Ὁ συγγραφέας, ὁ δημιουργὸς τοῦ
λόγου, παράδωσε τὸ ἔργο του! Ὁ
σκηνογράφος τὸ παίρνει μὲ προσο-
χὴ καὶ μὲ σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσει
τὸν δραματουργὸ ὅσο πιστότερα
μπορεῖ. Δὲν προδίδει μόνο τὴν τέχνη
του, παρὰ καὶ τὸν ἑαυτό του ἂν μὲ
σκηνικὰ πελώρια, βαρειὰ καὶ κατα-
θλιπτικὰ ἔχει σκοπὸ νὰ σκηνογρα-
φήσει ἕνα ἔργο τοῦ Μυσσέ, ἂς ποῦμε, ἢ ἂν σκοπεύει μ' ἄλλα λόγια
καὶ δαντελλένια ἕναν Γκαῖτε ἢ ἕνα
Βάγκνερ νὰ παραστήσει. "Αν ἡ πρόθεσή του εἶναι μὲ τὸ ἀρχίνισμα τοῦ
ἔργου νὰ πέσει ἡ προσοχὴ τοῦ θεατ-
τὴ πάνω στὴν ἐργασία του, τότε
εἶναι χίλιες φορὲς καλύτερα νὰ φύ-
γει ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖ, μα-
κρυὰ ἀπὸ τὸ θέατρο ποὺ πρέπει νἄ-
ναι μόνο ἕνας ναὸς τῆς Τέχνης. Τῆς
Τέχνης τῆς ἀληθινῆς. Μὲ τὴν προϋ-
πόθεση πὼς πρέπει ν' ἀκουστεῖ μόνο
τοῦ ποιητὴ τὸ δημιούργημα, ὁ σκη-
νογράφος σχεδιάζει μ' ἕναν τρόπο
τέτοιον τὰ σκηνικά του, ὥστε στὸ
παλκοσένικο τίποτα νὰ μὴν ἐμποδί-
ζει τὶς ἰδέες τοῦ συγγραφέα ποὺ
λέγονται ἀπὸ στόματα ἠθοποιῶν
λογῆς-λογῆς, ν' ἀκουστοῦνε.
Σκοπὸς τῆς σκηνογραφίας δὲν
εἶναι νὰ παρουσιάζει χτιστά, μνη-
μειῶδη κτίρια, οὐτε καὶ τέτοια ὅπως
τὰ συναντοῦμε στὴν πραγματικότη-
τα! "Οχι! Παρεξηγήθηκε οἰκτρὰ τὸ
γεγονὸς ὅτι τὰ σκηνικὰ στὰ θέατρα
τῆς Γερμανίας μοιάζουνε σὰν ἀλη-
θινά. Μοιάζουνε μόνο, ἀλλὰ δὲν εἶ-
ναι! Καὶ μοιάζουνε, γιατὶ κανεὶς
ἀπ' ὅσους σκηνογράφους ἐργάζοντ'
ἐκεῖ, ποτέ, μὰ ποτὲ δὲν τοποθέτησε
τζάμια ἀληθινὰ στὰ παράθυρα, ἢ
ἀτόφιο ὁ,τιδήποτε ἄλλο συναντοῦσε
στὸ ἄμεσο περιβάλλον τῆς καθημε-
ρινῆς του ζωῆς. "Ετσι δὲν ἀφαιρεῖ
ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες τῆς παράστα-
σης τὴ χαρὰ τῆς ψευδαίσθησης.
Συχνά, μὲ τὸ νὰ μεταχειριστεῖ
κάποιο ὁλικὸ γιὰ νὰ παραστήσει
ἕνα ἄλλο, πέτυχε νὰ τ' ἀποδώσει
τόσο καλά, ὥστε δὲν θθχε ἀσφαλῶς
τοῦτο τὸ τέλειο ἀποτέλεσμα ἂν χρη-

Σκηνογραφία τοῦ κ. Ἀνεμογιάννη ἀπὸ τὸ «Ταξίδι τοῦ κ. Περιόνου».

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8).

Στὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο

Ἡ «δεσποινὶς» — μαλλιὰ πολὺ ξανθά,
στὸ διάδᾶς της σκορπίζοντας μιὰν εὐωδιὰ
παράξενα γοητευτική, μάτια ὀνειροπόλα,
ἔ σ τ ὲ τ ὲ στὸ ντόσιμό της, σὲ ὅλα, —

ἡ «δεσποινὶς» ἐμπῆκε βιαστικὴ
καὶ κάθησε στὸ τζάμι δίπλα. Ἡ βροχὴ
δὲν ἔπαυε ἔξω... Καὶ φαινότανε πολὺ
τὴν δεσποινίδα αὐτὸ νὰ τὴν στενοχωρεῖ.

Οἱ συζητήσεις σταματῆσαν. Κι ὅλοι μὲ σωμπόνια,
κυττάζαν τὰ δειλά, δεκαοχτὼ της χρόνια...

(...Στὸ πεζοδρόμιο ἀντικρύ, κουλουριασμένος,
εἴν' ἕνας σκύλος... κι ὅλο τρέμει, φοβισμένος...

Ὅμως, ἂς βρέχεται ἀλύσπητα, ὁ φτωχός,
ἂς εἶναι πεινασμένος καὶ σκυφτός...
Τὸν πόνο του δὲν πρόσεξε κανείς...
Δὲν εἶναι, ὁ καϋμένος, «δεσποινίς»...).

Ν. ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ

«Ἄμωμοι ἐν ὁδῷ...»

«... Γιατὶ οἱ βάσβοροι θὰ φάβουν σήμερα·
κι' αὐτοὶ βαρειοῦνται ε

ΕΡΣΚΙΝ ΚΩΔΝΤΓΟΥΕΛ

ΣΤΑ ΚΑΠΝΟΤΟΠΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. ΤΟΥ κ. Ν. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

10.

Εἶτανε μέρες ποὺ ὁ Ζῆτερ ἔνοιωθε τὸν ἑαυτό του μόνο, δίχως τὸ παιδιά του γόρω του, κι' ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ἐπισκεφτοῦνε ἢ νὰ τοῦ γῤκφουν πότε-πότε. Ὁ ὁρόμος τοῦ καπνοῦ δὲν εἶτανε πιὰ μέσα στὸ δρομολόγιο τοῦ διανομέα κι' ὁ Ζῆτερ δὲν εἶχε ταχυδρομικὸ κουτί, ἀλλὰ χίλιες φορὲς εἶχε πεῖ καὶ ξαναπεῖ πὼς θὰ πήγαινε μιὰ μέρα στο ταχυδρομεῖο τοῦ Φοῦλερ γι' νὰ ρωτήσει ἂν εἶχανε κανένα γράμμα γι' αὐτὸν ἀπὸ τὴ Λίτοι-Μπέλλ, τὸν Τόμ, τὴν Κλάρα εἴτε ἀπὸ κανένα ἄλλο ἀπ' τὰ παιδιά του. "Ἤξερε πὼς ἂν τύχαινε νὰ πάρει κανένα γράμμα, θὰτρεπε νὰ παρακαλέσει κανένονε νὰ τοῦ τὸ διαβάσει, γιατὶ οὔτ' αὐτὸς, οὔτ' ἡ "Αντα, εἶχανε μάθει νὰ διαβάζουν. Εἶχε πάει στὸ Φοῦλερ ἑκατὸ φορὲς καὶ παραπτύνου ἀπὸ τότε ποὺ τοῦχε ἔρθει ἡ ἰδέα νὰ ρωτήσει στὸ ταχυδρομεῖο, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶχε βρεῖ τὸν τρόπο νὰ τὸ κάμει.

Λογάριαζε ἀκόμα νὰ πάει καιμιὰ μέρα ὧς τὸ Μπῶρκε γιὰ νὰ δεῖ τὸν Τόμ. Εἶτανε πολλὰ χρόνια τῶρα ποὺ σχεδίαζε αὐτὸ τὸ ταξίδι, ἀλλὰ πρῶτα-πρῶτα τὸ χαλασμένο αὐτοκίνητο τὸν ἐμπόδιζε νὰ ξεκινήσει, κι' ὕστερα ὁ κακὸς καιρὸς καὶ οἱ λασκαμένοι δρόμοι.

Πολὺ θάθελε νὰ δεῖ τὸν Τόμ νιὰ δυὸ λόγους. Πρῶτα-πρῶτα, θέβαια, ἡ ἐπιθυμία νὰ δεῖ τὸ παιδί του καὶ νὰ κουβεντιάσει μαζί του, ἀλλὰ ὁ κυριώτερος λόγος τῆς ἐπίσκεψής του εἶτανε ἡ θεβαιότητα πὼς ὁ Τόμ ἠξεύρε κάτι χρήματα, ὅσ̓ ταν ἔθλεπε τὰ χάλια του καὶ πόση ἀνάγκη εἶχε αὐτὸς κ' ἡ "Αντα ἀπὸ τρόφιμα καὶ καπνό. Ἀπ' ὅσα ἄκουσε νὰ λένε στὰ μαγαζιὰ τοῦ Φοῦλερ, ἤξερε πὼς ὁ Τόμ μποροῦσε χωρὶς νὰ δυσκολεύεται, νὰν τοῦ δίνει κάμποσα δολλάρια κάθε ἑβδομάδα. Ἔλεγαν, δηλαδὴ, πὼς ὁ Τόμ εἶχε πενήντα ὧς ἑξήντα μουλάκια καὶ τόσα κι' ἄλλα τόσο ἄδεια κοὶ πὼς Ἐπαιρνε μεγάλα ποσὰ ἀπὸ τὶς τραβέρσες που, πουλοῦσε στὸ σβῶρόρομο. Ὁ Ζῆτερ ἄκουσε νὰ τὰ λέν' αὐτὰ πολλὲς φορὲς στὸ Φοῦλερ καὶ τὰ θαροῦσεν ἀληθινά. Δὲ μποροῦσε νὰ πιστέψει πὼς ὁ Τόμ, μαθαίνοντας πόσο φτωχοὶ εἶτανε αὐτὸς κ' ἡ "Αντα, θ' ἀρνόταν νὰ τοὺς βοηθήσει. Τώρα ποὺ ὁ χειμὼνας κόντευε νὰ τελειώσει, ὁ Ζῆτερ ἔλπιζε νὰ κάμει αὐτὸ τὸ ταξιδάκι κατὰ τὸ καλοκαίρι. Οἱ ὁρόμοι δὲ θᾶτανε ὅλο λάσπες καὶ λακκοβίδες κ' οἱ μέρες θάτανε πιὸ μεγάλες.

Ἡ ἀγανία τοῦ χειμῶνα κ' ὁ ἀργὸς ἐρχομὸς τῆς ἄνοιξης ἐπηρέαζαν τὸν Ζῆτερ. Ἡ γλύκα τῶν τελευταίων ἡλεβιφαριτικων ἡμερῶν εἶχε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἐαναζεστάνει τὴ μου τὴ ζωὴ μέσα σ' ἕνα νηματουργεῖο. Θάνοιωθα πὼς εἶμαι ἕνα κοτόπουλο ποὺ τοῦ κόψανε τὸ κεφάλι.

Ὁ ἠθοποιὸς Τζεπμς Μπάρτον στὸν ρόλο τοῦ Ζῆτερ.

—Μιλᾶς σὰν ἕνας γερο-ξεκούτης, τοῦ εἶχεν ἀποκριθεῖ θυμωμένη ἡ "Αντα. Καλύτερα θάτανε νὰ ζεῖς στὰ νηματουργεῖα, παρὰ νὰ πεθαίνεις ἀπὸ τὴν πείνα, ἐξῶ σ' αὐτὴ τὴν ἄκρια τοῦ δρόμου τοῦ καπνοῦ. Ἐκεῖ κάτω θὰ μποροῦσε ν' ἀγοράσω ὅσον καπνὸ θάθελα. Κι' ἐδῶ δὲν ἔχω οὔτε μιὰ σταλιὰ γιὰ νὰ καλιάρω τοὺς πόνους μου.

—Ὁ Θεὸς φροντίζει νὰ ἰκανοποιεῖ ὅλες μας τὶς ἀνάγκες, ἀπάντησεν στὸν διαρκῆ τρομο μὴν πεθάνει μὲ ξεσκισμένα σκουτιά.

Ἡ "Αντα κι' αὐτὴ σχεδίαζε ν' ἀγοράσει ἕνα φουστάνι γιὰ τὸ θάνατό της. Δὲν ἤθελε νὰνει μετάξωτο. Λίγο τὴν ἔνοιαζε τὸ χρῶμα : κόκκινο ἢ μαῦρο, φτάνει νὰτανε τὸ μέκρος τοῦ στὴ μόδα. Ἡ "Αντα εἶχε καὶ παραεῖχε ἕνα φουστάνι ποὺ τὸ φόλαγε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, περιμένοντας νὰ πεθάνει, ἀλλὰ πάντα φοβοτανε ὅτι τὸ μάκρος του δὲν εἶταν νὰ καλό. Τὴ μιὰ χρονιὰ εἶταν στὴ μόδα αὐτὸ τὸ μάκρος, ἀλλὰ τὴν ἄλλη τὰ φουστάνια μάκραιναν ἢ κοντεύαναν συστρεμμένα γιὰ καμπόσα δόχτυλα. Αὐτὴ δὲ μπόρεσε νὰ παρακολουθήσει ὅλες τὶς διακυμάνσεις Ἔτσι, παρ' ὅλο ποὺ εἶχε ἕνα φουστάνι γιὰ ρεζέρβα, πάχαιχε ν' ἀποσπάσει ἀπὸ τὸν Ζῆτερ τὴν ὑπόσχεση πὼς θὰν τῆς ἀγόραζε ἕνα καινοῦργιο, τῆς τελευταίας μόδας, τὴν ἡμέρα ποὺ θαντόταν τὸ.

Ἡ "Αντα νόμιζε πὼς ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη θὰ πέθαινε. Ἡ γενικὰ πολὺ παραξενεύτανε κάθε πρωὶ ξυπνόσε ζωντανή. Ἡ ἀλήθεια πολλὰ γρόνια τὸ κορμὶ της εἶταν μιὰ ἀτελειωτη ἀγωνία. Ἡ γριὰ ἡ δόσα ὑπόφερε κι' ἐκεῖνη ἀπὸ πελλάγρα, ἀλλὰ αὐτὴ φωνότανε πὼς δὲ μποροῦσε νὰ πεθάνει. Τὸ ἀσκρο αῖμα της πάλευε, μέρα μὲ τὴ μέρα, μὲ τὴν ἀρρώστεια. Κι' ἂν δὲν εἶταν ἡ ἀρρωστεια φορὰ τοῦ δέρματός της καὶ τῆς σκρκας της, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κανένας πότε θὰ πεθάνει. Τῶρα δὲν εἶταν πιὸ θαρειὰ ἀπὸ ἑβδομῆντα λίτρες, αὐτὴ ποὺ ἄλλοτε εἶταν τόσο γερή, καὶ ποὺ πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ζύγιζε ἑκατὸ κιλὰ πάνω κάτω. Ὁ Ζῆτερ τάχε μαζί της ποὺ δὲν πέθαινε καὶ τῆς ἀπογόρευε νὰ τρώει ὅ,τι ὅταν τὸ μποροῦσε. "Ομως ἐκείνη εἶχε μάθει νὰ βρίσκει μόνη τὴ θοφή της. Κανένας δὲ θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ πὼς τὰ κατόφερνε. Πότε-πότε ἡ γριὰ ἔβραζε φολλὰ καὶ ρίζες, ἄλλες φορὲς ἔτρωγε ἄγρια χόρτα καὶ λουλούδια τοῦ ἀγροῦ. Ὁ Ζῆτερ εἶχεν ἤδη δόσει ἐντολὲς γιὰ τὴν κηδεία του. Εἶχε πεῖσει τὴν "Αντα καὶ τὸν Λόου γιὰ τὴν ἀξία τῶν συχεδίων του. Λογάριαζε ὅτι ἡ "Αντα θὰ πέθαινε πρὶν ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ στὴν περίπτωση ποὺ θὰ σκοτωνόταν μέσ' στὸ αὐτοκίνητό του, ἔκαμε τὴν "Αντα νὰ τοῦ ὑποσχεθεῖ πὼς θὰν τοῦ ἀγόραζε ἕνα κοστοῦμι. "Αν δὲ μποροῦσε ν' ἀγοράσει καινούργιο, ἔπρεπε νὰ πάει στὸ Φοῦλερ καὶ νὰ ζητήσει ἀπὸ κανέναν ἔμπορο νὰ τῆς δώσει ἕνα παλιό. Κι' ὁ Λόου, ἐπίσης, ὑποχρεώθηκε νὰ ὁρκιστεῖ πὼς ὁ Ζῆτερ θὰ θαβότανε ἐξῶ μὲ τὸ παλιοραψιχό του, ἀλλὰ ντυμένος μ' ἕνα κοστοῦμι.

Ἀλλὰ εἶταν καὶ κάτι ἄλλο πολὺ σημαντικὸ κι' αὐτό, ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσε, σχετικὰ μὲ τὸ θάνατό του.

Ὁ Ζῆτερ φοβόταν τὰ ποντίκια. Ὁ φόβος του αὐτὸς εἶταν ἀδικαιολόγητος, γιατὶ ὅλη τὴ ζωὴ τὴν ἔζησε ἀνάμεσα στὰ ποντίκια, κι' ἤξερε τὶς συνήθειές τους ὅσο καλὰ ἤξερε καὶ τὶς ἀνθρώπινες. Ἡ καταγωγὴ αὐτουνοῦ τοῦ φόβου τῶν ποντικιῶν, βρισκότανε σ' ἕνα περιστατικὸ τῆς νειότης του, ὅταν πέθανε ὁ πατέρας του.

Ὁ γέρο - Λέστερ εἶχε πεθάνει μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ σπίτι ποὺ κατοῦταν τὴν ἄλλη μέρα. Τὸ φράδυ ποὺ πέθανε, ἐνῶ ὁ Ζῆτερ κι' οἱ ἄλλοι ἀγρυπνοῦσαν σὰν κοντὰ στὸν νεκρό, κάποιος πρόσωπο τοῦ εἶπε νὰ πάνε στὸ Φοῦλερ καὶ ν' ἀγοράσουν μερικὲς μποτίλιες Κόκα Κόλα καὶ καπνό. Θ' ἀγρυπνοῦσαν ὅλη νύχτα κι' εἶχαν ἀρχίσει νὰ νοιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ πιοῦνε κάτι κοὶ νὰ καπνίσουνε. Καὶ καθὼς ὅλοι, κὶ ὁ Ζῆτερ μαζί, πολὺ ἤθελαν νὰ πᾶνε στὸ Φοῦλερ, πήγανε τὸ πτῶμα σὰν ἀποθήκη τοῦ ἀφαιροτιοῦ κ' ἔκλεισαν τὴν πόρτα. Εἶτανε τὸ μέρος τὴ φέρμας ποὺ μποροῦσε κανένας νὰ κλείσει πράγματα καὶ νὰνει σίγουρος πὼς θὰν τὰ βρεῖ ἀπείραχτα. Λίγο ἀργότερα. Οἱ νέγροι κι' οἱ λευκοὶ εἶχανε τὴ συνήθεια νὰ πηγαίνουνε τὴ νύχτα στὴ φέουια τῶν Λέστερ καὶ νὰ παίρνουνε ὅ,τι δὲν ἔπρεπε νὰ κλειδωμένο. Οἱ πόρτες τοῦ σπιτιοῦ δὲν εἶχανε κλειδιά, καὶ ἡ πόρτα τῆς ἀποθήκης εἶχε. Οἱ ἀθρωποι ἔβαλαν ἐκεῖ τὸν πεθαμένο ἔκλεισαν τὴν πόρτα, τήνε κλείδωσαν καὶ πήγανε στὸ Φοῦλερ γιὰ ν' ἀγοράσουνε καπνὸ καὶ λίγα μπουκάλια Κόκα.

Κόλα.

Τὸ πρῶιαν ὕστερ' ἀπὸ δυὸ τρεῖς μέρες. Μόλις τὰ μουλτῆρια ξεζεύτηκαν καὶ δέθηκαν στοὺς τροχοὺς τῶν μαζιῶν, γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὑπολοιπη νύχτα τους, οἱ παρηγορητὲς ἀνοιξαν τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης πῆβαν τὸ φέρετρο καὶ τὸ ξαναφέρανε μέσα στὸ σπίτι. Πέρασαν ὅλη τὴ νύχτα τους κοντά του, πίνοντας Κόκα-Κόλα καὶ μασουλῶντας καπνό.

Τὴν ἄλλη μέρα, τ' ἀπόγιομα, κατὰ τὴν ταφή, καθὼς ἐτοιμάζουνταν νὰ κατεβάσουν τὸ φέρετρο στὸν τάφο, ἀνασηκώσαν λυνάκι τὸ σκέπασμά του, γιὰ νὰ δοῦν τὸν μακαρίτη συγγενεῖς κ' οἱ φίλοι γιὰ τελευταία φορὰ. "Οταν τὸ φέρετρο ἀνοίχτηκε ἔνας μεγάλος ποντικὸς, ἔνας ἀγριος, πῆδησε ἀπὸ μέσα καὶ χάθηκε στὸ δάσος. Παραξενεύτηκαν, νὰρωτήθηκαν πῶς διάολο ὁ ποντικὸς εἶχε μπορέσει νὰ χωθεῖ μέσ' στὸ φέρετρο, ὅταν ἔνας τους μιὰ τρῶπια στὸ δάδος, ὁτὸ μὲ ποὺ ὁ ποντικὸς εἶχε ροκανίσει, τὸ φέρετρο βρισκόταν μέσα στὴ κοθήκη τοῦ καλαμποκιοῦ.

"Ενας-ἕνας οἱ ἀνθρωποι πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ λείψανο καὶ, ἀφοῦ φορὰ ποὺ καθένας τους πλησίασε μιὰ παράξενη Ἐκφραση ζωγραφοτανε στὸ πρόσωπό του. Οἱ γυναῖκες γελοῦσαν δουσβὰ κ' οἱ ἄντρες ἀηλοκυτάζουνταν μορφάζοντας. Ζῆτερ ἔτρεξε στὸ φέρετρο καὶ τὸ εἶχε σταθεῖ: ὁ ποντικὸς ἔξεβγαλε ταφάγει ὅλο τὸ ἀριστερὸ μάγουλο καὶ τὰ ἀριστερὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ τοῦ πατέρα του. Ὁ Ζῆτερ ξανάσε τὸ φέρετρο καὶ διάταξε νὰ φουν ἀμέσως τὸν νεκρό. Δὲν ἐκεχάσει ποτὲ ἐκεῖνη τὴ μέρα.

(Η ΣΥΝΕΣΕΙΑ ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ)

ΤΟ ΤΡΑΙΝΟ

ΤΟΥ κ. ΤΑΚΗ ΔΟΞΑ

Νοικιάζαν τὸ σπίτι τους. Ἀπὸ τότε ποὺ ἔπεσαν καὶ ξεκλήρισαν, σχεδόν, περιόριοαν τὰ ἔπιπλά τους σὲ δυὸ δωμάτια μονάχα καὶ τ' ἄλλα τὰ νοίκιαζαν. "Ηταν ἕνα σπίτι, σὰ διπλό, μὲ μικρὲς κάμαρες ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ στὸ στενόμακρο διάδρομο, καὶ μιὰ μεγάλη ταρότσα, πούκλεινε μὲ τζαμαρία. Ἔπαιρναν ἐργένηδες, δημόσιους ὑπάλληλους, ἀθρώπους τῆς προκοπῆς. Ἡ μητέρα ἔλεγε γι' αὐτούς:

—Αὐτοὶ σοῦ τὰ τρῶνε τὶς περισσότερες φορές, μὰ τοὺς πιάνεις στὸ μισθό καὶ ὁπάρχουν καὶ προϊστάμενοι...

Τὸ παιδὶ ποὺ δὲν ἤξερε ἀπ' αὐτά, κούναγε τὸ κεφάλι του γιὰ τὸ ποιηρὸ χαμόνελο τῆς μητέρας του καὶ ξανακύτταζε γάτου μὲ τὰ ἤλιθια ἐκεῖνα μάτια, ποὺ τοῦχε δόσει μιὰ μέρα στὶς κόγχες τους ἡ ἐπιλψία. Καὶ τὸ χλωμὸ του πρόσωπο γινότανε ἕνα μὲ τὸ πάτωμα, ποὺ χανόταν μεσ' στὸ καθρέφτισμά του.

Ἐκεῖ πῆγε καὶ κάθησε.

Σ' ἕναν τυχαῖο ἄνθρωπο, ποὺ βρῆκε νὰ χαζεύει στὸ σταθμό, φάγνοντας ἀνάμεσα στοὺς ἐπιβάτες τάχα γιὰ νὰ ἰδεῖ κάποιον δικό του, ποὺ κ' ἐστόσο δὲν περίμενε, αὐτὸ ζήτησε. Τὸν πλησίασε μὲ μιὰ περίεργη εὐνάνεια, ποὺ μόριζε παράκλημα καὶ τοῦπε:

—"Ενα σπίτι...

Ὁ ἄλλος σὰ νὰ βρῆκε, λές, κεῖνον, ποὺ δὲν περίμενε, χάσηκε νὰ τὴ γνωριμία καὶ χαιογέλασε. Τὸν χαιρέτησε μὲ θεομότητα, τὸν χτύπησε φιλικὰ στὸ ὦμο καὶ τὸν ρώτησε ἀ νὰ μὴν εἶχε δίδολο κεῖνος μιλήσει:

—Τί ζητᾶτε, παρακαλῶ;

Ὁ ξένος ἐπανάλαβε τὸ ἴδιο :

—"Ενα σπίτι... (Δηλαδή).

—Μικρό, μενάλο, κεντρικό, ἀπόκεντρο, γιὰ σᾶς, γιὰ οἰκογένεια, σπανιό, ἀκοιθό, χαμηλό, μὲ γειτονιά, μοναγικό, φρέσκο, παλαιό, μὲ λεζτρικὸ, μὲ τηλέφωνο;

Ὁ ἄλλος δὲν τὸν πρόσεξε τόσο πολύ. Αὐτὸς κύτταζε τὸ τραῖνο, κλαῖνο στὶς ράγες, ποὺ οἱ ρόδες του εἶναν βασανιστικὰ κολλήσει, καταβρεμένες, μελανιασμένες ἀπὸ τὸ ταξίδι. Τὰ μάτια του μπλεκόντουσαν ἀνάμεσα στοὺς ἀξόνες τους μὲ τὸ ἰαῦρο λάδι καὶ τὸν κόπο, γύρω στὸν κύκλο, ποὺ γυάλιζαν σὰν ἀσημιές, μέσα κεῖ στὸ κέντρο, ποὺ σμίγαν οἱ ἄξονες τὰ δόχτυλά τους καὶ τὰ σφίγγανε. Ἀπὸ τὸν κύκλο ἐπαπτήναναν στοὺς ἀξονες καὶ ἀπὶ τὸ κέντρο, μετρῶσαν, θυμόσαν, λογαριάζαν, φανταζόντουσαν. Ἔπειτα, κότω στὴ σιδερένια νοτιωμή, τὴν ὁλόσια, τὴ λεῖα, τὴν ἀυλήτη, ποὺ τὴν ἔτρωνναν οἱ ρόδες κὰ πάντα ἴδια ἔμενε. "Εβανε τὰ μάτια του ἀπάνω στὴ ράγα, στράβωνε τὸ δεξί καὶ σημάδευε. Ἐτσι ἐκεῖ δά, κάτω ἀπ' τὴ ὀόδα τὸ μάκρος τῆς, κὶ ἐνόσεις τῆς, τὴ διαστολή της κάπου-κάπου, ποὺ πάαγιζε σιωπηλὰ τὸ σωστὸ τὸ σωστὸ τὸ ἀνέβαινε στὴν κανόνι, ἀνκαλιαζε τὴ βορεινὴ του κείνη πλευρά, κάθεστη, πολύχρονη, ἡ ἕνταν ἀοιθυὸ στὶς δυὸ ἄκρες της. Ἀφιζόντια κότω, κοιμένη πὸ ψηλὰ σὰ μάτια τῶν πασαθρυιῶν, ποὺ χάναν ἄδειαν καὶ τὰ παρόθυρα ἀθρωγόνια, λίγο στενόμακρα, μὲ ἀσσνεσβασμένο τὸ τζάμι καὶ τὴν κορνίζα του. Ἰδια σὰν τὸ ἔνα καὶ πήγαινε στὴ θέση τοῦ ἄλλου, χωρὶς ἀμοια πίσω, καθὼς χάνονταν σὸ ὀοῦρο νρῶμα τοῦ ὀρυδουῦ, ἀυίλητα νὰ καὶ παρόξεννν θσῆείς κοὶ δὲν ὑ γόρτασε τὸ φῶς. οἱ καπνοὶ τῶν ἀνάρων καὶ τὰ θήματα τῶν ἐπιβατῶν ἀ, δὲν εἶχε ρθεῖ, λοιπόν, μὲ κείνο τὸ τραῖνο, ἢ ἴσως θὰ ταξίδευε ποτὲ κανεὶς μ' αὐτό!

"Οταν τελείωσε ὁ ξένος:

—Γιὰ μένα, ἕνα δωμάτιο. ἐδῶ ἀντά...

—Κύοιε...

—...Ταεῖο!

—Πῶς;

—Κοντὰ στὸ τραῖνο, δηλαδή.

Ὁ ἄλλος δὲ γάονκε καὶ τόσο νὰ ἀ γιομίσει, μὰ δὲν τὸν ἄφισε κόμε. Δὲν ἤταν μήπως ἐκεῖνος,ποὺ ὁ ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ κάνει τὸν ὑπόφρεν τὴν ἄνάγκη νὰ πιοῦνε κάτι καὶ νὰ καπνίσουνε. Καὶ καθὼς ὅλοι, κὶ ὁ Ζῆτερ μαζί, πολὺ ἤθελαν νὰ πᾶνε στὸ Φοῦλερ, πήγανε τὸ πτῶμα σὰν ἀποθήκη τοῦ ἀφαιροτιοῦ κ' ἔκλεισαν τὴν πόρτα. Εἶτανε τὸ μέρος τὴ φέρμας ποὺ μποροῦσε κανένας νὰ κλείσει πράγματα καὶ νὰνει σίγουρος πὼς θὰν τὰ βρεῖ ἀπείραχτα. Λίγο ἀργότερα. Οἱ νέγροι κι' οἱ λευκοὶ εἶχανε τὴ συνήθεια νὰ πηγαίνουνε τὴ νύχτα στὴ φέουια τῶν Λέστερ καὶ νὰ παίρνουνε ὅ,τι δὲν ἔπρεπε νὰ κλειδωμένο. Οἱ πόρτες τοῦ σπιτιοῦ δὲν εἶχανε κλειδιά, καὶ ἡ πόρτα τῆς ἀποθήκης εἶχε. Οἱ ἀθρωποι ἔβαλαν ἐκεῖ τὸν πεθαμένο ἔκλεισαν τὴν πόρτα, τήνε κλείδωσαν καὶ πήγανε στὸ Φοῦλερ γιὰ ν' ἀγοράσουνε καπνὸ καὶ λίγα μπουκάλια Κόκα.

Κόλα.

Τὸ πρῶιαν ὕστερ' ἀπὸ δυὸ τρεῖς μέρες. Μόλις τὰ μουλτῆρια ξεζεύτηκαν καὶ δέθηκαν στοὺς τροχοὺς τῶν μαζιῶν, γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὑπολοιπη νύχτα τους, οἱ παρηγορητὲς ἀνοιξαν τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης πῆβαν τὸ φέρετρο καὶ τὸ ξαναφέρανε μέσα στὸ σπίτι. Πέρασαν ὅλη τὴ νύχτα τους κοντά του, πίνοντας Κόκα-Κόλα καὶ μασουλῶντας καπνό.

Τὴν ἄλλη μέρα, τ' ἀπόγιομα, κατὰ τὴ ταφή, καθὼς ἐτοιμάζουνταν νὰ κατεβάσουν τὸ φέρετρο στὸν τάφο ἀνασηκώσαν λυνάκι τὸ σκέπασμά του, γιὰ νὰ δοῦν τὸν μακαρίτη συγγενεῖς κ' οἱ φίλοι γιὰ τελευταία φορὰ. "Οταν τὸ φέρετρο ἀνοίχτηκε ἕνας μεγάλος ποντικὸς, ἕνας ἀγριος, πῆδησε ἀπὸ μέσα καὶ χάθηκε στὸ δάσος. Παραξενεύτηκαν, νὰρωτήθηκαν πῶς διάολο ὁ ποντικὸς εἶχε μπορέσει νὰ χωθεῖ μέσ' στὸ φέρετρο, ὅταν ἕνας τους μιὰ τρῶπια στὸ δάδος, ὁτὸ μὲ ποὺ ὁ ποντικὸς εἶχε ροκανίσει, τὸ φέρετρο βρισκόταν μέσα στὴ κοθήκη τοῦ καλαμποκιοῦ.

"Ενας-ἕνας οἱ ἀνθρωποι πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ λείψανο καὶ, ἀφοῦ φορὰ ποὺ καθένας τους πλησίασε μιὰ παράξενη Ἐκφραση ζωγραφοτανε στὸ πρόσωπό του. Οἱ γυναῖκες γελοῦσαν δουσβὰ κ' οἱ ἄντρες ἀηλοκυτάζουνταν μορφάζοντας. Ζῆτερ ἔτρεξε στὸ φέρετρο καὶ τὸ εἶχε σταθεῖ: ὁ ποντικὸς ἔξεβγαλε ταφάγει ὅλο τὸ ἀριστερὸ μάγουλο καὶ τὰ ἀριστερὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ τοῦ πατέρα του. Ὁ Ζῆτερ ξανάσε τὸ φέρετρο καὶ διάταξε νὰ φουν ἀμέσως τὸν νεκρό. Δὲν ἐκεχάσει ποτὲ ἐκεῖνη τὴ μέρα.

Τοῦδδωσαν ἕνα ὀωμάτιο, μὲ πασόθυρο πρὸς τὸ τραῖνο. Τὸ σπιτι εἶχε δυὸ ὀψεις : θορρᾶ καὶ νότο. Ὁ νότος ἔθλεπε ὁτὸ οιδηροδρομικὸ σταιμό, τόσο φηλὸς μάλιστα, ποὺ πίσω ἀπ' τὸ ὁπόστεγο τοῦ σταθμοῦ, μποροῦσε νὰ παρακολουθήσει τὸ τραῖνο καὶ τοὺς ἐπιβάτες του. Τραῖνα φεύγανε ὀχτὼ, ἐνιπὰ τὴν ἡμέρα, ἐμπορικά, ταχτικά, μικρὰ τοπικά. "Αλλα περνοῦσαν τὴν ἀνατολικὴ εἰσοδο μὲ τὶς πικροδόφανες, κὶ ἄλλα τὴ δυτικὴ, ποὺ δίπλα της κροτάλιζαν κ' οἱ ἁλοιδίες ποὺ χώριζαν τὸ πασαθμὸ ἀπ' τὸ δημόσιο δρόμο. Ὁ σταθμὸς ξυπνοῦσε τὰ χαράματα, νὰ ἑτοιμάσει τὶς μηχανές του καὶ κοιμόταν ἀρνὰ τὴ νύχτα, ὅταν ἤταν ἕτοιμος γιὰ τὴν πρωϊνὴ προετοιμασία. Τότε σταμάτανε ὁ ἀκούραστος, ὁ ὀραγνὸς, ὁ πεοίερνος ἀνασασμός του, ποὺ δοννοῦσε ὅλην τὴν ἡμέρα καὶ κάπου-κάπου, μὰ ἀπαραίτητα, ἔθναινε μὲ κάτι ναουδσυνες φωνὲς, ποὺ θαθειὰ σπαράζανε. "Ηταν ἕνα τρανοῦδι «τσίφ-τσίφ», ποὺ ἀνέβαινε σὲ κάτι φοιχτὲς κορδόνες «τσουσουὸ» ὁτὸν καπνό, καὶ τέλος, πέφταν πάλι στὸ «τσίφ-τσίφ» ἐκεῖνο — τὸ τραγούδι — στὴν ἀρχὴ ζωήρευε, ἔεκινοῦσε — θαρεῖς — μὲ θρίαυβο, ὅστερα ἔμπαινε σὲ κλίμακα ὀβαλή καὶ σιγὰ-σιγὰ ἐλύγαγε, σὰ νὰ χανευόταν κάτω ἀπ' τὸ διάστημα καὶ τὴ νῆ· τέλος — τὸ τραγούδι — ἄφινε κάτι ἀναρβρα λόγια, μισά, κομμένα, δειλὰ καὶ γανότεαν ὁλότελα στα νκοῖζα δαχτυλίδια τοῦ καπνοῦ, ποὺ διαλυότανε μαζί τους.

Ἡ μητέρα γνώοιζε τὸν ἄλλο καὶ τὸν ρώτησε κρυφὰ:

—Τί εἶναι αὐτός;

Ἐκεῖνος γιὰ νὰ κάμει, πὼς δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ πέσει σὲ λάθος, ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ ἀψογο κοστοῦμι τοῦ ξένου, καμάρωσε λίγο κὶ' εἶπε στὴ γριὰ, κλείνοντας τὸ μάτι του:

—Ἀνώτερος ὑπάλληλος...

—Τὸν ξέρεις ἀπὸ χρόνια;

—Μά... μαζὶ θνάλαμε ὴν Ἐμποριοκὴ. Ἀπὸ κεῖ αὐτὰς προχώρησε. Ἔνὼ ἔμεινα, ὅπως ἔέσεις.

Δὲν τοῦπε τίποτ' ἄλλο.

Μόνο στὸν ξένο της μίλησε.

—Κύριε...

—Ταεῖο!" Ἔκαυε ξαυνικὰ κεῖνος κὶ' ἀφοσιώθηκε στὸ τραῖνο ποὺ ἀνιζὲ κὰ κυλᾶ ἀπάνω στὶς ράγες γιὰ νὰ ἐγεῖ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ εἴσοδο. Τὸ τραῖνο ὁλόφωτο μέσ' στὸ θράδυ, ἔκοβε τὸν ἀέρα, σὰν ἕνα δριζόντιο ἰστίο, ποὺ φεύγει, διστακτικὰ στὴν ἀαχὴ καὶ στερνὰ σὰ σαῖτα, ποὺ δὲν ξέρει ποῦ θὰ χτυπήσει γιὰ τελευταία φορὰ νὰ κερφοθεῖ. Τὸ πρόθυρο, τοῦ τόφερνε μπρός, χειροπιαστό, μὲ τὸ ρανοῦδι: ἀυὸ «τσίφ-τσίφ», τὸν καπνό, ποὺ τὸν ἔπινε πιὰ ἡ νύχτα, καὶ κείνη τὴ σουβλερὴ φωνή, ποδοπατεῖ σὲ μικρὰ κομμάτια καὶ σὲ τέλος μαραινόταν μέσ' τὸ ἀπείρο.

Μόλις τὸ τραῖνο πέθανε πέρα κεῖ στὴν κατηφοριά, ὁ ξένος ἄφησε τὸ πασόθυρο καὶ γύρισε στοὺς ἄλλους δυό:

—Κυοία..., εἶπε στὴ γριά. Εἶδατε τὸ μάτι μας χορταίνει κάθε μέρα ἀπὸ τραῖνα.

—Τραῖνα; Φώναζε κεῖνος. Δὲν ὑπάρνουν τραῖνα! "Ενα μονάχα τραῖνο εἶναι, αὐτὸ ἔρχεται, θεεύγει, μηναίει ὁλοῖθε καὶ ξανάρχεται. Ἐδῶ, στὸν ἄθλο σταθμό, ποὺ θὰ πάει τώρα...

Ἡ ἄλλη δὲν κατάλαβε τίποτα.

—Περίεργο! μουρμούρισε. Κ' ἐγὼ ἔλεγα πὼς εἶναι πολλὰ τραῖνα.

Ὁ ξένος, τὸ πρῶτο θράδυ, δὲν ξανάπε τίποτ' ἄλλο. Μόνο πλήρωσε στὴν κυρία δυὸ νοίκια καὶ κάθησε στὸ πασόθυρο. Ὥσπου κοιμήθηκε... Τὸ θραδὶ ἄκουσε τὴ μητέρα του νὰ τοῦ διηγιέται τὴν ἱστορία τοῦ νέου νοικάρη της, μὰ τάπιασε ξαφνικὰ ἡ ἀρρώσταια του καὶ τὴν ἔξεχασε. Ὅταν ἤρθε στὰ συγκαλά του, εἶδε τὸ πάτωμα καὶ θυιήθηκε τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὴν ἀγωνία:

—Ἀχ, αὐτὸ τὸ πάτωμα. τὶ χρώμα ἔχει...

Ὁ ξένος πήγανε στὸ σταθμό, γύριζε στὸ δωμάτιό του, ξαναπήγαινε καὶ ξαναγρόταν. Ἐκεῖ — στὸ σπίτι — ἄκουμπουσε τοὺς δυὸ ἀνκλίνες του καὶ ἔλαβε διόλου...

"Ὑστερα, ἔσκυβε λίγο, κύτταζε πιὸ ἐπίμονα κ' ἔλεγε ἀργὰ στὸ πάτωμα:

—Τὴ βλέπεις;

—Ποιά;

—Τὴν παραλυτική!

Τὸ παιδὶ ἔσκυβε μὲ περιέργειρα κοὶ κεῖνο, ἔβανε τὴν παλάμη του τεντωμένη πιὸ πάνω ἀπ' τὰ μάτια του γιὰ νὰ συγκεντρώσει τὴν ὅρασή του, προσπαθοῦσε νὰ ἰδεῖ στὸ σημεῖο, ποὺ διευθυνόταν κι' ὁ ξένος.

—Ποῦ μοῦ δείχνετε;

—Νά, παιδί μου, δισμαστυρόταν ἕ ἄλλος καὶ τέντωνε τὸ ἕνα του ἀπὸ τὰ δεξιὰ δάχτυλα σὲ κάποιο σημεῖο πάνω στὸ ἀπειρο. Ἐκεῖ κά

Ἡ κριτική τοῦ βιβλίου

ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ : «Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός», ἱστορική μονογραφία, Ἀθήνα, 1940.

Μέσα στὰ πολλὰ καὶ ποικίλα θέματα μὲ τὰ ὁποῖα κατασπάνεται ὁ κ. Μιχαλόπουλος, σὲ ἄρθρα, σὲ μελέτες, σὲ ὁμιλίες · καὶ ποὺ δείχνουν ὅλα τὸ πλατὺ καὶ φιλέρευνο πνεῦμα του, πιὸ ζωηρὰ σὰν ἱστορικὸ — καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ κύρια ἰδιότητά του — φαίνεται νὰ τὸν τραβοῦν ἐκεῖνα ποὺ ἀναφέρονται στὴν τελευταία περίοδο τῆς τουρκοκρατίας. Ὄχι ἄδικα, νομίζω. Στὸν αἰῶνα τοῦ «φωτισμοῦ», τὸν 18ον, ποὺ ἡ ἀνθρώπινη σκέψη, γυρεύει μὲ λαχτάρα ἀδάσταγη νὰ λευτερωθεῖ ἀπ' ὅλα τὰ τὰ δεσμά, ὅπου θεσμοί, δόγματα, ἠθικὲς σκουριασμένες, κρίνονται μὲ ὅση ποτὲ ἄλλοτε τόλμη καὶ πέφτουν παρασκευάζοντας τὸ ἔδαφος γιὰ μιὰ νέα τάξη πραγμάτων, ἀρχίζει καὶ ὁ ἑλληνισμὸς νὰ ὀρέγεται: τὸ λυτρωμό του. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καὶ στὰ πιὸ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς ποτὲ δὲν τοῦ εἶχε λείψει ἡ ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ. Ἀλλὰ τώρα ἡ ἐλπίδα αὐτὴ γίνεται πιὸ κοντινή, ἀρχίζει νὰ παίρνει σάρκα, δέ φαίνεται ἄνεμο ἄπιαστο σὰν πρῶτα. Ὁ δυνάστης ἔχει ἀδυνατίσει, παντοῦ ὁ λαοὶ μέσα στὶς ἐπικράτειες ὁπου ζοῦν ξυπνοῦν καὶ ζητοῦνε τὰ δίκαιά τους, τὸ ἐμπόριο τραναίει, ἡ μάθηση ἁπλώνεται, πληθαίνουν τὰ ἀστικὰ κέντρα, ἡ θράση, κάθε εἴδους θράση, γίνεται πιὸ εὐκολη πώρα. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸν ὄργασμό, τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα θερμαίνει πάντα τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντα φανερώνουνται ἄντρες, κραμωμένοι γιὰ νὰ ξυπνοῦν τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ τοὺς κεντρίζουν πρὸς κάτι πέρα ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ κέρδος καὶ ὄφελος, νὰ τοὺς ἀναπαράζουν καὶ νὰ τοὺς ξεσηκώνουν καὶ νὰ τοὺς δείχνουν, μὲ τὸ παράδειγμά τους, ὅτι καὶ σ' ἄτομα καὶ στὰ ἔθνη ἔρχονται στιγμὲς ὅπου τὸ ἀνώτερο κέρδος δὲν πραγματώνεται δίχως θυσίες.

Ὁ κ. Μιχαλόπουλος μελετώντας ἀπὸ χρόνια, ἀπὸ τὰ παιδικά, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, χρόνια του, τὶς πηγὲς καὶ τὴ γένεση τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἐχοντας ἀντικρύσει, ἀνέκαθεν, μέσ' ἀπὸ τὶς νεοελληνικὲς, ἰδίως ἀν ὄχι μόνο, πηγὲς τῆς ἐθνότητας τὸ πρόβλημα τῆς πορείας τοῦ ἔθνους · καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔδν ἤτανε δυνατὸν νὰ μὴ σταματήσει μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ, μὲ ἰδιαίτερη συγκίνηση θάλεγα, στὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας ὅπου πιὸ φανερὰ καὶ πιὸ δυνατὰ φουσκώνει τὰ στήθη τοῦ "Ἕλληνα ὁ πόθος τῆς λευθεριᾶς. Τὸν πόθο αὐτὸ τὸν νοιώθει κανεὶς παντοῦ, σὲ ὅλα τὰ φανερώματα τῆς ζωῆς· στὴν παιδεία, στὸ ἐμπόριο, στὸ πολεμικὸ πνεῦμα. Πραγματικά, ἀπὸ τὰ 1750 κ' ἐδῶθε, ὅλα δουλεύουν γιὰ ἕνα ξύπνημα—τὸ τελευτικό, τὸ μεγάλο—γιὰ μιὰ ἀναγέννηση τῆς ἀξίας. Εἶναι ἡ ἀναγέννηση ποὺ τὴν αἰσθάνθηκε, ποὺ τὴ μάντεψε, ποὺ τὴν παρακολούθησε ὁ κ. Μιχαλόπουλος παντοῦ, ποὺ μᾶς τὴν ἔδειξε σὲ πλῆθος περιστατικά, προσωπικότητες, φαινόμενα, στὰ Γιάννενα μὲ τὸν Ἀλὶ Πασά, στὸν Ρήγα καὶ ποὺ τόρα μᾶς τὴν ξανοδείχνει, μὲ ὅση ποτὲ ἴσως ἄλλοτε θέρμη, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐπιδεκτικὲς μορφὲς τῆς περιόδου ἐκείνης, στὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό.

⁂

Πολλὲς φορὲς καὶ σὲ πιὸ σύντομα γραφτά, πρὶν παρουσιάσει τὴ σημερινή, τόσο σημαντική μονογραφία του, ἀσχολήθηκε ὁ κ. Μιχαλόπουλος μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Αἰτωλοῦ Ἱεροκήρυκα αὐτὰ χρόνια. Ἡ τελευταία αὐτὰ χρόνια. Ἡ μορφὴ αὐτὴ τὸν ἀπασχολοῦσε, καὶ ὄχι μονάχα σὰν ἱστορικό, ποὺ συγκέντρώνοντας καὶ ἐλέγχοντας ὁριμέ ὅσο γίνεται περισσότερη ἀκρίβεια τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ σὰν ἄνθρωπο ποὺ αἰσθανεται τὸ βάρος καὶ τὴ σημασία μιᾶς προσωπικότητας, καὶ σὰν ποιητὴ ποὺ μὲσ' ἀπὸ ἕνα σκάρπιο καὶ κομματιασμένο ὑλικό, λοχταρᾶ νὰ συλλάβει καὶ νὰ συγκροτήσει ὁλακερη μιὰ προσωπικότητα, ν' ἀποτυπώσει ἀκέραιο τὸ ὅραμα τῆς μορφῆς, ὅπως ζεῖ καὶ σαλεύει μέσα του.

Τὴν τριπλὴ τούτη διάθεση τὴν κατοταδαφίνει κανεὶς διαβάζοντας τὸ ἔργο τοῦ κ. Μιχαλόπουλου. Δίπλα στὸν ἱστορικὸ ποὺ σκύβει μ' ἀκουραστη ἐπιμονὴ πάνω σ' ἕνα σχεδὸν «πρῶτο» ὑλικό, ἀκατέργαστο σὲ πολλά, ἀκατάταχτο, ἀνεξέλεγκτο, ποὺ προσπαθεῖ, παίρνοντας τὸ ἀπὸ χίλες πηγές, νὰ τὸ ἀνασυνθέσει, ὑπόρχει ὁ ἄνθρωπος ποὺ αἰσθάνεται ὅλο τὸ μόχθο, ὅλο τὸν ἀγώνα τοῦ Κοσμᾶ γιὰ τὸν ἠθικὸ ὑψωμὸ τῶν συγκαιριῶν του, τέλος, ὁ ποιητὴς ποὺ λοχταρᾶ νὰ σαλέψει. Ἔτσι καθώς ἔλαμψε μέσα του, τὴ μορφὴ μιᾶς μεγάλης προσωπικότητας. Κ' ἐπειδὴ, ἀκριβῶς μὲ τέτοια πολύμορφη , μὲ τέτοια πλούσια διάθεση ἔγραψε τὸ ἔργο τοῦ ὁ κ. Μιχαλόπουλος δὲν ἔμεινε μιὰ ἁπλὴ ἱστορικὴ μονογραφία, στεγνὴ καὶ ἀκίνητη, σὰν τόσες ἄλλες ποὺ τυπώνονται κάθε μέρα, ἀλλὰ ἔγινε ἕνα βιβλίο ποὺ τὸ θερμαίνει ἀδιάκοπα, ποὺ τὸ κινεῖ, ποὺ τὸ ζωογονεῖ ἡ πνοὴ μιᾶς ψυχῆς καὶ ποὺ τὸ συνθέτει ὁ νοῦς ἑνὸς καλλιτέχνη.

Πρέπει μέσ' ἀπ' τὴ διήγηση τοῦ κ. Μιχαλοπούλου νὰ συλλάβουμε κάπως κ' ἐμεῖς τὴ φυσιογνωμία τοῦ Κοσμᾶ, νὰ διαισθανθοῦμε τί πραγματικὰ ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος ἦταν, γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τὸν κόπο καὶ τὶς καλλιτεχνικὲς ἱκανότητες ποὺ χρειάστηκαν γιὰ νὰ μὴ μείνει θολούρα καὶ ἰσκιως, ἀλλὰ γιὰ νὰ πάρει πλαστικὸ σχῆμα καὶ σάρκα, γιὰ νὰ ξαναζήσει μέσ' στὶς σελίδες ἑνὸς βιβλίου καὶ νὰ ξανακινηθεῖ ἡ μορφὴ αὐτή. Ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος; Εἶναι λίγο. Κάτι περισσότερο ἀξίζει αὐτὸς ὁ Κοσμᾶς. Σαραντα πενήντα χρόνια 1760 —ἀφοῦ ὡς τὰ εἴκοσι χρόνια του, ἔκανε στὸ χωριό του, στὸν Ταξιάρχη, κοντὰ στοὺς γονεῖς του, τὸ χειροτέχνη καὶ τὸ γεωργό, ὀφοῦ, ἐπειτα, μαθήτευε ὀχτὼ χρόνια στὸ σχολεῖο τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, τὸ καλλίτερο τῆς περιοχῆς, δίδηξε λίγο καιρὸ σὲ διάφορα χωριὰ τῆς Αἰτωλίας καὶ ἀπόκτησε συμπλήρωσε τὶς σπουδές του στὸ "Αγιον Ὄρος, καλογέρεψε καὶ ἀσκήτεψε δεκαπέντε χρόνια, ἀρχισε τὶς περιοδεῖες του. Ὁ κ. Μιχαλόπουλος μᾶς δείχνει χτυπητὰ σὲ τί οἰκτρὴ κατάσταση βρίσκονταν πολλὲς περιοχές, οἱ βορειότερες καὶ ἰδίως οἱ δρεινὲς τῶν τόπων ὅπου κατοικοῦσε ὁ τότε ἑλληνισμός. Τὸ ἔθνος, καθώς ἔλεγε κι' ὁ Κοσμᾶς, εἶχε ἀγριέψει ἀπὸ τὴν ἀμάθεια καὶ οἱ "Ἕλληνες εἶχαν γίνει θηρία. Σπάνια καὶ οἱ ἱερεῖς ξέραν καὶ τὰ πιὸ ἁπλὰ γράμματα, "Ἕλληνες πεθαίναν ἀβάφτιστοι καὶ ἀκοινώνητοι, πίστη,γλώσσα, ἐθνισμὸς πραβοῦσαν κατὰ διαβόλου, καὶ οἱ ἐξισλαμισμοὶ — πολλοὶ καὶ ἀθρόοι— τῶν χριστιανῶν εἶχαν τόσο αὐξηθεῖ ὥστε καὶ ἱερεῖς ἀκόμα ἀλλαξοπιστοῦσαν.

Μέσα σ' ἐκεῖνη τὴ φριχτὴ κατάντια τῆς ἀπόλυτης «ἀγραμματίας» ὅπου ὁ χείμαρρος τῆς ἐξωμόσεως ἀπειλεῖ νὰ πλημμυρίσει ὁλόκληρους ἑλληνικοὺς τόπους, ὅπου χωριάτες χριστιανοὶ καταλαβαίνουν ὅτι ζυγώνει τὸ Πάσχα ὅλέποντας κόκκινα αὐγά στὶς κοντινὲς πολιτεῖες, ἀρχίζει ὁ Κοσμᾶς τὴ διδασκαλία του. Φτωχὰ νευμένος, μὲ τὸ ρόσο τοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν, τρώγοντας ὡς ἐπὶ θοδεξίᾳ καὶ ἐθνισμὸς, χριστιανισμὸς καὶ ἑλληνισμὸς, ταυτίζονταν στὴ συνείδηση τοῦ Κοσμᾶ. Δουλεύοντας γιὰ τὴ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἄσκηση, ἀλλὰ μὲ πόδια ποὺ τίποτε δὲν τὰ κουράζει καὶ μὲ ἠθικὴ ἐξύψωση τῶν ὁμοεθνῶν του, ἀνάγκη τὸ καλέσει, φλομόνεται ὁ πόθος τὸ φανατισμό, καταρίεται. Στοὺς Κακουσιούς, ποὺ δὲν τὸν ὑποδέχτηκαν καλά, ρώτησε πόσα σπίτια ἔχει τὸ χωριὸ καὶ ὅταν ἔμαθε ὅτι ἔχει τριαντεννιά «σαράντα νὰ μὴ γίνουν» ἔκραξε.

Τίποτε, ὅμως, δὲ μίησε ὁ Κοσμᾶς ὅσο τοὺς "Ἑβραίους, αὐτοὺς ποὺ καὶ τὸν κατάστρεψαν. Ἡ ἐχθρα του ἦταν παλιὰ—οἱ Ἑβραῖοι σὰν κατ' ἔξοχὴν ἔμποροι δὲν ἐνσαρκώνουν το πνεῦμα τοῦ κακοῦ; —μεγάλωσε, ὅμως καὶ κορυφώθηκε στὰ τελευταῖα του χρόνια. Στὸ Μπεράτι, τὸ 1777, συστήνει στοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴν ἐμπορεύονται μὲ τοὺς Ἑβραίους, νὰ μεταφέρουν τὴ μέρα τοῦ παζαριοῦ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ — αὐτὴ τὴν ἤθελε ἀφιερωμένη στὸ Θεὸ — στὸ Σάββατο καὶ νὰ τοὺς θεωροῦν ἐχθροὺς τῆς Χριστιανοσύνης. Στὴν ἀμιλία τῆς Παψίστας ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν Ἑβραίων μὲ φοβερὴ δριμύτητα, τέλος, στὰ 1779, τὸ χρόνο τοῦ θανάτου του, στὰ Γιάννενα, τοὺς ξαναρίγνεται ἐντελῶς τυφλὸς πιὰ ἀπὸ τὸ πάθος: «Καὶ ἀν σοῦ δώσῃ ὁ Ἑβραῖος κρασὶ ἢ ρακὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν τὸ μαγαρίσῃ πρῶτον καὶ ἀν δὲν προφθάσῃ νὰ κατουρήσῃ μέσα, θὰ πτύσῃ.»

Ἤταν σὰν νὰ ὑπόγραφε τὴν καταδίκη του. Οἱ Ἑβραῖοι ὅλων τῶν ἑλληνικῶν τόπων ἐξαγριωμένοι ζητοῦν τὸ θάνατό του. Στὰ Ἑφτάνησα, — ἰδίως στὴ Ζάκυνθο καὶ τὴν Κέρκυρα — ὑποκινοῦν ἐναντίον του ἄγριο πόλεμο. Στὴν Κέρκυρα γίνεται ὁλάκερη μάχη μεταξὺ στρατιωτῶν καὶ λαοῦ, ὡς ποὺ ὑπογωοοῦν οἱ στρατιῶτες. Ἀλλὰ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἄφησαν τὸν ἀγώνα. Πληρώνουν μπράβους γιὰ νὰ ξεκάνουν τὸν Κοσμᾶ, τέλος ἐξαγοραζοῦν μὲ ἀδράταγη ἀμοιβὴ, «πενῆντα σκοῦδες ἀσπρα», τὸν Κοψή, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν θανατώνει. Ὁ Κοσμᾶς ἀντίκουσε τὸ θάνατο ἀτάραχα καὶ γαλήνιος «σὰ νὰ πήγαινε σὲ χαρὰ καὶ ξεφάντωμο». "Ἤξερε ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα κυρόνουσι πάντα μὲ μεγάλες θυσίες καὶ θὰ εἶχε ἀπὸ καιρὸ ἐξοικειωθεῖ τὴν ἰδέα νὰ τὴ μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου.

Μετὰ τὸ μαρτυρικὸ θάνατό τοῦ Κοσμᾶς ἀνέβηκε στὴν ὑψηλὴ κατοχὰ τῶν θρύλων καὶ σὰ θρύλος —ἐπὶ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας δὲν τηρεῖται ὡς σήμερα ὁλοζώντανος. «Ἡ δράση του, λέει ὁ κ. Μιχαλόπουλος, μοιάζει σὰν μερικὲς ἀπὸ στόλων τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.» Τὸ νεοελληνικὸ μαρτυρολόγιο δὲν ἔχει μορφὴ πιὸ ἐξαίσιαν πιὸ φωτεινή, πιὸ δραστήρια, πιὸ θεία». «Εἶναι ὁ ἐπιβλητικότερος ἀναγεννητὴς τῶν τελευταίων χρόνων τῆς τουρκοκρατίας.»

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

χία ποὺ λέει «πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια» καὶ μιὰ ἄλλη ποὺ λέει «πρὶν δέκα χρόνια», ὑποστηρίζω ὅλα τὰ δεύτερη αὐτὴ ἀπαρχία τῆς πραγματοποίησης, σχετικὰ μὲ τὴν πρότη, μὲ τὴν πρόοδο στὴ σύνταξη τῆς γλώσσας. Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐπαρχία ἐξ... κάθε συμφέρον νὰ υἱοθετήσει τὴ πιὸ πολιτισμένη ἔκφραση καὶ νὰ βοηθήσει ὥστε νὰ γίνει ἡ χρήσ... τῆς γενικῆ.

Πιστεύω ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ζ... τήματα πλειοψηφίας, οὔτε ἀπὸ τ... ἄλλη μεριὰ ζητήματα στρατιω... κῆς πειθαρχίας, ἀλλὰ πρῶτ... πρῶτα ζητήματα ἑνστίκτου κ... γούστου τῶν συγγραφέων. Σ... συγγραφέας λοιπὸν μὲ μιὰ μ... εὐθύνη γιὰ τὴ χρήση τῆς γλῶσ... σας, διαλέγω σὲ κάθε περίστα... τοὺς γλωσσικοὺς τρόπους ποὺ μ... φαίνουνται καλύτεροι γιὰ τὴ ἔνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο. Καταλαβ... νω πολὺ καλὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ... ξης καὶ τῆς ὁμαλότητας ποὺ πρ... σεύουνε πολλοὶ λόγιοι καὶ κα... ἀρχὴν συμφωνῶ μαζί τους. Ἀλ... γυρεύω νὰ μὴν ἐχάσουνε ὁλότε... γλώσσα μας. Βρίσκεται ἀκριβῶ... στὴν περίοδο τῆς ἐφηβικῆς τ... νάπτυξης καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ... πτὴ μετοχείριση καὶ ἀπὸ κάθ... περιθώριο ἐλεύθερης πρωτοβ... λίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚ...

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἓξ μῆνες » 100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιὰ ἕνα χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντής
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σοφίας 6.

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΣΩΤ. ΑΔΑΜΑΚΟΣ
(Πρεβέζης 96)

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν διακηρύσσων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν κοσμικὴ εὐθύνη.

Χειρόγραφα θεμιτοσαυτόμενα ἢ ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἔμβασμα πρὸς τὸ περιεξιὸ ν' ἀπευθύνεται στὸν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

— Νέα βιβλία

ΠΟΙΗΣΗ

Θ. ΒΙΑΙΕΡΗ: «Πρελοῦδιαι», σχ. 8ο, σελ. 88.

Γ. Θ. ΚΑΡΑΤΖΑ: «Ἐπιφανιά», σχ. 8ο, σελ. 16.

ΓΙΩΡΓΗ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ: «Ἀδιάκοπο ὀτόγιο», σχ. 8ο, σελ. 104, δρχ. 100.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Γ. Ν. ΣΓΡΟΤΓΗ: «Πῶς θέλω τὸ δάσκαλό μου», κριτικὴ μαθητῶν, σχ. 8ο, σελ. 112, δρχ. 35.

— Μιὰ δεκαετηρίδα

Μὲ τὸ τελευταῖο τεύχος του, τὸ Ζ... τεφάνου, τὸ μεγαλύτερο τοῦ φυσιο... κρικοῦ Συνδέσμου «Ὁ Ἥλιος» συμπλήρω... μὲ ἀ δεκαετία ἀπὸ τὴν πρώτη του ἔκ... ρση. Τὸ βιβλίο αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸ ποιο... ὁ ἀ «Ἐκβρυκτικὰ» ποὺ βγῆκε ἀπὸ χρό... πὸ μποστὰ ἀπ' τοῦς ἴδρυτὲς τοῦ «Ἥλι... ος» καὶ ὁ σταμάτησε τὴν ἔκδοσή του 1930, εἶναι τὸ ἀγχιστέρο φυσιολογικὸ... ρεριοδικὸ τοῦ τόπου μας καὶ συνεπέ... ρασμὸ σὰν ἀνάπτυξη τῆς φυσιολατρικῆς ... ας ποὺ τὸ ἔθνος τὴ ἀκολουθεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια κα... φόρμα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποφασίστηκε ἡ ... ἔκδοσή του ὁμόφωνα Συνεδρίασι, ποὺ ἀ... θηκε 13 χρόνια ζωῆς. Ἔχει ἀποκτήσει ... ἀ ἀκτίμηση ὅλου τοῦ ἐκδρομικοῦ κόσμου ... τὴν ἀκμαία δραστηριότητά του.

Βιβλιογραφία

Ν. ΚΑΤΣΕΝΟΝ. — Μᾶς ἐκπλήττει ... πολὺ ποίημα καὶ προσπαθεῖτε ν' ἀνατ... τὴν παρατήρηση ποὺ σᾶς εἴχαμε ... Ἀλλὰ γιὰ ἕναν ἀλληθιὸ ποιητὴ ... εἶναι καθόλου δύσκολο ν' ἀλλάξει μιὰ ... ἢ ἕνα στίχο. Ἐπὶ τέλους δὲν εἶστε ... κανένας... "Ὀμηρος γιὰ νὰ μὴν κατα... ἀστε αὐτὴ τὴν ἀλλαγή. Ὀπωσδήποτε ... ξιράφετε τίποτε ἄλλο στὰ μεταξὺ ... ραιτε νὰ μᾶς τὸ στείλετε, βέβαιος πὼς ... θ' ἀξιοποιήσουμε ἀπὸ τὴν κρίσι μας.

Γ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ. — Τὸ «Ἐσκίρνμα» ... θέλει νὰ πεῖ, ἄλλα ἐδῶ τὸ κ... ... μὲ πληρότητα. Λείξτε τὸν τὸ «τὸ... ... καὶ «γυμνωνοῦν» δὲν συνεπλέκν στὴ ... ρφὴ ποιητικὴς ἀμφισχίρας. Ἐπὶ ... ἀπὸ τὸν τελευταῖο στίχο τοῦ πρώ... ... περιστιχίου λείπουνε δυὸ συλλαβές. ... ἀ «ἐν ἐν ὁν ἀπράλε» — ἀς ἀφή... τὴ χωμαδία — μπορεῖτε καθαρ...

Γ. ΒΑΜΒΕΤΣΟΥ. — «Τῆς Βαγγελίτσας ... ἀφέρε», ἔχει πολὺ κανονικὴ γλῶσσα ... ἀρκετὰ ὁμαλὴ περιγραφή, ἀλλὰ καὶ ... ... ἀστικότητα στὴν ἐξέλιξη ποὺ ἀπο... ... τὸ ἀνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη. Ἕνα ... ἐλάττωμα τοῦ κομματιοῦ εἶναι ἡ ... ... ἀφαιρεῖστε τὰ ἐπεθέτων ποὺ θὰ μποροῦ... ... εἶναι λιγώτερα καὶ πιὸ διαλεγμένα. ... ἀφαιρεῖστε τὰ ἐπεθέτων ποὺ θὰ μποροῦ... ... ἐλλείψεις σας καὶ ἔχουνε τὴν ... ἀν εἶστε ἀκόμα νέα ἀκόμα φαντα... ... πῶς κάτι θὰ πετύχετε.

ΓΙΑΝΝΗ ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΗ. — Τὸ «Μὲ τὴ νύ... ... μερικὰ καὶ ἄλλα σχεδιάματα ποὺ ... ... τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς ἀποδείξου... ... πὼς πρέπει νὰ παρεμπίσετε τὶς ... ... ἀσχολίες σας μονάχα στὸ ... ...

Δ. ΜΙΝΩΑ. — Ὁ «Σασκιακὸς» τοῦ ... ... ἔχουμε γιὰ τὰ τεχνικὰ τὸ προτε... ... ἀλλὰ ὀστερεῖ σ' ἀδικοθηρία ... ... ἀστὸ σ' ἀδικοθηρία μεταδοτικὴ. Δὲν ... ... γειρίζεται καλὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὸ λε... ... πρέπει νὰ τὸ ἀποδιάλεει ἐπιπλέον ... ... ἀστοχία καὶ τὴ συντομία. Γενικὰ ... ... νὰ σᾶς συστήσουμε ἀπουργὴ ἀπὸ ... ... μιλιὸ, τὴν ἀντιπαθειακὴ παράδο... ... λέξεων. ποὺ δὲν λίγες φορὲς ... ... κενότητα. Προσπαθήστε νὰ γράφ... ... ἁπλά, ποὺ λιτὰ καὶ δὲν θὰ μετα... ...

ΣΑΡ. — Τὰ ἕξη ποιήματα ποὺ μᾶς ... ἀποκλείσει διακρίνουνται γιὰ τὸ τρυ... φερὸ περιεχόμενο καὶ τὴ μουσικότητα τοῦ στίχου τους. Ἔχουν ὅμως, κάποια χαλα... σύνταχα, κάποια ἀδυναμία πιὸ δεξιὰ τους καὶ δὲν μᾶς ἱκανοποιοῦν πέρα γιὰ πέρα τεχνικά. Ἔτσι περισσότερο τὴν φαντασίας θὰ εἶταν γιὰ σᾶς ἐπιδεξιμότερος, νομίζουμε. Πολλὲς φορὲς δὲ χρειάζεται νὰ τὰ ἐκφράζουμε ὅλα παρὰ μόνο ὅσα χρεια... γιὰ νὰ μπεῖ σ' ἐνέργεια ἡ συγκίνηση τοῦ τρίτου. Τὶ λέτε, θὰ μπορούσατε ν' ἀκολουθήσετε τὶς ὑπεδείξεις μας;

Μ. ΔΕΒΟΡΑ. — Ἔγκρίνεται τὸ «Πρὶν νὰ φτάσει ἡ νύχτα».

Γ. ΧΑΡΒΑΛΙΑΝ. — Τὸ «Ζηλεύοντας τὸν ἥλιο» εἶναι καλό, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τελευταῖο τετράστιχο ποὺ τὸ κλείνει κάπως ἀδύνατο. Θέλετε νὰ τὰ παραλείψετε; Νομίζουμε τοὺς θὰ κέρδιζε ἔτσι τὸ ποίημα. "Αν ὅμως ἔχετε τίποτε νεώτερο, θὰ τὸ γνωρίσουμε νὰ μᾶς στείλετε αὐτό.

Π. ΑΝΑΡΟΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥΝ. — Οἱ στίχοι σας μᾶς ἔφερναν μιὰ πολὺ εὐχάριστη ἐκπλήξη. Λυπούμαστε πολὺ ποὺ ἀργήσε νὰ ρθεῖ ἡ στιγμὴ σας νὰ σᾶς ἀπαντήσουμε. Τὸ γαγνὸς ὅμως εἶναι πὼς ἔχετε φλέβα ἀληθινοῦ "Ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ πιστεύουμε ἡ τέχνη. Κι' ἀκόμα ἂν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἑλληνικὴ "Αρχιτεκτονική. Γιὰ τὸ πρῶτο ζήτημα ὁ κ. Γρ. Σεν. ἔχει τὴ γνώμη πὼς ἡ "Αρχιτεκτονικὴ δὲ μπορεῖ νὰ ἔχει τέχνη. «... Τὸ κτίριο — γράφει — πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖ τὶς κατοικίες, γιὰ λατρεία, γιὰ ἐκπαίδευσι, γιὰ νοσηλεία καὶ καθέξῆς. Τὸ ὅρατο ... αὐτό, ἡ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις ποὺ δίνει εἶναι σκοπὸς δευτερεύων. Ἡ Ἀγοραγυία, ὅμως, κι' οἱ Εἰκαστικὲς Τέχνες δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαυσι κι' ἡ ἐκχρηστική τους δίνει εἶναι ἀπεψη. Λένε πολλὰ, λένε τὰ πάντα, ἀλὰ ἕνα κτίριο, κοὶ Παρθενώνας νὰ εἶναι, τὸ μπορεῖ νὰ πῇ, νὰ ἐκφράσῃ; Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ βέβαιος, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ποιός; μπορεῖ ὁ ἕνα κτίριο δὲν ἔχω τὴν ἀπόλαυσι τοῦ μοῦ εἶναι ἕνα σπίκιμι ἢ μιὰ κόνα, ἢ, νὰ πῶ καλλίτερα, ποτὲ ἕνας χιτέκτονας δὲ μίλησε στὴν ψυχή μου τόσο καθαρὰ ὅσο ἕνας ποιητὴς ἢ ἕνας ζωγράφος. "Ἰσως δὲν κατακαλόκαλο τὴν γλῶσσα τῶν κτιρίων... κ. "Οσο γιὰ τὸ ἄλλο ζήτημα, ἀν δηλαδὴ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἑλληνικὴ "Αρχιτεκτονική, ὁ κ. Γρ. Σεν. γράφει: «... Σωμφωνῶ πὼς εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος νὰ δημιουργηθῇ ἕνας νεοελληνικὸς ρυθμὸς, ὅσν τὸν αἰγινητικὸ τὸν ὁρχαῖο ἑλληνικό, τὸν ρωμαϊκὸ κλπ. Αὐτὰ δὲν ἔκανγίνονται ἔσος στὸν κόσμο μὲ τὰ σημερινὰ μέσα συγκοινωνίας ποὺ ἀκμαζοῦν σχεδὸν τὴ ἀποστάσεις καὶ κάνουν τόσο συχνὴ καὶ γρήγορη τὴν ἀπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους, καὶ μὲ τὴ ταύτιση κοσμοθεωριῶν καὶ αἰσθητικῶν ἀπιλήψεων... Νομίζω πὼς ἡ ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἀπιδεκτικὴ μεγάλης πρωτοτυπίας. Ἀρκεῖ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὶς μιμήσεις, τοὺς ἐξωφρενισμοὺς, τὶς κλπ.

Ὁ ποιητὴς κ. Μάλτ. Μαλακάσης στὴν ταυτικὴ στήλη στὸ «ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ» κάθε Κυριακῆς (8—9) γράφει ἄρθρο γιὰ τὸν Νεοελληνιστὴ Ρουσσέλ, ποὺ ἀπὸ χρόνια ἀσχολεῖται, μὲ τὸν πιὸ ζωντανὸ τρόπο, στὴν παρακολούθηση τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας μας. Ὁ κ. Μαλακάσης νομίζει πὼς ὁ Ρουσσὲλ σχετικὰ μονάχα πέτυχε στὴν κριτικὴ τῆς ποίησης καὶ καθορίζει: «... Τὰ ζητήματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν γενικὰ στὰς μελέτας του (ποὺ δημοσιεύονταν στὸ δίμηνο περιοδικὸ τοῦ «Ἀίμπρ») εἶναι τὰ γλωσσικά, τὰ μετρικά, τὰ ρυθμικά, ζητήματα προφορᾶς, γραφῆς, κλίσεων, συντάξεως, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὰ ἱστορικὰς παραστάσεις καὶ ἀρέσκες. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ, κριτικὰ μελετήματα ἀπὶ ἔργων συγχρόνων ποζγραφικῶν καὶ ποιητικῶν συλλογῶν. Ἐπὶ τῶν πρώτων μὲ παρασσότεσγ ἀπιτυχία. Ἀπὶ τῶν δευτέρων μὲ σχετικὰ. Ὁ Ρουσσὲλ, φανατικὸς δημοτικιστὴς καὶ τὴς «ποιγκεώδους μετρικῆς τηγνῆς, δὲν καρφώθηκε νὰ διακρίνῃ πολλὲς φορὲς μερικὲς ἐλευθερίες τοῦ στίχου... Καὶ πὼς τὸ τέλος: «... Ἡ ἀργεία τοῦ Ρουσσὲλ, ἡ ἐπιστημονική, ποσοσιάζει ἄλλη, βέβαια, ἀπιφάνεια. Εἶναι πολὺ σεβαστὴ καὶ μιὰ συμβολὴ στὴ γνωσιολογία μας ἀπὸ ἀπιστοιάζει...»

— Ἡ κυρία Εἰρήνη ἡ "Αθηναία στὴ «ΑΘΗΝΑ ΓΙΚΑ ΝΕΑ» (10—9) δημοσιεύει τὸ τακτικὸ κάθε Τρίτην ἄρθρο της μὲ τίτλο αὐτὴ τὴ φορὰ «Ἐμπνευσία, ὅπου ἡ ἀρ

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ, Περίοδος Β'
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 198

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΔΥΟ ΕΓΓΡΑΦΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ

ΤΟΥ κ. ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια
καὶ σὰν λόγγος στοιμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια
τὰ ὁλοφούχωτα πανιά.

(ΣΟΛΟΜΟΣ)

Γιὰ τὸ ἡρωϊκὸ Γαλαξεῖδι ποὺ τόσα καὶ τόσα πρόσφερε στὸν μεγάλο ἀγῶνα τοῦ Εἰκοσιένα, θὰ μποροῦσε κανένας ἱστορῶντας τὴ δράση του, σελίδες ὁλόκληρες νὰ γεμίσει μὲ τὰ κατορθώματά του. Τὰ καράβια του μὲ τὰ γενναῖα τους πληρώματα, τὰ θαλασσοπούλια αὐτὰ τῆς Ρούμελης, δὲν ἀφησαν στιγμὴ ποὺ νὰ μὴν χαρίσουν στὴν Ἐπανάσταση κι' ἀπὸ μιὰ νίκη. Ὅπου ὑπῆρχε ἀνάγκη στὸ πέλαγος, πρῶτα κι' ὁλοπρόθυμα τὰ γαλαξειδιώτικα καράβια, κυβερνημένα ἀπὸ ἄξια χέρια. Κι' ὅπου μάχη στὴ στεριά, ἀνάμεσα στοὺς τολμηροὺς μαχητὲς κι' οἱ Γαλαξειδιῶτες. Γιατὶ ὅμοια μὲ τὴ θάλασσα, καὶ στοὺς στεριανοὺς ἀγῶνες πολεμήσανε λιονταρίσια καὶ μὲ τὸ αἷμα τους ποτίσανε τὴ γῆ, γιὰ τὴ λευτεριά. Ἀντάξια ἡ δράση τοῦ Γαλαξειδιοῦ μπορεῖ νὰ σταθεῖ πλάϊ στὴν ὑδραϊϊκή, ψαριανὴ καὶ σπετσιώτικη, καὶ τοῦ Γιάννη Μητρόπουλου — τοῦ στεριανοῦ ἀρχηγοῦ του — νὰ συγκριθεῖ μὲ τοὺς καλύτερους πολεμάρχους τῆς Ρούμελης.

Κι' ὅπως τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ρούμελης τὴ λευτεριά τους τὴν πλήρωσαν μὲ τὸ ἀκριβὸ τῆς καταστροφῆς ἀντάλλαγμα, τὸ ἴδιο καὶ τὸ Γαλαξεῖδι. βρέθηκε ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα βαρυοκουρσεμένο.

Οἱ ἱστορικοὶ γιὰ τὸ Γαλαξεῖδι λιγοστὰ μᾶς χάρισαν. Ἄτυχη ἡ Ρούμελη. Δικό της ἱστοριογράφο δὲν ἔβγαλε γιὰ νὰ μᾶς δώσει λεπτομερειακὰ τὴ δράση της. Ὁ Σ. Τρικούπης ποὺ πολλὰ ἀν ἤθελε θὰ μᾶς ἔσωζε, περιορίστηκε στὸ Μεσολόγγι. Ἐνῶ ἀντίθετα, πόσο τυχερὸς ὁ Μοριᾶς!... Μὰ ὅ,τι ζηλόφθονα μᾶς κρύψανε οἱ ἱστορικοί, σήμερα παλιὰ χαρτιὰ κιτρινισμένα ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου φέρνουν σὲ φῶς ἄγνωστα περιστατικά, γεμᾶτα ἡρωϊσμὸ κι' ὑπερηφάνεια γιὰ τοὺς μαχητές. Δύο τέτοια Γαλαξειδιώτικα ἔγγραφα ποὺ τὰ βρήκαμε στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, θὰ δώσουμε σήμερα στὴ δημοσιότητα. Εἶναι γραμμένα σὲ διάφορες ἐποχὲς καὶ δὲν μᾶς λένε λίγα γιὰ τὸ Γαλαξεῖδι. Κυττάξτε πόσο ἁπλᾶ καὶ παραστατικὰ ὁ «πληρεξούσιος τοῦ Γαλαξειδιοῦ» Κωνσταντῆς Δοδούσης ἐκθέτει στὸν Καποδίστρια τὴ δράση τῆς πατρίδας του :

«Πρὸς τὸν ἐξοχότατον κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Πρῶτοι οἵτινες ὕψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ τιμίου σταυροῦ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ ἥρπαξαν τὰ ἅρματα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατεπόρθησαν τὰ Σάλωνα, μὲ ἴδια των καγόνια καὶ πολεμοφόδια, ἐστάθησαν οἱ Γαλαξιδιῶτες, ταυτοχρόνως καὶ οἱ γιτνειάζοντες Ἕλληνες μιμούμενοι τὸ παράδειγμά των, ἐσυνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Σαλώνου.

Εἰς πολλὰς σημαντικὰς ἐκστρατείας κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἰς ποίαν μὲ διακοσίους καὶ εἰς ποίαν μὲ τριακοσίους πάντοτε παρεβρέθησαν, καὶ ταυτοχρόνως ἐπολιόρκησαν διὰ θαλάσσης μὲ τὰ πλοῖα των τα φρούρια Ναυπάκτου, Καστέλια καὶ Παλαιᾶς Πάτρας, καθὼς καὶ τὰ ἐκεῖ εὑρεθέντα ἐχ(θ)ρικὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἀλλ' ἡ πολιορκία τῶν φρουρίων ἔγινεν τόσον στενὴ ὥστε ἐβιάσθησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ συμφωνήσουν τὴν παράδοσιν τοῦ καστελίου Ναυπάκτου, διὰ γρόσια χιλιάδας πενῆντα, ἀλλὰ παραπάσαν ἐλπίδα ἀνεφάνη ὁ ἐχθρικὸς στόλος ὁ καπεπᾶν πασᾶς εἰς Πάτρας καὶ ἐμπόδισεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμφωνίας, μάρτυρες ταύτης τῆς πράξεως οἱ Λιβαδίται καὶ Σαλωνῖται.

Σαράντα ἕξι πλοῖα πολεμικὰ διεύθηνεν ὁ Κ (απετᾶν) πασᾶς ἐναντίον μας φέροντας καὶ στρατεύματα διὰ ἀπόβασιν. Δεκαοκτὼ ὥρας διήρκεσεν ἡ πεισματικὴ μάχη ἀλλ' ἡ ἀπόβασις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων διὰ ξηρᾶς μᾶς ἐβίασεν νὰ τοῦ ἀποχωρήσωμεν τὴν νίκην, διὰ νὰ καταφθάσωμεν νὰ φυλάξωμεν τὰς οἰκογενείας μας· περίπου τῶν ἑβδομήκοντα πλοίων καράβια καί τινες μπρατζέρες ἀφήσαμεν εἰς τὴν διάκρησιν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὰ ὁποῖα εἴχαμεν ἐπιβιβάσει ὅλην μας τὴν περιουσίαν μείναντες γυμνοί, καὶ ἀφ' οὗ κατέκαυσεν τὴν πόλιν μας καὶ μερικὰ πλοῖα ἀνεχώρησεν μὲ τὰ ἐπίλοιπα, καὶ ἡμεῖς ἀμέσως ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τὰ ὄρη, ἐστήσαμεν σκινὰς καὶ κατεσκευάσαμεν νέα πλοῖα μπρατζέρες αἱ ὁποῖοι ἐχρησίμευσαν εἰς μετακόμισιν στρατευμάτων, πολεμοφοδίων καὶ τροφῶν ἕως εἰς τὴν ἐλεύσιν τῆς ἐξοχοτητός της.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκδουλεύσεις ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης δὲν ἐλάβαμεν οὔτε ὀβολὸν ἀπὸ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ ὅλα ἐξ ἰδίων μας, ἐχρησίμευσαν προσέτι καὶ εἰς μετακόμισιν φαμελιῶν εἰς ἀσφαλῆ μέρη εἰς τὰς τόσας ἐπειδρομὰς καὶ ἐφόδους τὰς ὁποίας ὁ ἐχθρὸς ἔκαμεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, διατηρούμενοι πάντοτε τὴν εὐταξίαν καὶ δικαιοσύνην, εἰς τοὺς ἀδελφούς μας χριστιανούς· ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου διὰ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὰ τὰ βοηθήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν μετακόμισιν τῶν φαμελιῶν ἔπεμψεν μίαν μοῖραν τοῦ στόλου του μὲ στατεύματα τακτικά, καὶ μᾶς ἡραπαξεν περίπου ἀπὸ σαράντα τρεῖς μπρατζέρες τὰ μὲν φορτωμένα μὲ γενίματα καὶ φορέματά μας, τὰ δὲ εὔχερα, αἰχμαλώτησε καὶ γυναικόπαιδα. Ἐξοχότατε, ἀφ' οὗ ἐκθέσαμεν τὰ ἀληθεῖ ἐκεῖνα τῶν ἐκδουλευσεῶν μας καὶ συμφορῶν μας, παρακαλοῦμεν ἀφ' οὗ λάβῃ ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις τὰς περὶ τούτων ἀνηκούσας πληροφοίας προστρέχωμεν πρὸς τὸν κοινὸν ἡμῶν πατέρα τὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, νὰ λάβῃ συμπάθειαν εἰς τόσους δυστυχεῖς καὶ εἰς τόσας χείρας καὶ ὀρφανά, τῶν ὁποίων οἱ ἄνδρες καὶ πατέρες ἀπέθανον ἐνδόξως εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ξηρᾶς καὶ θαλάσσης νὰ διατάξῃ νὰ ἐξεταχθῶσιν οἱ λογαριασμοὶ καὶ αἱ ζημίαι μας καὶ ἐκδουλεύσεις μας, καὶ νὰ λάβομεν τὴν ἀνήκουσαν ἀποζημίωσιν. πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχεῶν μας, ὅτι ὁ τόπος μας εἶναι ξηρὸς καὶ ἄκαρπος μόνον τὰ πλοῖα μας ἦτον τὰ μόνα μέσα τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ ἐν τοσούτῳ μὲ βαθύτατον σέβας ὑποσημειοῦμεθα.

1829 30 Ἰουλίου ἐν Ἄργει
ὁ πληρεξούσιος τοῦ Γαλαξιδίου
Κωνσταντῆς Δοδούσης»

Αὐτὸ καὶ μόνο τὸ ἔγγραφο εἶναι κολώνα δωρική, ὅπου μποροῦνε ὑπερήφανα οἱ Γαλαξειδιῶτες ν' ἀποθέσουν τὸ δάφνινο στεφάνι, τιμῶντας τὴν πατρίδα τους.

Τὸ δεύτερο εἶναι μιὰ ἔκθεση τοῦ «ἐκτάκτου ἐπιτρόπου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος» Κ. Μεταξᾶ, γραμμένη στὰ 1830. Γράφτηκε ὅταν οἱ Σαλωνῖτες δὲν θέλανε νὰ ἀναγνωρίσουν ξεχωριστὴ ἐπαρχία τὸ Γαλαξεῖδι. Στὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὁ Μεταξᾶς μᾶς δίνει στατιστικὲς πληροφορίες ἐνδιαφέρουσες, ἀναφέροντας καὶ πάλι τὴ δράση τοῦ Γαλαξειδιοῦ, ἔστω καὶ ἂν στὸ τέλος συμφωνεῖ μὲ τοὺς Σαλωνῖτες. Γνώμη του γιὰ τοπικιστικὸ ζήτημα ποὺ ἐδῶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει :

«Ἑλληνικὴ Πολιτεία
Ἀρ. 1240
Ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδο ἔκτακτος ἐπίτροπος

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Ἀναφερθεὶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς αἰτήσεως τῶν Γαλαξειδιωτῶν τοῦ νὰ σχηματίζωσι τοῦ λοιποῦ ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 19 διαταγήν της μ' ἐπιφορτίζει νὰ δώσω ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς πόλεως ταύτης, διὰ νὰ δυνηθῇ ἡ Κυβέρνησις νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τῆς Γερουσίας καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ρηθείσης αἰτήσεως τῶν Γαλαξειδιωτῶν. Κατὰ συνέπειαν ἐκθέτω ὅλας τὰς ὁποίας ἠδυνήθην νὰ λάβω πληροφορίας.

Εἰκοσιεννέα χωρία μὲ τὴν πρωτεύουσαν σχηματίζουσι τὴν Ἐπαρχίαν Σαλώνων. Τὸ Γαλαξείδιον, κωμόπολις τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, αἰτεῖ μόνον νὰ σύστῃ χωριστὴν ἐπαρχίαν.

Τὸ Γαλαξείδιον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν οἰκογενείας 486 καὶ συμπεριελάμβανον 3.000 ψυχάς, ἤδη ἔχει 650 οἰκογενείας καὶ συμπεριλαμβάνουν 2.815 ψυχάς. Ἐκ τῶν ὁποίων εἰσὶν 811 ἄνδρες, 857 γυναῖκες, 178 γέροντες, 226 παῖδες καὶ 143 νήπια.

Οἱ Γαλαξειδιῶται εἶναι ὅλοι σχεδὸν ναῦται μετέρχονται οἱ ἴδιοι μὲ τὰ πλοῖα των καὶ μικρὸν ἐμπόριον ἄλλοι ὡς ναῦται καὶ ἄλλοι ὡς ἔμποροι. Εἶναι συγχρόνως καὶ κτηματίαι. Ἡ καλλιέργεια ὅμως τῆς γῆς των γίνεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἄνδρας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰς γυναῖκας.

Ναυπηγοὶ εἶναι τεσσαράκοντα, κτίσται τριάκοντα ποιμένες τέσσαρες, ράπται καὶ παπουτζίδες τέσσαρες. Ἡ πόλις τοῦ Γαλαξειδίου κεῖται σιμὰ εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ δυσμὰς τοῦ κόλπου Σαλώνων. Εἶναι ὅλη κατεδαφισμένη καταγινόμεθα ἤδη νὰ κάμωμεν τὴν διαγραφὴν αὐτῆς καὶ οἱ κάτοικοι τὰς οἰκίας των. Ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως εἶναι περίπου τρία μίλλια καὶ εἰς τὴν περιφέρειάν της ἀνηκούσης εἰς τὴν κοινότητα γῆς, σπέρονται δέκα ὀκτὼ χιλιάδες κοιλὰ γέννημα ὡς ἔγγιστα ἐξ' αὐτῆς δέκα περίπου χιλιάδων κοιλῶν εἶναι καλλιεργημένη καὶ ὀκτὼ ἀκαλλιέργητος. Ἡ κοινότης ἔχει εἰσέτι ὀκτακοσίων κοιλῶν γῆν ἐθνικήν, πεντακοσίων κοιλῶν καλλιεργημένην καὶ τριακοσίων ἀκαλλιέργητον, ἀλλ' ἐπιδεκτικὴν καλλιεργείας. Ἡ γῆ αὕτη ἡ ὁποία εἶναι μᾶλλον εὔκαρπος δύναται νὰ θρέψῃ καὶ περισσοτέρους τῶν κατοίκων ὄχι ὅμως νὰ τοὺς προμηθεύσῃ ὅλα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ναῦται, μετέρχονται εἰς ἐμπόριον.

Ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν πραγμάτων δὲν μᾶς συγχωρεῖ νὰ δώσωμεν θετικὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν προϊόντων τῆς γῆς ταύτης. Συμπεραίνομεν ὅμως, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὸν χρόνον εἰς τοὺς κατοίκους ἑβδομήντα χιλιάδας καρπὸν γεννήματος ὀκτακοσίας χιλιάδας ὀκάδας οἴνου.

Δένδρα ἡ περιφέρεια τῆς γῆς τοῦ Γαλαξειδίου δὲν ἔχει. ἔχουσιν ὅμως οἱ κάτοικοι 9.300 ρίζας ἐλαίας εἰς τὸν ἐλαιῶνα Σαλώνων.

Ἡ κατάστασις τῆς πόλεως ταύτης ἡ ὁποία μόλις ἤδη ἀρχίζει νὰ κατοικεῖται δὲν μᾶς δίδει ὕλην διὰ νὰ συμπεράνωμεν ποία εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ γίνεται, ἡ πόλις ὅμως καὶ ἡ περιφέρεια αὐτῆς, ἔχουσα πέντε καλοὺς λιμένας καὶ ἔχοντας οἱ κάτοικοι 34 πλοῖα τῆς Ἄης κλάσεως, 73 τῆς Βας, καὶ οὖσα ἡ πόλις παραθαλάσσιος καὶ κατάλληλος δι' ἐμπόριον, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ κατασταθῇ ἐμπορικὴ πόλις τῆς Βας τάξεως.

Ὕδατα τρεχούμενα δὲν ἔχει ἡ πόλις ποίμνια ἔχει ὡς 3000, βόας, ἵππους καὶ ἡμιόνους ὡς 300.

Ἡ κατάστασις τῶν κατοίκων τοῦ Γαλαξειδίου πρέπει νὰ θεωρηθῇ δυστυχής συγκρινομένη ἡ ἐνεστῶσα μὲ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, διότι κατεδαφίσθη ἡ πόλις των καὶ οὗτοι ἐπεριφέροντο τῆδε κακεῖσε. Ἀφ' οὗ ἐκάησαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ὅλα τὰ πλοῖα των, ἀλλὰ ὄντας ὅλοι ναῦται καὶ μετερχόμενοι πότε μὲν τὸ ἐμπόριον, ἄλλοτε εἰς δημοσίους ὑπηρεσίας εὑρισκόμενοι, δὲν πρέπει νὰ τοὺς θεωρήσωμεν ὡς ἀνωτέρους τῶν Ἑλλήνων.

Αὕτη εἶναι ἡ στατιστικὴ πληροφορία τὴν ὁποίαν καθ' ὑποβάλω ὑπ' ὄψιν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν πόλιν τοῦ Γαλαξειδίου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ συσκευθῇ μετὰ τῆς Γερουσίας καὶ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς αἰτήσεως τῶν Γαλαξειδιωτῶν καὶ αἱ πληροφορίαι αὗται εἶναι ἀρκεταὶ διὰ νὰ δώσουν λαβὴν τῆς Κυβερνήσεως νὰ συσκευθῇ ἂν συμφέρῃ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Γαλαξειδίου εἰς ἐπαρχίαν.

Ὡς πρὸς τὰ αἴτια τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τὴν διαίρεσιν ταύτην καθὼς ἐπαρατήρησα ἀπὸ τὰς ἰδίας ἀναφορὰς τῶν Γαλαξειδιωτῶν, εἶναι πολλὰ ἀσήμαντα. Λέγουν οἱ Γαλαξειδιῶται ὅτι δὲν θέλει ἡ ἐπαρχία νὰ γνωρίσῃ τὰς μεγάλας θυσίας των εἰς τὰς ὁποίας ἔκαμον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὅτι ποτὲ οὔτε ἡ πρωτεύουσα Σαλώνων, οὔτε τὰ ἄλλα της ἐπαρχίας μέρη δὲν ἀπέδωσαν εἰς τοὺς Γαλαξειδιῶτας τὴν προσήκουσαν ὑπόληψιν καὶ ἑπομένως ὅτι ἂν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἕνωσίς των μὲ τὴν ἐπαρχίαν θέλει ὑποφέρουν βάρη μεγάλα. Θεμελιοῦται δὲ ἡ αἴτησις τῶν Γαλαξειδιωτῶν εἰς τὸ ὅτι αἱ θυσίαι καὶ ἐκδουλεύσεις τὰς ὁποίας ἔχουσι τοὺς δίδουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκαταστήσωσι καὶ αὐτοὶ ὡς θαλασσινοὶ τὴν πόλιν των ἐπαρχίαν ἀνεξάρτητον. Οἱ Σαλωνῖται ἀφ' ἑτέρου μέρους φαίνονται ἀδιάφοροι ὡς πρὸς τὴν αἴτησιν τῶν Γαλαξειδιωτῶν, ἐπιπλήττουν αὐτοὺς ὅτι δὲν ἐμέθεξαν εἰς τὰ ὁποῖα βάρη ὑπέφεραν κατὰ καιροὺς ἡ ἐπαρχία Σαλώνων, ὅτι δὲν ἐσυνεισέφεραν τὴν ἀναλογίαν τους εἰς τὰ μεγάλα τους ἔξοδα κλπ., καὶ ὅσον διὰ τοὺς ἐπαρχιῶτες ἡ διαίρεσις τοῦ Γαλαξειδίου εἶναι μᾶλλον ὠφέλιμος παρὰ ἐπιζήμιος.

Αὐτὰ εἶναι τὰ αἴτια τὰ ὁποῖα ἕκαστον μέρος προτείνει. Σύμφωνος πάντοτε ἡ ἐπιτροπεία μὲ τὸ ὁποῖον ἐσχημάτισε σύστημα, ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους ἐκθέτει τὴν γνώμην της ὅτι ὄχι μόνον δὲν συμφέρει νὰ πολυπλασιάζεται τὸ ἐπαρχιακὸν σύστημα εἰς τὴν ἐπικράτειαν μὲ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, ἀλλὰ ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ ἑνωθῶσιν εἰς δύο καὶ τρεῖς ἐπαρχίας ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας εἰς μίαν μόνην, διὰ νὰ παύσῃ εἰ δυνατὸν ὁ μερικισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν συμφερόντων, ὁ ὁποῖος εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐπιζήμιος εἰς τὰ Γενικὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα.

Εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου εὐκολοδιόρθωτος ἡ αἴτησις τῶν Γαλαξειδιωτῶν ἀφ' οὗ ἡ Κυβέρνησις ἀπαντήσῃ πρὸς αὐτούς, ὅτι δὲν εἶναι ἡ ἐπαρχία Σαλώνων ἡ ὁποία πρέπει νὰ γνωρίσῃ καὶ ἀνταμείψει τὰς θυσίας καὶ ἐκδουλεύσεις τῶν Γαλαξειδιωτῶν, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐπαρχιακὰ βάρη, οὕτως θέλει συμμεθέξουν διὰ τὰ παρελθόντα ὡς ὑπέφερον κατὰ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως διότι διὰ τὸ ἐρχόμενον τὰ ἐπαρχιακὰ βάρη ἔπαυσαν ἀφ' οὗ ἡ Κυβέρνησις ἀνέλαβεν τὴν δημόσιον οἰκονομίαν τοῦ ἔθνους.

Διὰ νὰ ἔχῃ δὲ ἡ πόλις τοῦ Γαλαξειδίου τὴν θέσιν της εἰς τὴν ἐπαρχίαν, δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ θέσῃ τὴν πόλιν ταύτην ὡς δευτερεύουσα μετὰ τὴν πρωτεύουσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν.

Αὕτη εἶναι ἡ γνώμη τῆς ἐπιτροπείας καὶ ἡ Κυβέρνησις ἂς ἀποφασίσῃ ὅ,τι ἤθελε ἐγκρίνει.

Μὲ τὸ προσῆκον σέβας ὑποσημειοῦμαι τῇ 17 Ἰανουαρίου 1830 ἐν Σαλώνοις

Ὁ Ἔκτ. ἐπίτροπος
(Τ. Σ.) Κ. Μεταξᾶς

Τὰ δυὸ αὐτὰ ἔγγραφα ἕνα μέρος μόνο μᾶς δίνουν ἀπὸ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνες τῶν Γαλαξειδιωτῶν γιὰ τὴ λευτεριά τους καὶ μᾶς λένε τὸ τί ἀπόμεινε ἀπὸ τὸ Γαλαξεῖδι «ποὺ ἤτανε χτισμένο παμπάλαια καὶ εὐμορφοκαστρογυρισμένο», κατὰ τὸ χρονικό του.

ΤΑΚΗΣ ΛΑΠΠΑΣ

Τὸ Γαλαξεῖδι πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση. (Παλιὰ χαλκογραφία).